NADACE UNIVERSITAS



EDICE HEUREKA







Zoja Mikotová režisérka
obálka, portrétní malby, kresby, typografie: Jiří Eliška
Zdroj dat: Zoja Mikotová, Divadelní ústav Praha, RIV a RUV DIFA JAMU
Poslední aktualizace 13. 7. 2023
Fotografie: archivy divadel, archiv ZM, Jáchym Michal, Marek Malušek, Milan Zámečník, Martin Nevyjel, Karel Klement, Pavel Klar, Otmar Petyniak, Jana Hallová, KIVA, Ivo Dvořák, Hana Smejkalová, Pavel Nesvadba, Roman Burian, Petr Francán, Jiří Volek, David Konečný, Viktor Kronbauer, Jan Valchař, Václav Mach, Michaela Wecker, Zdeněk Němec, Dodo Šamaj...
Vydala: Nadace Universitas
Tisk: Ing. Vladislav Pokorný, LITERA BRNO
Počet stran: 210
Brno 2023

ISBN 978-80-908838-3-3
Jeviště divadla **KAAT,** Yokohama, Japonsko, 2016 ▸



1974

ZOJA MIKOTOVÁ

r e ž i s é r k a

Hulec – úvod 7
Mikotovi 15
Miloš Štědroň 17
Seznam režií 19
Spolupráce s režiséry 27
Spolupracovali se ZM 37
Autorské dramatizace 39
Původní scénáře 41
Když je hlas jen představou 43
Tabu v tabu 65
Recenze, kritiky, zlomvasky 69

Burešová 137
Goldflam 138
Hayashi 140
Heřman 141
Horanský 142
Hulec 143
Hynšt 144
Javorský 145
Jebavá 146
Klestilová 148
Kluka 149
Kovalčuk 150
Krobot 152
Mikolášková 153
Moša 154
Peková 156
Plešák 157
Přidal 159
Scherhaufer 160
Stránský 161
Šťastný 162
Ženíšek 167

Prezentace ateliéru VDN 169
Workshopy VDN 174
Měnit NE v ANO 175
Konference, semináře... 200
Publikační činnost 203
Školitelka 204
Dizertace o ZM 204
Ceny 207
CV 208



1975

Vladimír Hulec

divadelní publicista,
předseda českého centra ASSITEJ

Zojka Mikotová. Jaká je jako režisérka, herečka, pedagog? Kudy se její divadelní cesta ubírala po dokončení činoherní režie na Divadelní fakultě JAMU v roce 1980, jak se klikatila a košatěla?

Deset působila jako režisérka a choreografka v Loutkovém divadle Radost (1980–1990) a v roce 1992 na DIFA JAMU založila studijní obor Výchovná dramatika Neslyšících, kde dodnes učí a vychovala už několik generací v této oblasti aktivních tvůrců – herců, režisérů, pedagogů. Že se v roce 1997 habilitovala, v roce 2000 stala profesorkou pro obor dramatická umění a v roce 2004 jí české centrum mezinárodní organizace ASSITEJ, jehož jsem tehdy byl předsedou, ocenila Výroční cenou udělovanou významným osobnostem v oblasti divadla pro děti a mládež. V roce 2006 pak dostala medaili Ministerstva školství, mládeže tělovýchovy II. stupně za uměleckou a pedagogickou činnost a v roce 2007 jí byla udělena Zlatá medaile JAMU. Mým úkolem bylo napsat o tom, jak přednáší, vyučuje, režíruje a choreograficky působí v mnoha divadlech v České republice (Divadlo Husa na provázku, Divadlo Petra Bezruče, Slovácké divadlo, Divadlo Šumperk, Městské divadlo Zlín, Jihočeské divadlo, Činoherní klub…) i v zahraničí (Německo, Rakousko, Maďarsko, Polsko, Francie) a při mnoha příležitostech vede tvůrčí dílny a workshopy, kde uplatňuje své celoživotní zkušenosti s divadlem pro děti a mládež stejně jako s komunitou neslyšících umělců.

Mně ale všechny tyto aktivity, profese a odbornosti přebíjí a převyšuje Zoja Mikotová jako člověk. V cestě a názorech pevná a důsledná, vědoma si směru své životní i umělecké cesty, přesto křehká a citlivá žena.

Empatická, laskavá, v projevech mírná, důvěryhodná, velkorysá. Poctivá. Lidsky i umělecky.

A tak nemohu začít jinak než její rolí Babičky v inscenaci Ivo Krobota v Divadle Husa na provázku *(premiéra 9. září 1997, naposledy se hrálo v roce 2018).* Je v ní hereckou partnerkou Jiřímu Pechovi (*Jiří Pecha zemřel v roce 2019)*. On zastával démonický, divý až děsivý, strašidel-



1977

ný rys starých žen. Zoja je jemná, usměvavá, milá, laskavá. Překonává všechny útrapy světa. Je klidná a vyrovnaná, má porozumění pro klopoty lidí kol sebe, vidí do nekonečna Vesmíru, za hranice jednoho života. A právě proto jej oslavující. Jeho nejisté, tápající, zmatené děti i zvířata chápající. Jako Božena Němcová… Jako babička Boženy Němcové…

Nelze zapomenout její oči, úsměv, doteky rukou, pomalé přechody scény. Dialogy s Barunkou, hrátky se Sultánem a Tyrlem a především smíření se smrtí v samotném závěru. V době premiéry jí bylo čtyřicet šest, trochu málo na skutečnou babičku dospívajících vnoučat. Ale dost na zkušenou, s životem a lidmi srozuměnou, vyrovnanou ženu.

A právě taková Zoja Mikotová je. Tak působí, to je její obrovský, možná největší vklad a charakteristika jejích inscenací a aktivit, jak je a ji znám od dob jejího působení v ateliéru neslyšících a pak kontinuálně dál, dodnes. Ať už ji sleduju jako herečku, pedagoga a režisérku, anebo jako diskutéra a kolegyni, s níž se potkávám po představeních, během přípravy jejích nových prací či spoluprací nebo při setkáních českého střediska ASSITEJ, kde pracuje v jeho výboru.

Kdybych psal o ženském principu v českém divadle, určitě bych ji neopominul. Každá její práce v sobě nese silný spirituální odér, magický přírodní vliv, výtvarný a hudební cit, silný, často nějak osudový příběh. Touhu létat a usmířené vědomí, že to lze jen ve snu. Přesto je třeba se o to stále pokoušet. Aby život měl cenu, aby stálo za to jej žít. Stále, každou prací znova a znova vzlétává. Obdivuhodně klidně, i když vím, že ji to často stojí mnoho sil, zklamání a vyčerpání. Pokaždé míří k Slunci, i když ví, že každý vzlet i let má své limity a je třeba vždy i přistát. Není Ikarem, který by se nechal spálit, i když asi popálená na duši bývá často. Je spíš labutí, která vytváří své inscenace v zamrzajících hladinách různých archetypálních mýtů lidských kultur z dávné i nedávné minulosti či přítomnosti a skrze ně a jimi přivolává či uchovává život.
Svůj i druhých.

Nejprve – po maturitě – pracovala jako výtvarnice, grafička a divadelní technička. V letech 1975–1980 studovala činoherní režii na Divadelní fakultě JAMU Brně u ***Pavla Hradila*** *a metodiku pantomimy u* ***Jiřiny Ryšánkové****. V letech 1980–1990 byla režisérkou a choreografkou v Loutkovém divadle Radost. V roce 1992 založila na Divadelní fakultě JAMU ateliér Výchovná dramatika Neslyšících (VDN). Přednáší na konferencích, vede tvůrčí dílny, věnuje se tematice divadla Neslyšících. V roce 1992 absolvovala studijní*



1978

pobyt na Gallaudetově univerzitě ve Washingtonu (jediná univerzita na světě pro Neslyšící). Režírovala v řadě divadel u nás i v zahraničí (ND Brno, MdD Brno, MD Zlín, DOB Ostrava, Divadlo Archa Praha, KD Hradec Králové, DnR Banská Bystrica, Teatr H. Ch. Andersena v Lublinu, Polsko, Divadlo Brett ve Vídni, Divadlo V 7 ½ Brno, Divadlo v Dlouhé Praha, HaDivadlo Brno, Divadlo KAAT, Yokohama, Japonsko, Theater Golden Fische, Chemnitz, Německo atd.). Jako choreografka pracovala v Maďarsku, Polsku, Německu, Rakousku a ve Francii. Se studenty a absolventy VDN se zúčastnila na festivalech a vedla workshopy doma i ve světě. Jejich nejznámějšími inscenacemi byly Caprichos, Genesis, Odyssea, Sem-Tam, Bajky a sny, Být sám, Kouzelník Tom Kiks, Časoprostor, Dům, Okna, Dům hluchého, Pojď do mého světa. V roce 2004 byla oceněna Výroční cenou Českého centra ASSITEJ. V roce 2006 dostala medaili Ministerstva školství, mládeže tělovýchovy II. stupně za uměleckou a pedagogickou činnost. V roce 2007 jí byla udělena Zlatá medaile JAMU. 2018 Cena města Brna. Habilitovala se v roce 1997 a profesorkou se stala v roce 2000 pro obor dramatická umění. Na DIFA JAMU učí neslyšící studenty a je školitelkou doktorandů... To všechno jsou důležitá fakta, která se můžete o ní dočíst.

Ale především je třeba za nimi vidět člověka. Křehkou, citlivou ženu, pevnou v postojích a otevřenou v konání, ustupující vřavám doby a soubojům lidských bytostí, po ženském principu nabízející alternativy soužití krásy a ducha s realitou života a bolestí smrti. V jejích inscenacích je smrt vždy přítomna, jako v lidových písních je součástí vyššího vnímání světa.

A tím se vracím k postavě Babičky. V ní – její roli i v archetypu, jak je stvořila Božena Němcová a ve své inscenaci rozvinul Ivo Krobot – je myslím kumulován lidský i umělecký princip tvorby Zoji Mikotové. Její divadelní práce jsou integrálními autorsko-režijními díly výtvarnými, hudebními, hereckými, tematickými i obsahovými plnými poezie a dramat života. Ať už ve formě obrazů a symbolů, anebo v příbězích reálných či napsaných.

Na závěr si dovolím ocitovat právě Boženu Němcovou a její Babičku: *Některý člověk nebyl by šťasten, kdyby každou radost, každou žalost nemohl světu na odiv postavit; jiný nosí ji za ňadry po celičký život a vezme ji s sebou do hrobu. Těžko získat takové lidi, avšak láska lásku rodí. Mně přichází to s lidmi jako s těmi bylinkami. Pro některou nemusím daleko jít, všude ji najdu, na každé louce, na každé mezi. Pro některou musím do*



2003

stínu lesa, musím ji hledat pod lístečky, nesmí zatěžko mi přijít lézt přes vrchy a kameny, nesmím se ohlížet po trní a bodláčí, které mi cestu brání. Za to mě bylinka stonásob odmění. Taková bylinka, pro kterou někdy zatěžko zajít, je režisérka Zoja Mikotová, takové jsou její inscenace. Buďme rádi, že její práce můžeme ve stínech lesa pod lístečky stále objevovat, přes vrchy a kameny, skrz trní a bodláčí k nim docházet. Za to nás vždy stonásob odmění.

VH



2015

MIKOTOVI

Jsou spojeni s divadlem dlouho. Zojčin pradědeček Václav Mikota hrál ochotnicky divadlo v Hronově. Strýc z otcovy strany Jan Mikota byl provozním šéfem Osvobozeného divadla Voskovce a Wericha. Herec Jiří Mikota v šedesátých letech působil v Realistickém divadle. Zojka hrála pantomimu od 13 let. Její učitel na textilce, Jindřich Vohanka (tapisérie), nebyl rád, když odjela s Divadlem pantomimy do Itálie. Krátce pracovala jako montér scénické stavby v Divadle pracujících v Gottwaldově. Studovala režii na JAMU. Studenti režie Zojka, Moša, Doležal se rozhodli podívat do SSSR (někdy v roce 1976?). Nikde se nehlásili, přespávali kde se dalo, jízdenky kupovali u překupníků. Když jim řekla děžurná na nádraží v Moskvě kam přijeli z Leningradu lůžkovým vlakem (v natřískaném vlaku byli v kupé sami...) „*na úlici Bakunina vas ždut!*“, rychle ze SSSR odjeli. Její inscenaci Ahoj študente Bulata Okudžavy přišli do Marty zkontrolovat soudruzi v uniformách. Jednou nečekaně proběhl napříč jevištěm student v kostýmu batolete a ptal se neviděli jste tu dítě? Legrácky v Martě byly milé a chytré. V divadle Radost se její inscenace O pejskovi a kočičce hrála 30 let. V Banské Bystrici taky. Perníková chaloupka se na Malé scéně Mahenovy činohry se hrála 20 let. Jednou se jí opil Budulínek. Když jí dlouho štval úporný herec, tak ho nakopla... od Zojky nečekané, ale účinné. Náročná inscenace pohybového divadla Dům hluchého, ve které hráli neslyšící a slyšící herci, živě skupina Tara Fuki, Karel Heřman z Čankišou, na scéně arch. Rusína... se hrála v divadle Archa... povodeň Prahu i divadlo spláchla. Inscenace které napsala a režírovala pro Ateliér Výchovná dramatika Neslyšících JAMU byly prezentovány na akcích, festivalech, mezinárodních přehlídkách a tvůrčích dílnách ve světě i doma. Získat víza do Macau bylo dobrodružství, všechna lejstra v čínštině. Cesta na festival do Fezu v Maroku v době mohutné migrace z Afriky do Evropy. V Uherské Hradišti režírovala Deník Anne Frankové a japonská výtvarnice Yumi Hayashi vezla vlakem z Prahy loutku Anne v životní velikosti... (to bych rád viděl). V Tokyu s Yumi vytvořila performanci na Jazz Festival Sengawa. Inscenace Golem v divadle KAAT s herci: Prochor (2 m), Zojka (1.6 m), blonďatá Kristýna... pro Japonce exotická trojice. *„Život je divadlo“* opakoval často Peter Scherhaufer na jednom večírku ve Vizovicích.

Poděkování všem, kteří přispěli k realizaci této knížky informacemi, osobním názorem na to, co Zojka tak skvěle umí.
J.E



2017

Co mám napsat o Zoje Mikotové? Znám ji ji celá desítiletí, ale – po pravdě – se vždy jen míjíme. Potkáváme se na Janáčkově akademii múzických umění při všelijakých řízeních nebo na zasedáních, mnohokrát jsme byli pospolu na Provázku, tak jsme si rozuměli – nikdy nám nic nezkřížilo cestu jednoho ke druhému.

To míjení a pohled zpovzdálí mě mrzely. Věděl jsem z mnoha setkání, že je nesmírně vnímavá, laskavá a vstřícná. A samozřejmě jsem nemohl nevidět všechny její pozoruhodné aktivity. Byla svá, ryzí, nebylo na ní nic z divadelní vypočítavosti a ze snahy nějak se trvaleji zviditelnit. V uměleckém prostředí, kde se exhibuje a většina účastníků tohoto permanentního boje jsou lidé, kteří chtějí být ve spojení s divadlem – jak by řekl můj dávno mrtvý přítel, režisér a guru Peter Scherhaufer – „ctibažní", jsem toto u Zoji Mikotové vždy naprosto postrádal. Protože její přesvědčení vychází z empatie, z lásky k ostatním a k těm, kteří jsou osudem nějak znevýhodněni, chybí tam úplně ona zmíněná scherhauferovská „ctibažnost".

Zoja, jak je, tak je především pro jiné – to „pro sebe" jsem u ní nikdy neviděl.

Jsem vyznavač kanonické knihy *Tao-te-ťing („O Cestě a ctnosti"* nebo *„O Tao a ctnosti")*, jejímž mytickým autorem je Lao-c' (6. století př. n. l.). Píši Zoje slova z *„Knihy"* v překladu Davida Sehnala (rozhodně ne z Cílka nebo dalších ekologicko-společenských aktivistů):

„Kdo rozumí ostatním, je inteligentní, kdo rozumí sám sobě, má jasno … Kdo vítězí sám nad sebou, je opravdu silný … Kdo se neminul svým místem, vydrží dlouho, kdo zemřel, ale nezmizel, je dlouhověký." Já vidím Zoju Mikotovou v těchto dimenzích. A Tao („Cesta" – základní pojem čínské filozofie, zejména taoistické, vyjadřující prazáklad a smysl všeho) říká: *„…správné výroky jsou jakoby naruby obrácené!"*

Miloš Štědroň





2022

SEZNAM REŽIÍ
činohra
pohybové divadlo
nonverbální divadlo
divadlo pro děti
loutkové divadlo

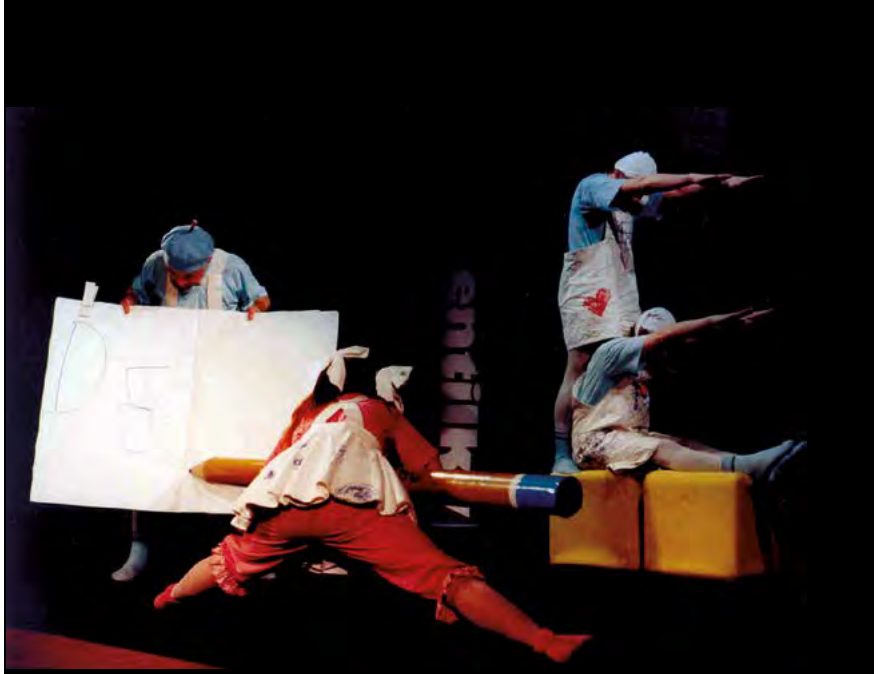
1977 – N. Cassianová, L. Dvorský: O zvědavém slůněti, LD Radost, Brno
1979 – Aucassin a Nicoletta, JAMU, Brno
1980 – B. Okudžava: Ahoj, študente, JAMU, Brno
1980 – J. Tůma: Pohádka o Jankovi a Kráse. LD Radost, Brno
1981 – Z. Mikotová: O kouzelném dědečkovi, LD Radost ,Brno
1982 – M. Twain – A. Šimůnková: Princ a chuďas, LD Radost, Brno
1982 – P. Jeršov: Koníček Hrbáček, LD Radost, Brno
1982 – K. Čapek: Velká kočičí pohádka, LD Radost, Brno
1983 – M. Částek: Velikej hlídač stád, Divadlo jednoho herce
1983 – J. Jaroš: Prasátka se ani zlého vlka nebojí, LD Radost, Brno
1983 – J. Čapek: O psíčkovi a mačičke, Bábkové divadlo, Banská Bystrica, **Slovensko**
1983 – V. Provazníková: Tři zlaté vlasy děda vševěda, LD Radost, Brno
1984 – M. Částek: Slyšte píseň o tom mordu, Divadlo jednoho herce
1984 – J. Zamjatin: Blecha, JAMU, Brno
1984 – M. Jahodová: Pec pro štěstí, LD Radost, Brno
1984 – V. Provazníková: Dvě pohádky do ošatky, LD Radost, Brno
1985 – Komedie o dvou kupcích a Židoj Šilokoj, Severomoravské divadlo, Šumperk
1986 – M. Částek: Košile šťastného člověka, Divadlo jednoho herce
1986 – M. Jahodová: O kouzelném peříčku, Divadlo bratří Mrštíků, Brno
1986 – J. Čapek: O pejskovi a kočičce, LD Radost, Brno
1987 – J. Kolář: Kocourek Modroočko, LD Radost, Brno
1987 – J. Davídek: Pohádka o Budulínkovi, LD Radost, Brno
1987 – H. J. CH. von Grimmelhausen: A co já?, JAMU, Brno
1987 – M. Částek: Jezevčík u rybníka – 100 židovských anekdot, Divadlo jednoho herce
1988 – R. Pospíšil: O ztracených barvičkách, LD Radost, Brno
1989 – J. Lada: O statečné princezně Máně, LD Radost, Brno
1989 – J. Kainar: Zlatovláska, Divadlo bratří Mrštíků, Brno
1989 – L. Stevenson, P. Cmíral: Ostrov pokladů, LD Radost, Brno
1989 – E. Bryll: Po velkém pátku, Mahenovo divadlo, Brno





Caprichos, 1995

1990 – Aucassin a Nicoletta, Divadlo Most
1990 – 2017 V. Renč: Perníková chaloupka, Mahenovo divadlo, Brno
(200 repríz)
1990 – J. Wilkowski: Medvídek Ťupínek, LD Radost, Brno
1990 – M. Uhde: Modrý anděl, Mahenovo divadlo, Brno
1991 – J. Zahradníček: Ježíškova košilka, Mahenovo divadlo, Brno
1991 – J. Zahradníček: Ježíškova košilka, Divadlo Zlín
1991 – A. Goldflam: Co dělat?, Divadlo Brett, Wien, **Rakousko**
1992 – C. Goldoni: Sluha dvou pánů, JAMU, Brno
1993 – J. Čapek: O pejskovi a kočičce, Divadlo Zlín
1993 – R. Pospíšil: O ztracených barvičkách, JAMU, Brno
1994 – J. Tůma: O Jankovi z hory, JAMU Brno, semestrální práce
1994 – P. Šrut: Petrklíče a petrkliky, HaDivadlo, Brno
1995 – Z. Mikotová: Caprichos, JAMU, Výchovná dramatika neslyšících, Brno
1995 – O. Preussler, Vlachová: Malá čarodejnice, Divadlo Olomouc
1995 – Z. Mikotová: Povídám, znakuji pohádku, JAMU, VDN, JAMU,Brno
1996 – R. Kypling, Z. Mikotová: Prabájky, Divadlo na rázcestí,
Banská Bystrica, **Slovensko**
1996 – Aucassin a Nicoletta, Divadlo Zlín
1996 – Z. Mikotová: Abeceda, VDN, JAMU, Brno
1997 – M. Twain: Princ a chuďas, Divadlo Petra Bezruče, Ostrava
1997 – Z. Mikotová: Genesis, VDN, JAMU, Marta, Brno
1998 – J. Kainar: Zlatovláska, ND Brno
1998 – J. Čapek: Velká kočičí pohádka, Marta, JAMU, Brno
1998 – Malá čarodějnice, Divadlo v Dlouhé, Praha
1998 – J. Tuwim: Zázraky a divy, Divadlo loutek, Ostrava
1999 – Budulínek, (obnovená režie) Loutkové divadlo Radost, Brno
1999 – R. Pospíšil, Z. Mikotová: O malém tygrovi, Divadlo v 7 1/2, Brno
1999 – Z. Mikotová: Okna, Divadlo v 7 1/2, Brno
2000 – A. Mikulka: Vesmírné rozprávky, Divadlo Na rázcestí,
Banská Bystrica, **Slovensko**
2000 – J. Čapek: O pejskovi a kočičce, Klicperovo divadlo Hradec Králové
2000 – Z. Mikotová: Pták ve vzduchu, ryba ve vodě, VDN, JAMU, Brno
2001 – Z. Mikotová: Odyssea, VDN, JAMU, Brno
2001 – Z. Mikotová: Věc není věc, VDN, JAMU, Brno
2001 – J. Tuwim: Zázraky a divy, divadlo Polárka, Brno
2001 – J. Tuwim: Zázraky a divy, Teatr H.CH. Andersena, Lublin, **Polsko**
2001 – J. Čapek: O pejskovi a kočičce, Divadlo Zlín, obnovená režie
2002 – Z. Mikotová: Dům hluchého, divadlo ARCHA, Praha,
2002 – K. Čukovskij: Doktor Bolíto, divadlo Polárka, Brno
2002 – J. Zahradníček: Ježíškova košilka, Klicperovo divadlo, Hradec Králové



Abeceda, VDN, 1996





Genesis, 1997

2003 – Calandriáda, (Bibiena), Městské divadlo Zlín
2003 – Žabka carevna, divadlo Polárka, Brno
2003 – A. Zamjatin: Blecha, Klicperovo divadlo Hradec Králové
2004 – Z. Mikotová: Sem Tam, VDN, JAMU, Brno
2004 – K. J. Erben: Tři zlaté vlasy děda vševěda, Loutkové divadlo, Ostrava
2004 – Aladínova kouzelná lampa, Divadlo Polárka Brno,
2005 – J. V. Pleva: Budulínek, Městské divadlo Zlín
2005 – Z. Mikotová: Perníková chalúpka, Divadlo Na Rázcestí, Banská Bystrica, **Slovensko**
2005 – Z. Mikotová: Pojď do mého světa, Divadlo Neslyším, Brno
2005 – T. Pěkný: Malá čarodějnice, Divadelní spol. Petra Bezruče, Ostrava
2005 – J. Mikota: O nezbedné kometě, Loutkové divadlo Radost, Brno
2005 – Z. Mikotová: Kouzelník Tom Kiks, VDN, JAMU, Brno
2005 – Anonym: Hry lásky šálivé, Jihočeské divadlo, České Budějovice
2006 – J. Verne: D. Smečka: 20 000 mil pod mořem, Divadlo Polárka, Brno
2006 – N. Tánská, Z. Mikotová: Puf a Muf, Městské divadlo, Zlín
2007 – A. Dvořák: Čerta Káča, Klicperovo divadlo Hradec Králové
2007 – Z. Mikotová: Bajky a sny, JAMU, Brno
2007 – M. Grznárová, Z. Mikotová: Hašteřice, Divadlo Polárka, Brno
2008 – H. K. Andersen: Sněhová královna, Národní divadlo, Praha
2008 – Pohybové divadlo Decalge, Ta Balada, Praha
2008 – Pohádky ptáka Afrikána, Divadlo bez hranic, Praha
2009 – Z. Mikotová: Být sám, studio Marta, Jamu, Brno
2009 – M. Twain: Princ a Chuďas, Klicperovo divadlo Hradec Králové
2009 – Z. Mikotová: Urašima a mořská princezna, Divadlo Polárka, Brno
2009 – Z. Mikotová: Pinocchio, Theater in Hof, Cortile, Bolzano, **Itálie**
2010 – Aucassin a Nicoletta, Divadlo Radost, Brno
2010 – Yodaka, sólová inscenace pro Naoko Taniguči, Praha
2010 – Z. Mikotová: Největší poklad. Divadlo Neslyším, Brno
2010 – Pinocchio, Slovácké divadlo, Uherské Hradiště
2011 – Calandriáda, Severomoravské divadlo, Šumperk
2011 – Chladná zem, Caltes Land, českoněmecký projekt Theater Golden Fische, Chemnitz, **Německo**
2012 – E. E. Schmitt: Oskar a růžová paní, Slovácké divadlo UH
2012 – Sůl nad zlato, Ostrava
2012 – Zlatý kolovrat – konkurz na tlumočníka, JAMU Brno, (pro ČKT)
2012 – Zlatá rybka, Naoko Taniguchi, divadlo jednoho herce, Divadlo Drak, Hradec Králové
2012 – Písně, básně, balady, DIFA, JAMU Brno
2013 – O Malence, Divadlo Radost, Brno
2013 – Moravský Budulínek, Divadlo Polárka, Brno



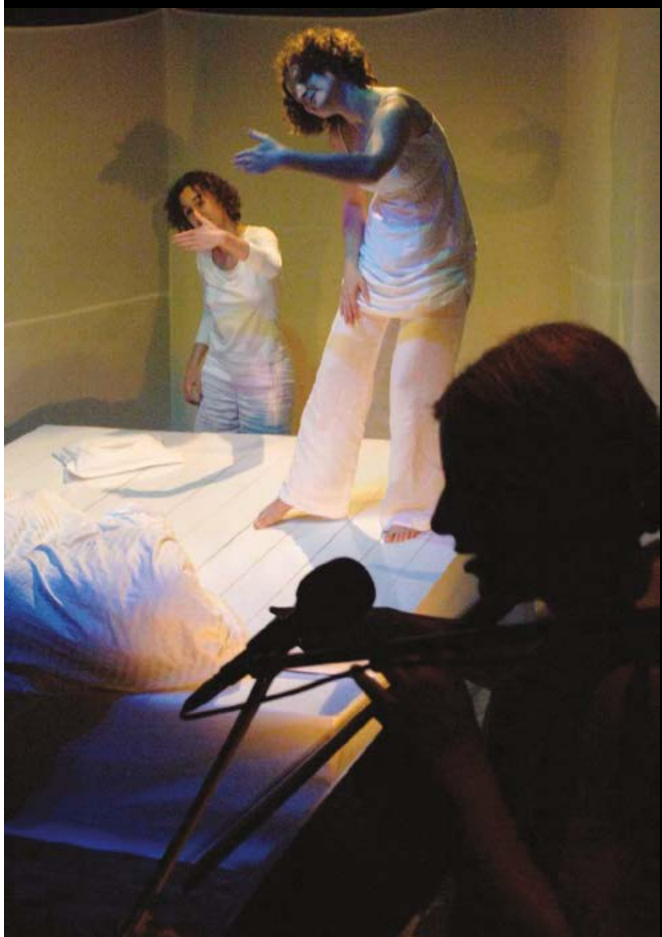




Dům hluchého, 2002

2013 – J. Čapek: O pejskovi a kočičce, Městské divadlo Zlín
2013 – P. Michálek, F. Kožík: Největší z pierotů, Městské divadlo Zlín
2013 – L. Stevenson: Ostrov pokladů, Národní divadlo Brno
2014 – Hudba pro oči, Rok české hudby, „Leoš Janáček" scénický koncert, Brno
2014 – Zvědavé slůně, Visual 15 European and International Visual Theatre Festival, Vídeň, **Rakousko**
2014 – Hudba pro oči, Rok české hudby, „Leoš Janáček" scénický koncert, Brno
2014 – Z. Mikotová: Časoprostor, VDN, Brno, JAMU
2014 – J. Zahradníček: Ježíškova košilka, Divadlo u stolu, DhnP, Brno
2015 – Deník Anne Frankové, Slovácké divadlo, Uherské Hradiště
2015 – Malá jarní pohádka, Divadlo Sandry Riedlové, Brno
2015 – V. Renč: Perníková chaloupka, Divadlo Karla Pippicha, Chrudim
2015 – Pohádky matičky Rusi, Divadlo plyšového medvídka, Prostějov
2015 – JAZZ ART FESTIVAL, Sengawa, performance s Yumi Hayashi, **Japonsko**
2016 – V. Renč: Perníková chaloupka, NdB, *obnovená premiéra*
2016 – Budulínek, VDN, JAMU, Brno
2016 – Golem, podíl na scénáři a režii s Tengai Amano, Divadlo KAAT a herecká spoluúčast, produkce loutkového divadla Isshiza, Yokohama, **Japonsko**
2016 – Rozprávky – Pohádky trochu jinak, Institut umění, Divadelní ústav ASSITEJ, Divadlo v Celetné Praha, VDN DIFA JAMU, Brno, Bratislava, Kolín, Ostrava, Zlín
2016 – Yodaka, výtvarnice loutek a scény Yumi Hayashi, KAI–KJO Muzeum, město MOŽI, premiéra **v Japonsku**
2016 – Dům, volně podle F. G. Lorcy, Dům paní Bernardy, VDN, JAMU, Marta
2016 – A. Mikulka: Všelijaká koukátka, Národní divadlo Brno, Malá scéna
2017 – Z. Mikotová: Od maličkých k velikým, Divadlo Polárka, Brno
2017 – F. Hrubín: O Květušce, Slovácké divadlo, Uherské Hradiště
2017 – Golem obnovená premiéra v produkci Isshizza, ZA-KOENJI PUBLIC THEATRE, Tokyo, **Japonsko**
2018 – Kdy bude po válce, Slovácké divadlo, Uherské Hradiště
2018 – Sněhová královna, Městské divadlo Zlín
2018 – YODAKA, Divadlo 501, prefektura Oita (Kjúšú), město Usa, budhistický chrám, **Japonsko**
2018 – Zlatovláska, Divadlo 501, město Oita, **Japonsko**
2019 – Mne blesk se dotekl (Rudolf Těsnohlídek) NdB, Divadlo Reduta Brno
2019 – Jak děti zachránily motýly, Divadlo Polárka, Brno
2019 – Čekání na... Městské divadlo Kolín
2020 – Aby se děti divily, Divadlo Bolka Polívky, Brno
2022 – Hrdinky?!, Divadlo Barka, Brno
2023 – Chobotnička, Bábkové divadlo, Banská Bystrica, **Slovensko**





Pojď do mého světa, 2005

SPOLUPRÁCE S REŽISÉRY: CHOREOGRAFIE, POHYBOVÁ A VÝTVARNÁ SPOLUPRÁCE, KOSTÝMY

Zojka studovala výtvarný obor, hrála pantomimu, má vrozené skvělé komunikační dovednosti, má tvůrčí přístup k divadelnímu textu, je úžasně sečtělá a emaptická. To všechno lidé od divadla vnímají, proto jí věří a spolupracují s ní. Seznam tvůrců je zajímavý, pestrý a dlouhý.

Ivo Krobot

1985 – B. Hrabal: Obsluhoval jsem anglického krále, Divadlo na provázku, Brno
1987 – B. Hrabal: Obsluhoval jsem anglického krále, Nýiregyháza, **Maďarsko**
1987 – Ale ano! (Diderotovci), Státní divadlo Brno
1989 – B. Hrabal: Obsluhoval jsem anglického krále, Činoherní klub, Praha
1992 – B. Hrabal: Taneční hodiny, Divadlo na provázku, Brno
1992 – 1996
A. P. Čechov: Višňový sad, Marta, JAMU, Brno
I. Krobot: Po létech, Marta, JAMU, Brno
B. Hrabal: Ostře sledované vlaky, Divadlo Jiřího Wolkera, Praha
B. Hrabal: Ostře sledované vlaky, Nýiregyháza, **Maďarsko**
B. Hrabal: Ostře sledované vlaky, Státní divadlo, Ostrava
V. K. Klicpera: Hadrián z Římsů, Činoherní klub, Praha
W. Allen: Sex noci svatojánské, Činoherní klub, Praha
A. Schnitzler: Utrpení mladého Medarda, Činoherní klub, Praha
M. Kundera: Jakub a jeho pán, Mahenovo divadlo, Brno
M. Kundera: Jakub a jeho pán, J. Kantona Singház, Budapešť, **Maďarsko**
J. Pinter: Návrat domů, Divadlo pod Palmovkou, Praha
1994 – letní projekt s divadlem ENSEMBLE, **Francie**
1995 – letní projekt s divadlem ENSEMBLE, **Francie**
1995 – Starý zákon v umění: JOB, Synagoga pod Palmovkou, Praha
1996 – M. Wiewegh: Báječná léta pod psa, Divadlo na provázku, Brno
1997 – K. Poláček: Vše pro firmu, ND Ostrava
1997 – F. Hrubín: Romance pro křídlovku, Národní divadlo, Praha
1998 – B. Hrabal: Obsluhoval jsem anglického krále, Národní divadlo, Praha
1999 – A. Přidal: Noc potom, Národní divadlo, Praha





Odyssea, 2001

2000 – Divadlo v pohybu, Archa 2000, Praha
2003 – Višňový sad, České Budějovice
2004 – Maja, České Budějovice
2004 – B. Hrabal: Harlekýnovy miliony, České Budějovice
2004 – Harold Pinter: Správce, Činoherní klub, Praha
2005 – B. Němcová: Babička, Brno
2005 – M. Wieweg: Báječná léta pod psa, Klicperovo divadlo, Hradec Králové
2005 – J. Steinbeck: O myších a lidech, České Budějovice
2007 – N. V. Gogol: Revizor, Klicperovo divadlo, Hradec Králové
2010 – B. Hrabal: Příliš hlučná samota, Divadlo u stolu Brno
2011 – Něžná, Divadlo U stolu, Brno
2013 – Magor: Divadlo U stolu, Brno
2013 – J. Steinbeck: O myších a lidech, Městské divadlo Zlín

Martin Františák
2009 – JOB, Divadlo Petra Bezruče, Ostrava
2010 – Cyrano, Divadlo Petra Bezruče Ostrava
2011 – Její Pastorkyňa, Národní divadlo moravskoslezské, Ostrava
2012 – Správkař, Divadlo Petra Bezruče Ostrava
2012 – Frankenstein, Švandovo divadlo Praha
2016 – Její pastorkyňa, Divadlo na Vinohradech, Praha
2016 – Podezřelá krajina s anděly, Národní divadlo Brno, Reduta
2019 – Hadry, kosti, kůže, Švandovo divadlo, Praha

Arnošt Goldflam
1987 – A. Goldflam: Dcery národa, HADI, Brno
1988 – A. Goldflam: Písek, HADI, Brno
1993 – B. Němcová: Babička, Mahenovo divadlo, Brno
1996 – Cesta do Ameriky, Divadlo v 7 a půl Brno
2003 – Lesní panna, divadlo Hradec Králové
2012 – Správkař, Divadlo Petra Bezruče Ostrava
2013 – Kabaret Wernich, Divadlo Husa na provázku, Brno
2013 – Kominické lodě? Ó, kdežpak!, Centrum experimentálního divadla

Zdeněk Kaloč (pohybová spolupráce, choreografie)
1979 – Strakonický dudák, JAMU Brno Činoherní studio,
1982 – Z. Kaloč: Holátka, Mahenovo divadlo, Brno
1982 – A. Přidal: Komedie s Quichotem, Mahenovo divadlo, Brno
1993 – P. Claudel: Saténový střevíček, Mahenovo divadlo, Brno
1986 – A. N. Ostrovskij: Les, Mahenovo divadlo, Brno
1987 – F. Hrubín: Kráska a zvíře, LD Radost, Brno
1987 – Kráska a zvíře, Loutkové divadlo Radost Brno







Sem tam, 2004

Pavel Rímský
1986 – Lišák Pseudolus, Divadlo bratří Mrštíků Brno

J. A. Pitínský
1991 – F. Kafka: Touha stát se Indiánem, JAMU, Brno
1994 – Tutuguri – HaDivadlo, Brno

Pavel Hradil (asistentka režie)
1976 – Hostinec pod zeleným stromem, Státní divadlo Brno
1977 – Thyl Ulenspiegel, Státní divadlo Brno
1978 – B. Hrabal: Bambini di Praga, JAMU Brno Činoherní studio
1979 – Paganini a Frištenský, Státní divadlo Brno
1979 – Pravda barona Prášila, Mahenovo divadlo Brno
1980 – Poprask na laguně, JAMU Brno Činoherní studio
1980 – Maratón, JAMU Brno Činoherní studio
1983 – V. Vančura: Rozmarné léto, Státní divadlo Brno
1985 – Zmoudření Sancha Panzy, Severomoravské divadlo Šumperk

Pravoš Nebeský
1981 – Macbeth, Divadlo bratří Mrštíků Brno
1981 – Dřevění koně, Divadlo bratří Mrštíků Brno
1983 – Léto a dým, Divadlo bratří Mrštíků Brno

František Čech
1986 – Hobit, Severomoravské divadlo, Šumperk
Komedyje o Libuši – Severomoravské divadlo, Šumperk
Lady Macbeth z Mcenského újezdu, Severomoravské divadlo, Šumperk

Petr Kracik
1985 – H. Ibsen: Peer Gynt, Loutkové divadlo Radost, Brno
1988 – Moliér: Don Juan, LD Radost, Brno

Josef Morávek
1985 – Zojčin byt, Satirické divadlo Večerní Brno
1986 – Generální improvizace, Divadlo Vítězného února Hradec Králové
1987 – Král Ubu, Satirické divadlo Večerní Brno
1991 – Komik, Městské divadlo Zlín
1992 – J. Osborn: Komik, Městské divadlo, Zlín
1992 – Lux lucet in tenebris, čili Jan Amos Komenský jako učitel v divadle světa a Poutník bloudící v temnotách labyrintů a Eliáš zvěstující nápravu věcí lidských Městské divadlo Zlín

Stanislav Moša
1982 – Aristofanes: Ptáci, JAMU, Činoherní studio Marta,
1983 – bratři Čapkové: Ze života hmyzu Marta, JAMU





Být sám, 2009

Zdzislaw Hejduk
1992 – B. Hrabal: 0bsluhoval jsem anglického krále, Teatr77, Lodž, **Polsko**

Zbyněk Srba
1992 – Jean Giraudoux: Ondina, Mahenovo divadlo, Brno
1992 – Ondina, Mahenovo divadlo, Brno
1996 – Pierre Corneille: Magická komedie, Mahenovo divadlo, Brno
1996 – Magická komedie, Národní divadlo v Brně

František Listopad
1991 – Jak chtěl Kryštof Kolumbus přejít na protější chodník, JAMU Studio Marta Brno
1995 – Vzhůru do pekla, Centrum experimentálního divadla Brno

Miroslav Částek, Divadlo jednoho herce
1983 – Velikej hlídač stád
1984 – Slyšte píseň o tom mordu
1986 – Košile šťastného člověka
1987 – Jezevčík u rybníka – 100 židovských anekdot
1989 – Po velkém pátku

Richard Mihula
1977 – Aristokrati, Divadlo bratří Mrštíků Brno

Eva Deáková
1980 – Červená Karkulka, Veselohra, JAMU Komorní opera M. Wasserbauera

Pavel Vašíček
1981 – Cirkus Pepík, Loutkové divadlo Radost Brno

František Hromada
1982 – Poslední karnevalový večer, Západočeské divadlo Cheb

Jan Borna
1986 – Hry pro děti a s dětmi, HaDivadlo, Brno

Pavel Pecháček
1982 – Horribilicribrifax, Divadlo bratří Mrštíků Brno
1986 – Dalskabáty, hříšná ves, Divadlo pracujících Gottwaldov
1997 – Balladyna, Mahenovo divadlo Brno

Zdeněk Kozák
2002 – choreografie TV pořadu Čáry báby Cotkytle

Pavel Doležal
1982 – Nevděčník, Slovácké divadlo Uherské Hradiště
1985 – Čarodějnická pohádka, Divadlo bratří Mrštíků Brno
1988 – Maraton, Divadlo pracujících Gottwaldov



O malém tygrovi, 1999



Pták ve vzduchu, ryba ve vodě, 2000

1988 – Den delší než život, Divadlo pracujících Gottwaldov
1989 – Adam Stvořitel, Divadlo bratří Mrštíků Brno

Ivan Misař
1983 – Lesní panna, Státní divadlo Oldřicha Stibora Olomouc

Petr Lokaj
1984 – Thyl Ulenspiegel, JAMU, Činoherní studio Marta, Brno

Vratislav Schilder
1984 – Tři veteráni, Loutkové divadlo Radost Brno

Vladimír Gut
1994 – Kabáti aneb Kšáá, noční ptáci, Pantomima B. B. Duc Praha, Divadlo v Celetné Praha

Jindřich Zemánek
1994 – Valerie, Pantomima S.I. Brno

Pavel Kracík
1985 – Císař Peer Gynt, Loutkové divadlo Radost Brno

Jiří Středa
1986 – Měsíčkův synáček, Loutkové divadlo Radost Brno

Jaroslav Milfajt
1986 – Hra o Dorotě, Loutkové divadlo Radost Brno

Vlastimil Peška
1986 – Ženitba, Severomoravské divadlo Šumperk
1989 – Dlouhý, Široký a Bystrozraký, Loutkové divadlo Radost

Karel Semerád
1989 – Antigona, Divadlo pracujících Gottwaldov
1992 – Ruy Blas, Městské divadlo Zlín

Vladimír Kelbl
1989 – Cirkus Blecha, Divadlo pracujících Gottwaldov

Václav Lautner
1990 – Jak se vám líbí, Mahenovo divadlo Brno

Markéta Jahodová
1991 – O kouzelném peříčku, Divadlo pracujících Zlín

Pavel Harvánek
1992 – Zvonokosy, Východočeské divadlo Pardubice

Ivan Balaďa
1992 – Kupec benátský, Městské divadlo Zlín

Alois Hajda
1993 – Zlý jelen, JAMU, Studio Marta Brno





Největší poklad, 2010

SE ZOJKOU SPOLUPRACOVALI…

DRAMATURGOVÉ, AUTOŘI

Jaromír Vavroš, Libor Vodička, Jana Kafková, Iva Šulajová, Pavel Šrut, Veronika Broulíková, Pavel Cmíral, František Derfler, Jana Slouková, Marek Pivovar, Iva Klestilová, Alois Mikulka, Eva Janěková, Pavel Aujezdský, Jiří Skovajsa, Lucie Bulisová, Zora Vondráčková, Miroslav Plešák, Václav Cejpek, Markéta Jahodová, Ladislav Fekar, Lucie Němečková, Tomáš Steiner, Iveta Škripková, Hana Galetková, Hermína Motýlová, Josef Kovalčuk…

SKLADATELÉ, MUZIKANTI

Daniel Forró, Zdeněk Kluka, Petr Ulrych, Zdeněk Král, David Smečka, Karel Heřman, Vlastimil Peška, Jaroslav Šťastný – Graham, Dorota Barová, Tara Fuki, Pavel Horák…

VÝTVARNÍCI, SCÉNOGRAFOVÉ, ARCHITEKTI

Jan Konečný, Emil Konečný, Jaroslav Milfajt, Petr Dosoudil, Kateřina Špirková, Rostislav Pospíšil, Zdenka Kloudová, Yumi Hayashi Mráz, Alois Mikulka, Jan Štěpánek, Uljana Studená, Jiří Pitr, Blanka Šperková, Alžběta Hanzlová, Alice Lašková, Pavel Borák, Sylva Hanáková Zimula, Sylva Marková, Kateřina Wewiorová, Jan Maroušek, Eva Rácová, Michaela Savovová, Tomáš Rusín, Marie Jirásková, Jan Komárek, Juliána Kvíčalová, Markéta Šlejmarová, Jana Tkáčová, Lucie Sedláčková…



O neposlušné raketě, divadlo Radost, 2005



Perníková chaloupka, 1990

AUTORSKÉ DRAMATIZACE

Zojka napsala Pavlu Šrutovi dopis s prosbou o souhlas s inscenováním jeho textu pro děti. Přijel na premiéru do Kabinetu múz a byl překvapen, co Zojka z jeho knížky básníček pro děti **Petrklíče a petrkliky** vytvořila. A taky jí řekl proč souhlasil. Zaujal ho její rukopis. Pavel Šrut byl vnímavý člověk, výjimečný autor.



Pavel Šrut, kresba, akryl, 50x70, 2016

1977 – Aucassin a Nicolleta
1980 – B. Okudžava: Buď zdráv, studente!
1982 – J. Čapek: O pejskovi a kočičce
1986 – J. Kolář: Kocourek Modroočko
1990 – J. Zahradníček: Ježíškova košilka
1990 – V. Renč Perníková chaloupka
1994 – P. Šrut: Petrklíče a petrkliky
1995 – R. Kypling: Prabajky
1998 – J. Kainar: Zlatovláska
1998 – J. Tuwim: Zázraky a divy
2000 – J. Čapek: O pejskovi a kočičce,
2000 – A. Mikulka: Vesmírné rozprávky
2002 – K. Čukovskij: Doktor Bolíto
2005 – J. V. Pleva: Budulínek,
2006 – N. Tánská: Puf a Muf
2009 – Pinocchio, Theater in Hof, Cortile, Bolzano, **Itálie**
2018 – Mne blesk se dotekl
2019 – Čekání na...
2019 – Jak děti zachránily motýli







PŮVODNÍ SCÉNÁŘE

Dostala nabídku od Martina Františáka z NdB, aby připravila inscenaci v rámci cyklu *Spílání Brnu*. Zojka pročetla všechno, co kdy kdo napsal o Těsnohlídkovi, psala a kreslila si poznámky, dohadovala se s Ivou Klestilovou. Vydalo by to na monografii... trvalo to celý rok... výsledkem byl scénář, dramatizace a režie hry Blesk se mne dotekl.

1980 – O kouzelném dědečkovi
1995 – Caprichos
1995 – Povídám, znakuji pohádku
1996 – Abeceda
1997 – Genesis
1999 – Okna
2000 – Pták ve vzduchu, ryba ve vodě
2001 – Odyssea
2001 – Věc není věc, VDN, JAMU, Brno,
2002 – Dům hluchého, divadlo ARCHA, Praha,
2004 – Sem Tam, VDN, JAMU, Brno,
2005 – Perníková chalúpka, Divadlo Na Rázcestí, Banská Bystrica, **Slovensko**
2005 – Pojď do mého světa, Divadlo Neslyším, Brno,
2005 – Kouzelník Tom Kiks, VDN, JAMU, Brno,
2007 – Bajky a sny, VDN, JAMU, Brno
2009 – Být sám, DVN JAMU, Brno
2009 – Urašima a mořská princezna, Polárka Brno
2009 – Pinocchio, Theatre in Hof, Cortile, Bolzano, **Itálie**
2010 – Největší poklad, na motivy knihy Arkádia Lobata,
Divadlo Neslyším, Brno
2015 – Deník Anne Frankové, Slovácké divadlo, Uherské Hradiště
2016 – Dům, VDN, DIFA, JAMU, Marta
2016 – Golem, 60% scénář, Divadlo KAAT, Yokohama, **Japonsko**
2017 – Od maličkých k velikým, Divadlo Polárka, Brno
2017 – O Květušce a její zahrádce, Slovácké divadlo, Uherské Hradiště
2017 – Kdy bude po válce, Slovácké divadlo, Uherské Hradiště
2018 – Blesk se mne dotekl, NdB, Brno Reduta
2019 – Jak děti zachránily motýli, Divadlo Polárka, Brno
2022 – Hrdinky?!, Divadlo Barka, Brno
2023 – Chobotnička, Bábkové divadlo, Banská Bystrica, **Slovensko**





Písně, básně, balady, 2012

KDYŽ JE HLAS JEN PŘEDSTAVOU umocněná vizualita, respekt, důvěra, fantazie, zkušenosti z pedagogické a praktické divadelní spolupráce s Neslyšícími

2015 – Mezinárodní konference Hlasohled, **Praha**
2015 – Mezinárodní konference v Centru Grotowského, Wroclaw, **Polsko**

Gdy głos jest tylko wizją

Jsem zvyklá psát slovo Neslyšící s velkým **„N“**, vyznávám antropologický pohled, který Neslyšící uznává jako minoritu s vlastní kulturou, vlastním jazykem – znakovým jazykem. Přídavné jméno s malým **„n“** označuje prostě ty, kteří neslyší.

„Obávali se jich, vyhýbali se jim, litovali je, ignorovali je. O některých se soudilo, že se jim dostalo magické moci, jiní byli zatracováni pro své hříchy. Někteří byli jako děti zabiti, jiní tolerování v dětství ale odsouzení k smrti na ulici, nebo pohřbení zaživa, když zestárli a zeslábli. Někteří táhli po venkově v cikánských tlupách, živili se důvtipem a domlouvali se mezi sebou tajným jazykem. Jiní se za celý svůj život neodvážili opustit svůj domov. rodinný krb. Některým se dostalo zvláštní ochrany církve nebo koruny, jiní byli uvrženi do blázince, morových baráků a chudobinců, aby se nemohli dostat veřejnosti na oči“. Takto charakterizuje tradiční úděl slepých lidí v úvodu své knihy „Neviditelná menšina“ Frances A. Köestlerová.

Jistě podobnými slovy bychom mohli mluvit o všech postižených, tedy i o neslyšících. Ti dostali do vínku již 355 let př. n. l. tuto Aristotelovu větu: *„Ti, kteří se narodí hluší, budou také neschopni myšlení.“* Údajně tato věta zněla jinak a tento význam dostala až vinou špatných opisovačů. Faktem je, že Aristetolovy myšlenky byly určující pro téměř dvě tisíciletí. Nikdo o tomto výroku nepochyboval.

K výuce neslyšících dochází až v 16. století, kdy byl na ně názor přece jen přehodnocen. Mají rozum jako jiní lidé, jsou tedy schopni myšlení a vzdělávání se. Nechci zde líčit historii vzdělávání neslyšících (i když



Zvědavé slůně, 2014





Ježíškova košilka, 1991 – 2016

je to velmi zajímavá četba), ale pouze vás seznámit s dvěma základními metodami tohoto vzdělávání. **Metoda manuální**. Neslyšící se mezi sebou vždy dorozumívali posunky, dnes jim říkáme znaky. Francouz Abbé Michel de l´Epée byl přesvědčen, že právě tyto znaky jsou jejich mateřským jazykem. Na jejich základě vytvořil dobře propracovaný systém vzdělávání. Protože měl přímé pokračovatele, byl tento systém označen jako francouzská metoda. Proti ní stojí tzv. německá metoda, která je ryze **orální**. Jejím vrcholným zastáncem a představitelem byl Samuel Heinecke. Příznačný je spor těchto dvou velikánů o principy obou metod, který...paradoxně trvá dodnes. Je to však spor, který vedou slyšící lidé – pedagogové, lékaři, pediatři, logopedové, občas slyšící rodiče neslyšících dětí.

Mezníkem v tomto sporu se stal **Milánský kongres** v roce 1880. Neslyšící označují den, kdy bylo vydáno závěrečné resumé kongresu za „černý den" v historii jejich vzdělávání *„...berouce v úvahu nezpochybnitelnou nadřazenost mluvy nad znaky pro znovu zařazování neslyšících lidí do společnosti a ve snaze poskytnout jim perfektnější znalost jazyka, prohlašujeme, že orální metoda musí být preferována nad znaky ve vzdělávání a výchově hluchoněmých"* (přijato a schváleno: 160 pro, 4 proti).

Hluchoněmí – tento výraz už naštěstí nepoužíváme. Víme, že neslyšící nejsou němí. K jejich hlasovému projevu však vede dlouhá a většinou těžká a náročná fáze logopedické péče. V historii se forma výuky podobala spíše mučení... vyholená hlava se potírala dráždidly, snaha udělat další otvory do hlavy končívala i tragicky. Použité lektvary vyvolávaly patřičné zkroucení úst.

Dnes logopedie kromě zrcadla, špachtlí k polohování jazyka, pohmatů na tvář, krk a hruď, jiné ataky na tělo nepoužívá. K dispozici jsou počítačové programy, které pomáhají děti aktivizovat a vizuálně jim oznamují, kdy dosáhly dobrého hlasového výsledku. Za více než 25 let praxe s neslyšícími jsem se však nesetkala s nikým, kdo by vzpomínal na logopedii rád.

Naštěstí minuly doby, kdy se znakový jazyk nazýval *„opičí řečí"* nebo zlodějskou hantýrkou. Ovšem cesta k současnému respektu znakového jazyka trvala mnohde déle než sto let. Zákon o znakovém jazyku byl parlamentem ČR schválen s účinností od ledna 1999. Celá problematika není již většinovou společností vnímána tak černobíle jako dřív. Vychází se ze zkušeností, kdy dominovala tzv. **kombinovaná metoda**. Uvolnění



Největší z pierotů, MDZlín, 2013





Oskar a růžová paní, Slovácké divadlo UH, 2012

přinesla i filosofie **„totální komunikace."** Pozitiva také přináší **bilingvální metoda výuky**. Zdůrazňován je individuální přístup ke každému k jedinci. Vždyť stejný audiogram, stejná ztráta sluchu nevede ještě ke stejné možnosti kompenzace, nevypovídá ani o schopnosti jedince přijímat vzdělávací podněty, nezaručuje úspěch reedukace, ani nevypovídá o úspěchu logopedických cvičení. Stejné snahy nevedou automaticky ke stejným výsledkům. I přesto stále ve většinové společnosti přetrvává nedorozumění a nepochopení. Neslyšící nejsou prvoplánově k politování. **„Vždyť na nich není nic vidět."** Když ale naznačí že nerozumí, reakce bývá **„Seš blbej nebo co?"** A další zásadní omyl **„Neslyšíš? Tak si to přečti."** Společnost je málo srozuměna s tím, že znakový jazyk je realizován gesticko–manuálně, že je vnímán vizuálně, že má svou gramatiku i syntax. Že je jiný než audiální český jazyk. Pro neslyšícího člověka je docela náročné orientovat se v psaném českém textu. Mnozí umí bravurně odezírat, ale i to se museli naučit. A domněnka, že se zvýšením hlasu dojde k lepší komunikaci, je rovněž mylná. Při křiku se mění pouze mimika, ke srozumitelnosti křik nepomůže.

Vždy si vzpomenu na otce neslyšící dcery, který jí říkal: **„Dokud nepromluvíš, zůstáváš krásnou cizinkou"**... ano, je těžké pro neslyšícího promluvit. Hlasový projev je pro neslyšící velmi emotivní záležitostí, protože neslyšící nemají nad svým hlasem kontrolu. Proto se jen málokdy hlasově vyjadřují v běžném životě. Podle běžných reakcí okolí tuší, že jejich hlasový projev má asi slabiny. A tam, kde je ztráta sluchu hodnocena jako prelingvální (hluchota která vznikla před obdobím kdy se do podvědomí ukládají zvuky světa i jazyka), tam začíná prostor pro velké úsilí, píli i fantazii odborníků, především však rodičů a blízké rodiny. Avšak nejvíce toho, koho se to týká. Ten, kdo by na této cestě zůstal sám, tonul by v **bezjazyčí**, neměl by šanci plynulého vývoje. Podle světové zdravotnické organizace WHO je prelingvální hluchota druhým nejtěžším postižením po imbecilitě. Hluchota může vést k mentálnímu i rozumovému ochuzení. **Včasné podchycení vady a odborné vzdělávání neslyšících jim ale může umožnit i dosažení vysokoškolského diplomu.**

Před revolucí se neslyšící mohli vyučit jen v určených výučních oborech. Středoškolské studium bylo u neslyšících vzácné. Otevřít další prostor k sebevzdělání jim umožnila až v roce **1992** Janáčkova akademie múzických umění v Brně. Na divadelní fakultě byl založen







Bajky a sny, 2007

ateliér **Výchovná dramatika pro Neslyšící (VDN)**. Našim cílem nebylo vychovat profesionální herce, ale připravit absolventy na práci asistentů ve specializovaných školách pro Neslyšící a pomoci jim být tvůrčími osobnostmi v kulturní oblasti. Divadlo je pro ně prostorem při budování vlastní identity. **Absolventi** ovládají formy komunikace pohybem, gestem, jsou vzdělaní v pedagogice a surdopedii, mají znalosti z psychologie, metodiky dramatické výchovy, výtvarných technik atd. **Stávají se identifikačním vzorem pro neslyšící děti a mládež.** Vážím si neslyšících studentů, kteří přicházejí studovat do ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící. Mají za sebou předchozí náročná studia, museli projevit hodně pevné vůle a psychické odolnosti, mají odvahu i chuť pracovat a rozvíjet sebe sama. Právě Dramatická výchova s akcentací prožitku a názornosti se stává dobrým východiskem k rozvoji jejich komunikačních schopností i dovedností. Celkový profil studia vede k rozšíření vzdělání, k poznávání nového i rozvoji individuálních tvořivých schopností jedinců. Když dochází k umělecké tvorbě, studenti jsou bráni jako partneři tvůrčího procesu. V atmosféře respektu a důvěry pak mohou ve výuce nastat chvíle, které umožní studentům objevování nových možností pohybových, rytmických i akustických. Tak se u některých objevila láska k bubnování, k rytmickému experimentování i s jinými nástroji – trianglem, činely, dřívky, xylofony. Objevila se i záliba ve hře na klavír. V hereckých improvizacích ožily jejich sny, kdy hrají na housle, zpívají nebo dirigují orchestr. Podle potřeby jsme pak v inscenacích použili jejich hlasitý smích či křik, Nebáli se experimentovat s hlasy. Hlasitě artikulované slovo bylo mnohdy překvapujícím momentem. V ateliéru VDN vzniklo mnoho inscenací ceněných na festivalech doma i ve světě, které vždy hledaly nové výrazové prvky divadla Neslyšících. Když jsme potřebovali v inscenaci *„Odyssea“* nahrát zpěv sirén, neslyšící dívky se toho bez rozpaků ujaly.

Vzpomínka absolventky VDN Petry Vaňurové: *„Další zkušenost mám, jako neslyšící herečka, se zpíváním. Diváci jsou z takového projevu většinou velmi překvapeni a podivují se, jak můžeme zpívat, když neslyšíme. Neslyšící herec dokáže např. vytvořit melodii na samohlásky a e i o u. Zkoušky zpívání s mikrofonem byly také velmi zábavné. Každý má zcela jiný hlas, držet společný rytmus však není problém. Jediná kontrola při zpěvu jsou vibrace, které cítíme přes podlahu, díky kterým lze vnímat kdo co zpívá. Byl to pro mě opravdový zážitek.“* V divadelní profesionální praxi







Ostrov pokladů, NdB, 2013

zdůrazňuje: *„Veškeré prostředky jsou podmíněny k tomu, co chce neslyšící herec svým projevem divákovi sdělit. Diváka musí projev zaujmout, pak je možné z hlediska neslyšícího herce pomoci tomu, aby se slyšící diváci, především dětští diváci, nebáli komunikovat s Neslyšícími.“*

Tato komunikace s diváky posiluje osobnost našich absolventů, dokáží vstupovat na jeviště bez předsudků, aby i za cenu nástrah neslyšení, s fantazií i vírou ve svůj komplexní projev, tedy i hlasový… přibližovali oba světy… slyšících a Neslyšících. Tak, jak to připomíná i **Peter Brook**. Touto důvěrou a otevřeností může pak docházet k pocitu vzájemnosti a propojenosti herců s publikem. Zde bych se ráda zmínila o počinech tvůrců tzv. **Druhé divadelní reformy.** Je pro ně typické vnímání každého člověka v jeho jedinečnosti, s respektem ke všem jeho potřebám. Tento způsob tvorby umožnil propojení různorodých světů, jejich vzájemné ovlivňování i obohacování. Tak se mohl neslyšící chlapec Raymond Andrews stát inspirací pro členy divadelní skupiny **Roberta Wilsona**. Studovali jeho pohyby i zvukové hlasové projevy, scénicky realizovali jeho sny. Robert Wilson i po létech vzpomíná: *„On viděl něco jiného než já, protože jsem se zabýval tím, co jsem slyšel. Od něj jsem se naučil poslouchat tělem a také to, že zvuk vychází z pohybu.“* **Tuto citlivost k souvztažnosti pohybu a zvuku považuji za klíčovou právě v divadle Neslyšících.** Mou inspirací pro práci s neslyšícími studenty JAMU je způsob uvažování Gastona Bachelarda (volně cituji z jeho knihy Voda a sny) *„Někdy lze nalézt vhodné slovo, které zvučí a pevně přiléhá k tomu co můžeme spíše vidět než slyšet, nebo co vydává zvuk nepopsatelný. Takto lze propůjčit hlas chvějícímu se víčku, někdy tak blikají a čeří světlo i vodní hladinu kapky, jež padají po bouřce z větví. Když se na ně díváme, slyšíme jak se chvějí.“*

A ve světě uznávaný český umělec Jiří Kolář řekl: *„Jsem obraz pro sluch a hudba pro oči.“* Proto jsem v anotaci tohoto příspěvku uvedla kromě respektu a vzájemnosti, také fantazii.

Dalším dokladem použití fantazie u Neslyšících je popis situace od jiné absolventky našeho ateliéru Moniky Kurincové: *„Když mi režisér řekne že mám tančit, tak se zeptám, jaká hraje hudba. Podle jeho popisu si vytvořím barevnou představu, např. když popisuje jemné a křehké tóny, představím si pastelovou barvu jako na čínské malbě. Svoji představu dodám do tance. Vím, že je to těžké, ale lze to… alespoň se snažím.“* A ještě barevné představy zhmotněné do slov.







Tom Kiks, 2005

Barvy ticha
Ticho šedé
obzor nudný.
Ticho modré
dálky chladné.
Ticho tichoucí,
výkřik do tmy
v hloubce tonoucí.
Ticho moje
Barvy země,
z níž se deru
na svět horoucí

Duše
Uši se uzamkly
ústa oněměla,
jak křídla labutí
ruce se rozletí...
Žijí ze zvuků
žijí z dotyků,
duše promluvila.

To jsou verše neslyšící básnířky Elišky Vyorálkové, která poezii považuje za svůj druh hudby.
Když je hlas jen představou je název tohoto zamyšlení. Snad jsem vám touto úvahou doložila, že představy mají svůj význam v životě Neslyšících a vlastně i v životě nás všech.





Urašima, Divadlo Polárka, 2009

TABU V TABU

Mezinárodní konference Tabu ve hrách pro děti
Bábkarská Bystrica, Banská Bystrica, **Slovensko,** 2012



V momentu, kdy jsem přislíbila účast na mezinárodní konferenci na téma Tabu ve hrách pro děti začala jsem aspekty tohoto tématu vnímat velmi intenzivně. Můj pohled není jen teoretizující, je podmíněn a utvářen více než 20 letou praxí v oblasti dramatické výchovy a divadla Neslyšících a více než třicetiletou režijní zkušeností z divadla pro děti a mládež. V průběhu let jsem musela také svou práci reflektovat i teoreticky, bylo to důležité z hlediska propagace oboru a také pro obhajobu činností v oblasti, která je širší veřejnosti neznámá a mnohdy je jí i lhostejná. Obor Výchovná dramatika pro Neslyšící byl založen na Divadelní fakultě JAMU v roce 1992. Založit tento u nás první studijní obor určený Neslyšícím bylo možné až díky společenským změnám, které nastaly po roce 1989. Do té doby na úrovni ZŠ převládaly redukované osnovy a neslyšícím žákům bylo umožněno pokračovat ve vzdělávání jen v určených oborech a střední školy byly v tehdejší ČSSR pouze dvě. Gymnázium v Praze a oděvní průmyslovka v Kremnici. V té době bylo na problematiku neslyšících pohlíženo jen z medicínského hlediska, byla to problematika postižených. Osobně mi byl vždy bližší pohled antropologický, kdy na Neslyšící je pohlíženo jako na menšinu s vlastní kulturou a jazykem. Snahy o uznání znakového jazyka jsme podporovali jednotlivými inscenacemi, kdy jsme znakový jazyk prezentovali na jevišti, ukazovali jeho krásu a emocinalitu i jeho výrazové a komunikativní možnosti.

Tématika postižených, národnostních či sociálních menšin k tématu Tabu patří. Zde bych ráda připomněla knihu Jiřiny Olmrové a Bohuslava Blažka Krása a bolest (Panorama 1985). V předmluvě pan profesor Zdeněk Matějček napsal *„…Dlouho se kolem otázek utrpení, bolesti,*







Kniha, dlouhodobý projekt VDN

Všeljaká koukátka, NdB, 2016

postižení, smrti chodilo po špičkách – až se tvrdá realita prodrala na povrch… hodnotím tuto knihu velmi vysoko, jako originální dobře připravený, svým způsobem i odvážný, společensky však velmi hodnotný a záslužný literární čin, v látce vzdorné, těžko přístupné a u nás zatím jen velmi málo dotčené…" Ano, tito autoři si dovolili otevřít společenské a kulturní tabu. Tabu, původně polynéské slovo už svou zvukomalebností i grafickou podobou vzbuzuje řadu asociací. Vyjadřovalo původně na jedné straně posvátnost, neobyčejnost… na druhé straně nebezpečí, zákaz. Opakem bylo slovo Noa, a znamenalo obyčejnost nebo obecnost. Toto slovo miloval Paul Gauguin, viz jeho kniha textů *Noa Noa*. Do běžného hovorového slovníku se toto slovo nedostalo.To obyčejné nemáme ve zvyku zvláštně označovat. Slovo Tabu ztratilo časem posvátný charakter. Bývá však nazýváno nejstarším nepsaným kodexem zákonů lidstva. Zabýval se jím i Sigmund Freud (Totem a tabu). Ve své autobiografii uvádí *„…zkoumal jsem vztahy tabuových zákazů jako prvotní formy morálního omezení…k ambivalenci citů…"* Slovo Tabu přesto, že se nyní používá především pro zákazy obecně, svou zvláštní iracionalitu, nezdůvodnitelnost a tajemnost si ponechává. Jestliže začneme uvažovat o tabu v tvorbě pro děti, je jasné, že se týká těch oblastí, které byly ignorovány, odsouvány, neřešeny. To mělo společenské i sociální důvody. Každé historické období vytváří svůj kulturní kontext. Kdy se začalo tvořit pro děti? Obrátíme se do historie. Musíme si uvědomit, že děti byly pojímány jako *„malí dospělí."* Dětství jako zvláštní stav bytí byl rozeznáván až v 17.-18. století (Komenský, Rousseau). Chápání dětství souvisí s rozvojem pedagogiky, ovlivňováno je i změnami ve struktuře rodiny. A jestliže bylo z počátku hlavním úkolem tohoto období vzdělávání, tzv. *"období mladého stromku který je třeba ohýbat"* postupně s objevuje potřeba citového rozvoje, nejenom rozvoje rozumového. Podle autorů Matějčka a Langmaiera platí na počátku 20. století idea *„vzdělaného dítěte"*. Ve druhé čtvrtině 20. století je to idea*„ výkonného, úspěšného dítěte"*. Po druhé světové válce je to idea *„citově vyspělého dítěte"*. V 80. letech 20. století to byla idea *„vnímavého a citlivého dítěte"*. Autoři upozorňují na nebezpečí nedostatku smysluplného vztahu ke světu i k sobě. Další srovnávací tabulkou těchto autorů jsou modely *„deprivovaného dítěte"* od středověku po současnost. Na začátku je to *„opuštěné dítě"*, pokračuje přes *„odvržené dítě,"* „dítě bez morálních norem" přes *„výchovně zanedbané, citově ochuzené"*, až po dítě 20. století, *„dítě odcizené."*









Festival FRINGE, Macau, Čína, Věc není věc, 2001

Nyní jsme v 21. století… a stále ještě existují děti opuštěné, zavržené, výchovně zanedbané, citově ochuzené atd. Ona kolonka deprivované dítě nezmizela. Cesta k *„nalezení smysluplného vztahu ke světu a k sobě“* je náročná a žádný vynález či hmotná dotace ji neřeší. V orientaci na této cestě pomáhá dítěti především rovina citu a rozumu. Z osobní zkušenosti nedělám rozdíly mezi dětmi tzv. zdravými a ostatními, kterým se říká postižené. (Nyní se preferuje pojmenování – děti se specifickými potřebami, nebo děti se speciálním talentem). Potřebu lásky, péče, smysluplné komunikace mají všechny děti. Zjednodušeně řečeno, důležitým pomocníkem při rozvoji osobnosti dítěte je literatura, divadlo, umělecká tvorba pro děti a mládež. V současnosti dominuje názor, že se nemusíme vyhýbat některým tématům Začínají se otevírat tabu. Čeho se týkají? Témat smrti, agresivní stránky povahy člověka, rozličných sexuálních orientací, nemocí, stáří, postižení… Je stále zažitá tendence chránit děti před hrůzami a nástrahami světa. Taková tvorba pro děti, která reflektuje tento názor je pak bezproblémová, laskavá až sladká, bezpečná. Dítě samozřejmě má potřebu těchto laskavých příběhů s dobrými konci, potřebuje ujistit o tom, že dobro vyhraje… ale samo tuší, že ne vždy jde vše hladce, setkává se s obtížemi, ví že ani ono samo nemá vždy jen dobré myšlenky, ví že není vše jen pěkné, tuší že svět je i zlý. Komplexní podobu světa s jeho oběma stranami nám jsou schopny přiblížit tzv. klasické pohádky. Konkrétné ty kouzelné. O tom, jaký vliv mají na vývoj psychiky dítěte se vedly spory. Autoři Olmrová, Blažek ve svém článku Pro koho jsou pohádky? uvádí: *“Odpůrci pohádek jim vytýkají že děti děsí, vychvalují lenost a zošklivují práci, že si libují v krutosti. a předčasně upozorňují na jevy z pohlavního života – prostě, že jsou pro děti nevhodné“.* Velmi ostrý boj o pohádku probíhal v SSSR. Toto dění nám přibližuje velký bojovník za pohádku Korněj Čukovskij ve své knize *„Od dvou do pěti.“* Tato kniha dlouhé roky pomáhala všem ve východního bloku, kteří byli povinni opírat se o ruskou autoritu. Spor o pohádku ve třicátých letech pomohl zvrátit Maxim Gorkij. Pozdějšímu zploštění a zrealističtění, především v padesátých letech už nezabránil nikdo. V současnosti se s uznává, že pravda pohádek je hlubší a pro dítě potřebná. Je to pravda uměleckého obrazu, metafory, a symbolu. Eva Machková to nazývá *„pravdou smyslu a významu, ne pravdou vnější podoby reality a jejího popisu.“* Jde o citovou, epickou, pravdu vztahů, příčin







a následků. Jde o pravdu vnitřní. Ona sama ve svém článku v časopisu Tvořivá dramatika často cituje knihu **Bruno Bettelheima**, která u nás vyšla až v roce 2000 „Za tajemstvím pohádek". Anglický název je *„The Uses of Entchantment".* Užitečnost kouzla je výstižnější. Část této knihy jsem znala ze samizdatu, a našla v ní citát, který jsem dala jako motto našemu oboru Výchovná dramatika Neslyšících. ***„Aby dítě našlo smysl a význam života, musí především získat schopnost přenést se přes hranice jen na sebe samého zaměřené existence a víru, že k životu významným způsobem přispěje, když ne právě nyní, tedy někdy v budoucnu. Tato víra je nezbytná, má–li dítě najít uspokojení samo se sebou a s tím, co dělá, jen naděje v budoucnost nás může podpořit v protivenstvích, s nimiž se nevyhnutelně střetáváme."***

Vrátím se k problematice Tabu ve hrách pro děti. Dá se říci, že i scénické podoby klasických pohádek nám některá tabu mohou přiblížit či osvětlit. Divadelní adaptace mohou utrpět zjednodušením, vynecháním motivů či samotnou režijní koncepcí a následnou realizací. Dnes již různé „úpravy" nemají politický diktát, může se tu ale objevit diktát trhu. Interpretce pak akcentuje zábavnost, pohodu, jednoduchost, přístupnost. To, že něco vždy zůstává tajemné, záhadné či temné, se tu vynechává v rámci prodejnosti. Naopak někdy se zdá tvůrcům pohádka až příliš jednoduchá a tak ji vylepšují dalšími motivy tak, že se pro dítě stane tento „slepenec" nepochopitelný. **Bruno Bettelheim** pracoval jako dětský psychoanalytik a i když s jeho interpretací pohádek nemusíme souhlasit, jeho teoretické poznatky o tom, co vše může klasická pohádka dítěti zprostředkovat jsou hodny respektu. Bettelheimem zdůrazňované opakované vnímání příběhu poslechem, četbou, vyprávěním, to poskytuje dítěti příležitost nad pohádkou rozjímat ***„...teprve volné asociace vztahující se k příběhu dovedou dítě k odhalení nejosobnějšího významu pro ně samé a pomůžou mu vypořádat se s doléhajícími problémy...."*** Snad i proto více autorů, kteří ve svých dílech pro děti ozřejmili určitá tabu, nacházíme mezi prozaiky než mezi dramatiky. V divadlech pro děti se pak objevují dramatizace knih (např. J. Karafiát a jeho Broučci, R. Dahl, A. Lindgren, a J. Gaarder jehož Dívka s pomeranči se nyní hraje v Loutkovém divadle v Ostravě). 50. léta XX. století trpěla schematismem nejen v úpravách klasických pohádek, ale i v pojímání realistických příběhů pro děti a mládež. 70. léta přinesla kritické postoje k produkci, kritizovala odtažitost od reality a neupřímnost. Společen-







Zlatý kolovrat, 2012

ská situace zřetelně podnítila reformu literatury pro děti. Objevují se nová témata, píše se o problémech, které byly dosud okrajové – život v náhradní rodině, drogy, problematické skupiny společnosti, nenávist vůči cizincům, postižené děti v rodině, láska mezi dětmi, těhotenství dětí, nemoci, smrt a umírání… Tato témata jsou uváděna v článku Jenny Polach Obraz smrti a umírání v německy psané literatuře pro děti a mládež. V českém prostředí musíme vyzdvihnout tvorbu Daisy Mrázkové (dramatizace Halo, Jácíčku hrána v Divadle Drak), dále se tématům tabu občas věnovaly Markéta Zinnerová, Hana Pražáková, především Iva Procházková. V její poslední vydané knize *„Uzly a pomeranče“* (2011) Procházková popsala příběh chlapce, který se po smrti matky musí starat o sebe i svou mentálně retardovanou sestru, kdy otec jen bez místa a paralyzován smutkem. Recenze posluchače doktorského studia oboru Česká literatura FFMU Brno Luďka Korbela recenzuje tuto knihu takto: *„…v tom mi připadají Uzly a pomeranče nejpřínosnější, že totiž literárními prostředky pojmenovávají situace a problémy lidí v prostředí, které , ačkoliv je románovým, nese otisk něčeho, co je nám blíž než si možná myslíme a literatura, zvláště pro děti a mládež to dosud, po hříchu nereflektuje.“* Tato citace nám ozřejmuje, že přesto, že se tabuizována témata v dětské literatuře objevují, cítíme, že jsou potřebná a mohla by více obohacovat struktury příběhů v jejích reálných i snových polohách. Význačně tuto problematiku obohacuje žánr „fantasy“, těch novodobých „kouzelných“ pohádek. Zde nacházíme díla, která v rovině symbolické reflektují závažná témata (N. Gaiman *„Coralina“*, I. Carmody *„Šerokraj“* atd.). Také bych ráda vyzdvihla žánr komiksu. Komiks je na tabu vnímavý a sobě vlastními prostředky dokáže téma sdělovat jasně, v silné emotivní rovině. Taková jsou díla Davida B. Lewise Trondheima, Neila Gaimana, Alana Moora, Craiga Thompsona (Pod dekou). U nás Lucie Lomové a dalších… Neslyšící milují komiksy pro jejich vizualitu, souvisí to s jejich kulturou a jejich *„řečí“* – znakovým jazykem, který se neodehrává v rovině audiální ale dominantně vizuální. Znakový jazyk je plnohodnotný jazyk s vlastní syntaxí a gramatikou. S mluveným jazykem má jen málo společného. A tak jazyk té země, ve které Neslyšící žijí, se učí jako cizí jazyk. Ne vždy jej zvládnou dokonale. A tak úsudek: on neslyší, tak si to pak může přečíst, je v tomto případě pochybný. Celkově je hluchota laickou veřejností podceňována. Mentální či tělesné postižení je prvopla-



Dvacet tisíc mil pod mořem, Divadlo Polárka, 2006



20. výročí založení VDN, JAMU, DIFA, 2012

nově vidět. Ztrátu zraku považuje většina populace za největší postižení. Prelingválně neslyšící dítě, se kterým je komunikováno a je vzděláváno, může dosáhnout i vysokoškolských titulů. Bez odborné péče zůstává na úrovni imbecilů. Tato ambivalence činí z hluchoty určitou záhadu, která je většinové společnosti nejen nepochopitelná, ale i lhostejná. Neslyšící pak může ono přehlížení ze strany majority vést k větší uzavřenosti, někdy až k určitým militantním postojům. Jen vzájemné poznávání může vést k porozumění a toleranci. Cituji z knihy autorů Freemana, Carbina a Boese *„Tvé dítě neslyší... jako neslyšící člověk věřím, že nejúčinnější léčbou hluchoty nejsou ani medicína, ani mechanická či elektrotechnická zařízení a ani skalpel chirurga, ale porozumění. Přitom porozumění je zadarmo.“* Avšak než dosáhneme porozumění, musíme Neslyšící chápat. Gustav Flaubert napsal: *„Všechno zlé pochází z naší nevědomosti.“* Právě dramatické umění, jeho scénická podoba založená na vizualitě a přímé komunikaci aktérů s diváky, může vést k lepšímu poznávání, poodkrývání tajemství může bourat bariéry i tabu. Dětské publikum není takto vyhraněno. Při vizuálně zajímavém, scénickými situacemi naplněném představení mohou zažít i herci i publikum harmonii společného prožitku. S přibývajícími lety a nabytými společenskými konvencemi roste potencionální nebezpečí vzájemného nepochopení... Je známo, že většinová společnost lépe reaguje na ty mentálně postižené, na jejichž vizuální podobě se postižení tolik neodráží. Právě tak většinová společnost je ochotna přijmout takové inscenace, které rezonují s určitým dobovým vkusem, přijímá snáze to, co navazuje na něco, čemu byť i jen intuitivně rozumí.

V inscenacích Ateliéru VDN se nám daří navazovat dobré vztahy mezi herci a publikem. Studenti získávají pocit, že právě scénické umění je schopné *„bourat bariéry mezi lidmi.“* Každá nová inscenace nám přinášela radost a uspokojení a ani nás nenapadlo, že svou činností pomáháme překonávat to, co ještě nedávno bylo tabu. *Neslyšící herec v komunikaci se slyšícím divákem.* Naše témata se pohybovala většinou kolem osobního uvědomování jedince, jeho hledání životní cesty... ať již to byla inspirace životem malířů Goyi nebo Muncha, spletitá pouť Odysseova, či reflexe osobních příběhů studentů. V jedné inscenaci jsme pak více přiblížili opravdu život neslyšícího dítěte s jeho závažnými momenty a krutými detaily, které jsou však pro něj běžnou denní rutinou. Jeho tonutí v tzv. *„bezjazyčí“*, nemožnost navázání kon-





Sněhová královna, Národní divadlo, Praha, 2008, Iva Janžurová, Vojtěch Dyk

taktu se slyšícími rodiči trvají–li pouze na orální výchově. Následný rozpad rodiny, těžké hledání vlastní identity. Bylo zde připomenutí historické, kdy byli neslyšící lidé odsouváni na okraj společnosti, vyháněni za hradby měst, na lodě bláznů. Byl zde nastíněn vývoj od jednoduchých posunků až k plnohodnotnému znakovému jazyku. Byl připomenut těžký osud Neslyšících v koncentračních táborech. Citlivému publiku tato inscenace poskytla cenné informace, někdo byl šokován, někdo nevěřil… Pro ty, kteří s touto problematikou měli osobní zkušenosti to byl většinou bolestný zážitek, především pro rodiče neslyšících dětí. Pro samotné herce byla inscenace fyzicky a duševně značně vyčerpávající. Inscenace se jmenovala „Okna." Okno zde bylo symbolem naší otevřenosti či uzavřenosti vůči světu, vůči problémům. Ono tabu ve vystupování neslyšících herců na profesionálním jevišti bylo umocněno tématy, které byly do nedávné doby tabu. Proto tedy **TABU V TABU.** Přesto si myslím, že právě takto pojatá inscenace měla svůj význam. Je naší povinností ozřejmovat i to, co bychom raději nevěděli, formulovat to, co bychom raději neslyšeli a vidět to, co bychom raději neviděli…
Otevírat ta pomyslná okna v nás i ve společnosti.



Wokrshop s rockerem Zdeňkem Klukou
Václav Gottwald, tlumočník do znakového jazyka





Aladinova kouzelná lampa, Divadlo Polárka, 2004



Moravský Budulínek, 2013

RECENZE
KRITIKY
PROGRAMY
ZLOMVAZKY

NdB...Všelijaká koukátka šikulky A. Mikulky
Jiří P. Kříž

V brněnském Národním divadle měli moc dobrý nápad. „Pro kluky a děvčátka od tří do tři sta let" (byť s pravopisnou chybou – správně „do tří set") uvedli v režii Zoji Mikotové na Malé scéně pod hledištěm Mahenova divadla Všelijaká koukátka. Autor: šikulka Alois Mikulka.

Ani se nechce věřit, že malíř, sochař, grafik, scénograf, ilustrátor, pohádkář, dramatik, prozaik, básník – a hlavně kouzelník slova, plochy a prostoru má už – šmankote, třiaosmdesát! Jeho hrátky, originální metafory a pozvání do světa fantazie vychovaly už dvě generace; a s nimi třetí – Mikulkových skoro vrstevníků.

Tři obrázky jako květ

Inspirace Mikulkovým slovem a obrazem jde tak daleko, že třeba kouzelníka Pidižlu si jeho nejmladší obdivovatelky kdysi přejmenovaly na Pižlivižliho. A sedělo to náramně na toho čarovného ubrblaného mužíčka i na jeho stvořitele, Brňáka jak poleno.

A protože Zoja Mikotová je taky kouzelnice, dalo se čekat, že mé lakmusové papírky čili indikátory snesitelnosti divadelních produkcí pro děti – z bohatého výběru byli tentokrát k dispozici Chorvati Ana (6) a Viktor (3, ten byl v divadle teprve podruhé) – budou spokojeni.

Byli. Ten druhý ovšem definitivně teprve když mohl Mikulkovu sněhulákovi na severním pólu zasadit očičko. To už měli diváci za sebou pohádku o starém středověkém hradu s rytíři, dámami, pány a kmány, a také o Africe s krokodýly, černoušky (tedy jestli se to ještě smí říkat), slony, tygry, krajtou, zelenými pahorky, supy a sopkami.

V prvním případě zabydloval zprvu prázdný hrad mikulkovskými figurkami animátor Jan Mikota, ve druhém chytré děti navěšovaly k věcem, květinám, zvířátkům a lidem pro děti čísla. No a k třetímu obrázku, z polárních krajin, přibyl živý lední medvěd a ten sněhulák. Jen provázkovský výtvarník Pepča Stejskal, dnes Australan, dokázal plakáty zabydlet více postavičkami, např. Velký vandr. Ale Mikulka umí všechno krásně vybarvit barvičkami.

Myslím si, že starý pavouk ze Žabin nebude tentokrát protestovat ani proti Mikotově animaci. Když se z jeho obrázků pokoušeli kdysi – ne moc úspěšně – vyrobit pár filmů Bratři v triku, proslul Mikulka výrokem: „Moje panáky nikdo rozhýbávat nebude!"



O ztracených barvičkách, 1995



Žabka carevna, Divadlo Polárka, 2003

U pěti set básníků

S dětmi na jevišti si s housličkami a všelijakými jinými bušivými či zvučivými nástroji rozprávějí herci Michal Bumbálek, David Kaloč, a ten dobrácký medvěd. Muzikou to všechno pocukroval, zvýraznil a zkrášlil neunavitelný rocker Zdeněk Kluka, i když na sebe v závěrečném děkovacím tanečku prozradil, že vůbec nemá smysl pro rytmus…

Všelijaká koukátka se povedla a člověku se zdálo, že se ocitl se všemi, kteří je vypravili na svět, a to nesmím zapomenout na scénografa a kostyméra Jaroslava Milfajta ani na dramaturgy Lucii Němečkovou
a Petra Klára, v Mikulkově Domě u pěti set básníků.

Hodnocení 80%





Všelijaká koukátka, foto archiv divadla



Všelijaká koukátka, Mikulkovy kresby v programu, 2016



Divadelní program, skládačka



















Dům, 2016

Slovácké divadlo, Oskar a růžová paní

David Kroča

Próza Oskar a růžová paní patří k vrcholným dílům současné filozoficky orientované beletrie pro mládež. Hradišťská dramatizace počítá s širokým publikem, jakkoli zachovává bezprostřední jazyk dětského vypravěče. Je jím desetiletý Oskar, který leží v nemocnici po neúspěšné transplantaci kostní dřeně a pomalu začíná tušit, že umírá. Rodiče ani ošetřující lékař nemají odvahu říci mu pravdu. Oporou v těžké životní situaci se chlapci se stává až stařičká ošetřovatelka Růženka neboli Růžová paní, která s ním jedná otevřeně a vede jej ve víře v Boha. Posledních dvanáct dní, jež Oskarovi ještě zbývají, mu pomáhá prožít a naplnit, jako by to bylo sto dvacet let. V symbolické rovině tak protagonista prožije nejen celé své dětství, ale i dospívání, zralost a stáří, a to včetně křehkého milostného vztahu k pacientce Peggy Blue.

Režisérka Zoja Mikotová pracuje s emocionálně působivou předlohou opatrně a uvážlivě. Příběh vypráví jen s minimálními jevištními prostředky na jednoduché bílé scéně Jaroslava Milfajta, představující nemocniční pokoj s postelí a průhlednými okny. Za jejich roletami občas ožívají Oskarovy sny, při nichž se také bílé stěny pokoje na okamžik rozzáří barevnými ilustracemi. Oskarův vnitřní svět je bohatý a plný citu a divák má možnost do něj od začátku nahlížet. Inscenace zachovává epistolární formu předlohy, takže text, který slyšíme, vlastně reprodukuje hrdinovy dopisy, jejichž adresátem je Bůh.

Josef Kubáník v úloze Oskara vytváří jednu ze svých životních rolí. V maximální míře využívá dětské stylizace k otevřenému pojmenování stavů a situací, o nichž běžně nahlas nemluvíme. Jeho výpovědi obsahují strach ze smrti, bolest a vztek, stejně jako vtip, černý humor, nadhled i jakousi předčasnou životní moudrost. Květa Fialová se už v souvislosti s předchozí úspěšnou inscenací Harold a Maude nechala slyšet, že na jevišti Slováckého divadla s Josefem Kubáníkem nehraje, ale žije. I diváka, který o vzácném vztahu obou herců ledacos ví, však znovu překvapí, že nejde o nadsázku. V postavě Růžové paní se Květa Fialová zkrátka našla. Působí jako dobrá víla, která svému hereckému kolegovi i Oskarovi doslova nahrává na smeč – je to přece on, kdo by měl vyhrát. Když ve svém závěrečném monologu Růžová paní cituje dopis, který Bohu napsala namísto zemřelého Oskara, cítíme, že je to vyznání samotné herečky: vyznání lásky k životu i k člověku. A když Růženka cituje Oskarův poslední vzkaz *„Jen Bůh má právo mě probudit“*, není pochyb o tom, že příběh jednoho umírání má také nadčasovou platnost křesťanského podobenství.

Navzdory těmto vážným tónům se hradišťská inscenace rozhodně neutápí v sentimentu. Je plná radosti a zdravého optimismu, což vedle ústřední herecké dvojice zajišťují také Alžběta Kynclová, David Vaculík a Martin Vrtáček, kteří se střídají hned v několika figurách dětských pacientů, hrdinových rodičů nebo zaměstnanců nemocnice. Inscenace Oskar a růžová paní ve Slováckém divadle je výjimečná nejen pro autentické herectví Josefa Kubáníka a Květy Fialové, ale i kvůli u nás dosud opomíjeným tématům smiřování se se smrtí a důstojného umírání.



Divadlo na provázku, role Babička 2, Jiří Pecha, 2017



Ivan Vyskočil, Z.M
Dialogické jednání, Praha, 2009









František Hrubín
O Květušce, její zahrádce a babici Zimici
2. 4. 2017







JAZZ Art Festival, Sengawa, Japonsko, performance s Yumi Hayashi, 2015

Divadelní glosář

O Malence	95 %
Očistec	20 %
Rozrazil	80 %

Divadelní Brno uvedlo jeden skvost pro děti, jeden obrovský průšvih muzikálových profesionálů a bezmála čtyřhodinový scénický časopis tří spojených divadel a dalších sympatizantů.

Drahokam pro další generace

V Muzeu loutek měla premiéru Andersenova pohádka O Malence. V úpravě a režii Zoji Mikotové přineslo toto snad nejmilejší vyprávění slavného pohádkáře čisté potěšení nad dětem srozumitelným, barevným, snovým a přitom se nijak nepodbízejícím světem. Obrovským bonusem je skladná, do posledního šroubku využitelná a přitom stejně jako celé vyprávění mile poetická scéna, rekvizity a loutky mladé japonské výtvarnice Yumi Mráz Haiashi. A nepředvádějící se hudba Zdeňka Kluky. Vznikl nenápadný drahokam, který by se mohl, jako další režisérčiny inscenace, hrát léta pro další generace dětí.

MF DNES, Jana Soukupová

Z hropyšné šlechtičny neslyšící matka

Dům doni Bernardy od Federica Garcíi Lorcy je hrou rovněž klasickou a dobře známou. Nicméně to, jak ji přetvořila a zrežírovala Zoja Mikotová pro svých osm představitelek především z řad neslyšících studentek, přináší divadelně čistý a velmi přitažlivý zážitek.

Už jen svou základní metaforou, která bigotní španělskou šlechtičnu přetvořila v neslyšící matku, která nechce své slyšící dcery pustit „ven". Tedy do světa slyšících, kde by si mohly najít partnery, kteří je odvedou z jejího domu. Lorcův drsný příběh krutě hrdopyšné a studené vládkyně, která raději obětuje štěstí svých dcer a nakonec i život jedné z nich, je zde přitom poctěn do všech nuancí. A navíc ještě povýšen laskavými scénami vzájemných her mezi sestrami i jejich starou „bláznivou" babičkou.

Dokonalé načasování scén i jejich logické vystavění umožňuje vychutnat si vrcholné výkony, jichž jsou představitelky všech rolí schopny. To vše za působivého hudebního doprovodu od Zdeňka Kluky a na jednoduché, ale zcela účinné scéně Lucie Sedláčkové.

Dům
Studio Marta
95 %

Hravé outsidery spasí Srnky

V roce 2007 získala bláznivá komedie Srnky Tomáše Svobody třetí místo ve scenáristické soutěži o Cenu Alfréda Radoka. Po inscenacích v jiných městech, které autor





Pinocchio, Itálie, 2009





Od maličkých k velikým, Divadlo Polárka, 2017







ゾヤ・ミコトバー女史（チェコ共和国ヤナーチェック芸術大学教授、演出家、振り付け師、役者） １９５１年ブルノ（チェコ共和国）生。ヤナーチェック劇術大学大学院演出家学科修了。１９８０年から９０年まで、ラドスト人形劇場の専属演出家として、同劇場の発展に貢献する。９２年、チェコ共和国国立ヤナーチェック芸術大学に聴覚障碍者のための演劇学科を設立。現在も教鞭をとり続け、チェコ共和国の演劇発展に貢献している。チェコ共和国を代表する演出家の一人として、国民劇場や、ブルノ国立劇場など、多くの劇場にてドラマ、ダンス、人形劇と広い分野で演出を手がける。手話から着想を得て作り出された「動く演劇」という、独自の振り付け手法は、国国にて高い評価を受けている。ドイツやオーストリア、フランス、ハンガリー、ポーランドなど周辺諸国でも演出を手がける才媛である。国内外で受賞多数。











Golem, Divadlo KAAT, Tokyo, Japonsko, 2016

Slovácké divadlo, Deník Anne Frankové

ptala se Jana Fuksová

Myslela jste na toto dílo delší dobu, nebo ten nápad přišel s letošním výročím konce druhé světové války?

Kdysi v novinách jsem objevila zprávu, že vyšly necenzurované deníky Anne Frankové. To mne nesmírně zajímalo. Protože z dětství jsem znala vydání pro děti, a až pak jsem se v dospělosti dověděla, že i sama Anna své zápisky upravovala a stylizovala. Její tatínek Otto Frank, když se jako jediný z rodiny z koncentračního tábora vrátil a překonal tu velkou bolest nad ztrátou celé rodiny, tak se s Anniným deníkem seznamoval a také některé záznamy vypustil.

Ty nově vydané zápisky jsou o mnoho jiné?

Zdají se mi nesmírně zajímavé a cenné. Je to nádherný dokument, o tom, jak se Anne jako třináctiletá školačka přesunovala s rodinou do úkrytu, jak se později stala osobností, která i v krušných podmínkách nerezignuje na život a přemýšlí o tom, co bude po válce. Je tam množství krásných věcí, ale samozřejmě i propadů. Pro mě bylo krásné najít v tomto díle tak bohatý materiál.

Ale asi nebylo jednoduché ho převést na jeviště, je to tak?

Já jsem si to moc přála. Na začátku proto, že hodně pracuji s neslyšícími a zaujalo mě, že v úkrytu vlastně celá rodina musela hodně času strávit v naprosté tichosti, aby se neprozradili. Pak ale jsem si uvědomila, že je to mnohem silnější látka.

Tvořila jste toto představení pro mladé lidi, nebo pro dospělé?

Menší děti četly upravenou verzi. Ta necenzurovaná, podle které je představení koncipované, je přece jen náročnější. Protože Anne během té doby skutečně vyspěla i rozumově. A na rozdíl od té dětské knihy, která je opravdu hezkým příběhem pro malé čtenáře, je toto divadlo pro dospělé. A především pro mládež.

Nebude to pro dnešní studenty příliš vzdálené?

Nemyslím si, protože dospívání není v žádné životní situaci lehké.

A Deník Anne Frankové může být i jakýmsi symbolem toho, jak vlastně dospívat, jak hledat řešení, jak se vyrovnávat s problémy. V tom příběhu se mladí lidé mohou najít. Protože potíže, kdy mladí lidé zjišťují, že jejich rodiče nejsou tak ideální, jak si představovali, zažívají všichni, stejně jako Anne.

Je pro vás jednodušší vzít jako předlohu dokumentární deník než třeba klasickou prózu?

To ne. Na divadle má hra dialog a vyvíjí se jinak. Tady by mohl převažovat monolog, což jsme ale nechtěli. Proto je to taková koláž monologů, ale zároveň vytváříme životní situace. Rozhodně to klade velký nárok na herečky, které Annu ztvárňují.



Deník Anne Frankové, Slovácké divadlo Uherské Hradiště, 2015

Proč ji nehraje jedna herečka?
Protože jsme zvolili jinou variantu, kdy je na jevišti velká loutka, která představuje Annu. A pět hereček do ní vstupuje, každá svým temperamentem nebo emocemi a tvoří nakonec jednu velmi bohatou osobnost.
V některých vašich představeních si loutky vyrábíte sama. Platí to i v tomto případě?
Tentokrát ne. Seznámila jsem se s japonskou výtvarnicí Yumi Mráz Hayashi, která ji vyrobila. Byla to náročná a těžká řezbářská a pak
i malířská práce.
Vy jste ve Slováckém divadle režírovala i úspěšné představení Oskar a růžová paní. Stejně jako v Anně i tady jste vyprávěla silný smutný příběh skrze mladého hrdinu. Je to pro diváky poutavější?
Myslím, že vidění přes mladého hrdinu je zajímavé. A mně osobně je to blízké. Pravda je, že objektivně jsou to smutné příběhy, ale oba také dávají naději, že i v těžkých situacích se dá žít důstojně a myslet na lepší chvíle. Mají obrovskou lidskou hodnotu.





Loutku Anne v životní velikosti vytvořila Yumi Hayashi





Deník Anne Frankové, Slovácké divadlo Uherské Hradiště, 2015

Anne Franková se pokouší oživit paměť
Jiří P. Kříž

Lidé už zase ztrácejí paměť, proto je čas od času dobré připomínat třeba Deník Anne Frankové, holandské Židovky původem z Německa, která, i když nepřežila válku, výmluvně promlouvá i k nám. Zvláště děje-li se to tak jedinečně, jak její osud připomněly režisérka Zoja Mikotová s dramaturgyní Ivou Šulajovou v hradišťském Slováckém divadle.
Ano, rodina malé Anne utekla před Hitlerem do míst, kde doufali, že je rasová nenávist nedostihne. Podnikavý otec v Amsterodamu zřídil několik firem na potravinové konzervanty. V odlehlém zadním traktu jedné z nich zřídili také úkryt pro několik židovských rodin, když nacistické transporty začaly do plynových komor odvážet také Židy ze západní Evropy.
Něžná tragédie.
Ironií osudu, po dvouletém dobrovolném žaláři byli vyzrazeni a zatčeni, odvezl také rodinu Frankových do Osvětimi poslední z Nizozemska vypravený transport. Konec války byl na dosah. Anne, která dobrodružství vlastního dospívání v úkrytu za knihovnou zakrývající vchod popsala, umřela na tyfus v Bergen-Belsenu v únoru 1945. Bylo jí teprve šestnáct let.



Po vlně zájmu o její odkaz na přelomu 50. a 60. let - Slovácké divadlo uvedlo dramatizaci jejího deníku už v roce 1961 - upadají osudy i jména do nepovědomí. Dobře to ukázala anketa, kterou Šulajová s Mikotovou inscenaci uvedly. Dnešní gympláci už takřka nevědí, co to byla druhá světová válka, natož aby si pamatovali holocaust nebo nějaká jména!









O Květušce a její zahrádce, Slovácké divadlo, Uherské Hradiště, 2017

Deník Anne Frankové je nádherná transformace literárního díla na jeviště. Inscenace je plná rozdychtěnosti, něhy dospívání a první lásky v ghettu naděje na přežití, a stupňujícího se strachu z vyzrazení. Naplnilo se tragicky bohužel to druhé.

To všechno tlumočí mistrovsky dámská šatna Slováckého divadla: Alžběta Kynclová, Jitka Josková, Anna Pospíchalová, Monika Horká a Jaroslava Tihelková. Šestou dámskou postavou na jevišti je loutková manekýna Kitty v životní velikosti, vedená i třemi vodiči - z dílny Yumi Hayashi; symbol, k němuž se vztahují osudy všech postav hry.

Pravda a láska?

Mužský prvek, vlastně také jenom symbolicky, zastupuje Štěpán Goiš - Petr, zmíněná platonická láska Anne. Nemám ve zvyku opakovat v glosách o divadle slova, ale dominantní v příběhu Anne a jejího deníku je - něha.

Šulajová tradičně doprovodila inscenaci na svět programem velké vypovídací hodnoty. Mikotová ze vší materie kolem tragédie učinila výrazné dílo, jehož hodnota zdůrazňuje aktuálnost poselství plného poezie, jemného humoru, sebeironie a velkého, jasnozřivého přemýšlení o světě bez válek, o světě, ve kterém pravda a láska snad zvítězí nad lží a nenávistí. My už víme, že právě to lidský rod na této planetě neuskuteční.

Slovácké divadlo Uherské Hradiště - Anne Franková: Deník Anne Frankové. Režie Zoja Mikotová, dramaturgie Iva Šulajová, výprava Marie Jirásková, loutky Yumi Mráz Hayashi, světelný design Jan Komárek, hudba a hudební nastudování Zdeněk Král. Česká premiéra 28. března, psáno z reprízy 28. května 2015.
Hodnocení 95%





Zázraky a divy, Divadlo Polárka, 2001



Čerta Káča, Klicperovo divadlo, 2007
Pavla Tomicová



Knižní představení, Fez, **Maroko**, 2017
cena za herecký výkon pro studentku VDN

Mudrování (nejen) nad divadlem (No. 87)
Divadelní noviny 24. ledna 2015
Jaroslav Tuček, herec, *pedagog, publicista*

Sedl jsem si do první řady a louskal písmenka: Inscenace ***Časoprostor*** je o čtyřech dívkách, o jejich přáních, pochybách, hledání, o síle fantazie a nutnosti vnitřní svobody. Jevištní znakový projev neslyšících herců je pro slyšícího diváka vizuálním zážitkem, baletem rukou a možností nahlédnout do duše neslyšícího člověka. Inscenace vznikla díky vzpomínkám pamětníků, například paní Eriky Bezdíčkové, která přežila internaci v koncentračním táboře Osvětim, objeví se i vzpomínka na neslyšící Židovku, tanečnici Melitu Guthovou, která zemřela v transportu do koncentračního tábora a vzpomínky rodinných příslušníků. Autoři básní: Eliška Vyorálková, Ladislava Buberlová, Karel Václav Rais, Veronika Mikulová, Věra Ličtvanová, Nikola Slezáková, Anna Šperková… Na pláž vstupovaly čtyři dívky.

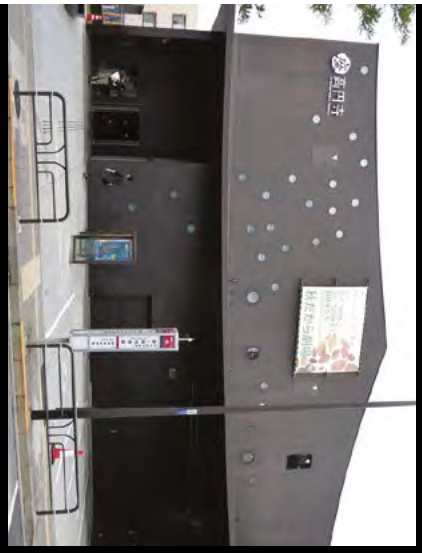
Zamyšleně jsem se díval na hrací plochu tmavého korábu Marty. Na svah, dunu hlaďounkého písku s civilizační stěnou pískovcového zbarvení a dveřmi s okrouhlými otvory velké lodní kajuty. Tak tady se budou přednášet nebo zpívat verše. Podívejme? Nebo slyšme?

Na pláž vstupovaly čtyři dívky. Každá představila v němé zkratce svou osobitost a půvab. Následně mezi ně vplula strohá mycí linka opatřená dřezy a kbelíky. Dívky se oděly do bělostných zástěr, dveře za jejich zády se pootevřely, objevila se mísa plná talířů. Kovová mísa sjela z plážového svahu pod nohy dívek. Dívky, pomocné kuchyňské síly, zbavovaly talíře zbytků jídla, myly je, utíraly, sušily a čisté odnášely po svahu do dveří. Ze svahu přijížděly další a další nádoby s talíři, rendlíky, hrníčky. Dívky si s talíři pohrávaly, žonglovaly s nimi, vytvářely obdivuhodné zvukové efekty, talíře se měnily v mořské lastury, perlovky, létající UFO a planety. Palubní dveře se proměnily ve vesmírnou raketu, prostor Marty se vlnil hvězdným prachem kosmu. Němé dívky se setkaly s mimozemšťanem. S vlídnou, všechápající, mluvící bytostí, možná Malým princem…?

Mimozemšťan plnil dívkám vše, co jim na očích viděl. Roztáčel kaleidoskop obrazů zasutých vzpomínek a tajných přání. Čtyři dívky v mihotání hvězd snily své životy, ztvárňovaly své rody, vyslovovaly slova svých básníků. V kosmu se zjevila vize uhrančivé tanečnice, kmitající prostorem opojným tancem. Hvězdy lákaly, odlesky zlatily stěny korábu. Dívky se dosnily až do podob stáří. Pozemská raketa zbloudila kdesi v dáli. Ve stále se proměňujících pustinách pohřbila vše, i dívčí fantazii. Na lidskou pláž připlula strohá mycí linka. Děvčata zahodila bílé zástěry a v kbelíku máčela dlouhá bidla s hadrovými oky. Z pytláckých ok dovedně kouzlila velké barevné bubliny. Mýdlové měchýře poletovaly prostorem. Zahýřily barvami a poté tiše praskaly. Bidla se míhala prostorem, šalupa Marty temněla… Šel jsem domů a tiše si brumlal: Nenaučil jsem se znakové řeči. Teď by se mně to hodilo. Básnivým slovům, plynoucím z reproduktorů jsem nerozuměl. Nebo je neslyšel? Moje škoda!



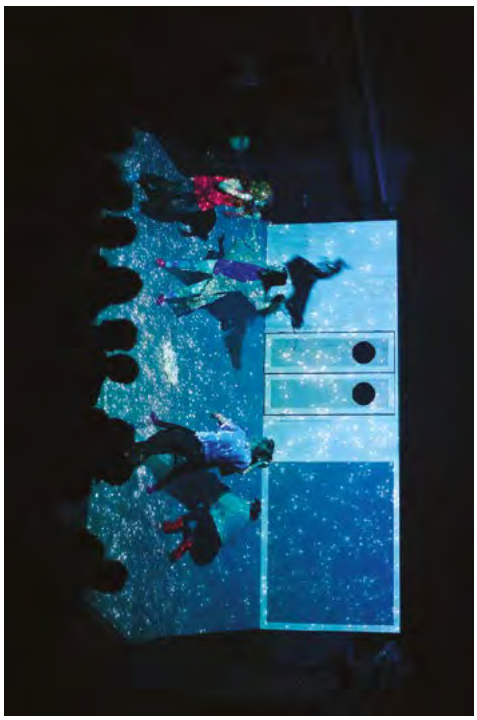






Časoprostor, 2015









Dům, 2016

Mudrování (nejen) nad divadlem (No. 208)
Divadelní noviny 7. ledna 2017

Jaroslav Tuček, herec, *pedagog, publicista.*
Psáno ve spolupráci s Mgr. Martou Poláškovou
Představení ***Dům*** inspirované dramatem Dům Bernardy Alby španělského básníka a dramatika Federica Garcíi Lorcy v neděli 27. listopadu 2016.

Ve foyeru Marty bylo šero, proto mi slečna Mab četla z programu: Dům je místo, které symbolizuje bezpečí, ale skrývá i tajemství toho, co se děje uvnitř. A to jsou zejména vztahy a emoce, které se v domě ukrývají – láska, touha, smutek, zoufalství, závist, naděje, krutost a svazující konvence. Matka a paní domu, neslyšící Bernarda, po smrti svého manžela oznámí svým pěti dcerám, že dům se podle rodinné tradice uzavře na osm let. Nikdo nesmí dovnitř ani ven. Kromě vizuálně pohybové složky inscenace je nedílnou součástí hudba a znakový jazyk. Ženy oděné do šatů šitých z nití seschlých květů šeříku se vracely z pohřbu otce rodiny. Nejmocnější z nich uzavírala dům. Ženy budou osm let držet smutek. Za závěsy je skryta silueta pavoučího stromu nebo domu, vytesaného snad rukou Salvadora Dalího. Jen jedna z dívek promlouvá. Zřetelně a plynně. Řečí ostatních se staly ruce, němá ústa a rty…

Dívky se nazuly do šněrovacích kožených botek, rozestavily se do řady a stepařskými plíšky vyklepávaly vzdorné rytmy rodné Andalusie… Step a step a stamp a step – stepovaly jako jedna. Jako by slyšely onu nádhernou melodii, kterou jsme poslouchali my, vlastníci sluchu.

Dívky vězněné starověkými zvyklostmi si pro ukrácení ošklivosti nudy vymýšlely a předváděly kratochvíle. Ruce dívek se kmitaly v půvabných gestech znakové řeči, tváře zářily radostí ze hry. Vzdušný tanec na látkových šálách ukotvených pod stropem, jako pod kopulí cirkusového šapitó, vytáčela nejohebnější z nich. Děvče, půvab sám, hrálo sólo na housle…! Dvě sestry předváděly beznohou bábu. Jedna měla nohy skrčené, druhá za ní natažené. To bylo radosti, to bylo veselí, že ta beznohá má nohy… Dívka podobná kvítku z marcipánu točila piruety. Hrubá, trny osázená hůl vládkyně domu, zlobně dusala podlahu. Dus, dus, žádní galáni nesmí k domu. Dus, dus, žádné skotačení, dus, dus, obličeje máme krajkou smutku zahalené – zemřel hospodář… Blonďatá žena si chladila ruce a obličej v hranaté skleněné nádobě s ledem… Blahopřejeme!

Dojatí jsme se slečnou Mab opouštěli Martu. Španělské flamenco s třesky kastanět se nám zabydlelo ve sluchu i v duších…



Dům, 2016

Taneční aktuality, 10. 6. 2017
recenze: Ladislava Petišková

Dům je název představení, kterým se letošní absolventky výchovné dramatiky pro neslyšící JAMU rozloučily se svou alma mater. Doufejme však, že nikoli s mimickým/pohybovým divadlem, k němuž je vychovala prof. Zoja Mikotová, protože jde o plnoprávnou složku širokého spektra výrazových forem nonverbálního divadla a na festival Prague Nonverbal takový titul právem patří.
Lorcova hra jako metafora

Inscenace Dům odvíjí svůj půdorys z výchozí situace slavné hry Federica Garcíi Lorcy Dům doni Bernardy: protagonistka hry oznámí svým dcerám po pohřbu svého manžela, že podle rodinného obyčeje zůstanou osm let uzavřeny v absolutní klauzuře – nebudou moci ven a nikdo nebude moci dovnitř. Tolik autor, jehož literární podnět zasadila režisérka Mikotová do jiného prostředí a využila jej jako metafory specifické sociální problematiky dneška. Právě ona si je – jako málokdo u nás – vědoma složitostí, jaké přináší soužití ve společenstvích, ve kterých žijí neslyšící spolu se slyšícími.

Hrálo se ve volném prostoru malého sálu La Fabriky, který byl na horizontu vykryt vzdušnou závojovou strukturou, bez dekorací, jen s nezbytnými rekvizitami a v kostýmech (Lucie Sedláčková), upomínajících módu poloviny 20. století. Doprovod, respektive plně funkční prvek inscenace, tvořila citlivá, drama duševního vězení podtrhující hudba Zdeňka Kluky. Efektní rytmus flamenca, vydupávaný všemi tanečnicemi, prozradil hned úvodem zkušenou ruku režisérky, která dokáže využít výrazové prostředky tanečního umění stejně jako voltiž, „šály“, nebo jen obyčejná prostěradla tak, aby vytvářely výtvarně efektní dramatické situace, aby uvedly nebo charakterizovaly momentální citové rozpoložení postav na scéně.

Podstatné jsou vztahy mezi postavami; kromě hlavního konfliktu matky s dcerami se ve hře rozvíjí celá škála různých poloh vnitřního života postav od osamění, pokory, ponížení, zoufalství, vzájemné řevnivosti a hysterie a oproti tomu něžných radostných chvil či láskyplných ohledů ke staré babičce. Jednotlivé scény jsou komponovány v zásadě na kontrastech tragiky a humoru, ale každá je laděna do jiného tónu základní barvy emoce. V expresivních výstupech Bernardy se uplatňuje hlavně stylizovaná fyzická hra a místy i výrazná znaková řeč. Střídají se však s chvílemi poetického jasu okamžiků, kdy se dívky oddávají v přirozeném pohybu, gestice a tanci každodenní práci, chvilkám odpočinku, škádlení i žárlivému střetávání či péči o nemohoucí babičku. Tady režie uplatnila své pozorné sledování běžného života a místy vytvořila téměř jeho žánrové obrázky: například ve scéně sušení, natahování a skládání ložního prádla, nebo v dojemné scéně s babičkou na vozíku, přivážející týraným dívkám pro radost náruč pomerančů. Tyto sekvence patřily v inscenaci k nejhezčím. Režisérka

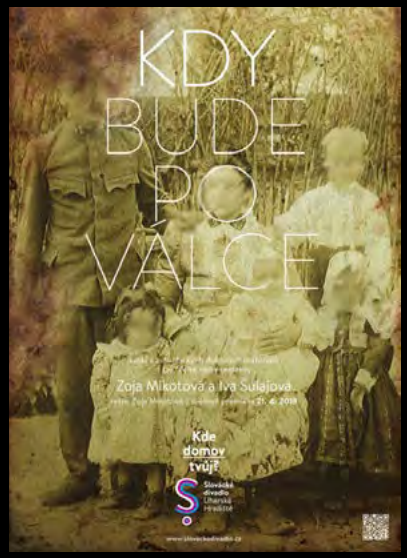


Dům, 2016

uplatnila na scéně také svůj experiment s estetizací znakového jazyka: měkká, jen lehce naznačená znaková gesta tu měla dvojí účin – zejména při hře pro neslyšící. Báseň rukou však hovořila svou jemností sama za sebe a přispívala k múzičnosti celkového jevištního obrazu.

Umělecký tým představení Dům přinesl do programu festivalu svým dramatickým pohybovým tvarem vážné téma duševního a fyzického omezení, v jehož důsledku je život deformován na omezené přežívání s tragickými důsledky. Tlumočil jej však bez sentimentality, s vírou v jeho krásu a radostné okamžiky. Jistě se tak stalo díky vnitřně stmelenému kolektivu účinkujících, který bez ohledu na rozdílné možnosti ze sebe vydal pod vedením Zoji Mikotové to nejlepší.







Kdy bude po válce, Slovácké divadlo v Uherském Hradišti, 2018

KDY BUDE PO VÁLCE

Slovácké divadlo v Uherském Hradišti
https://www.slovackedivadlo.cz
Premiéra 21. 4. 2018

„O tématu první světové války jsem přemýšlela docela dlouho a do Slováckého divadla jsem se opět velmi těšila," říká Zoja Mikotová, která se do Uherského Hradiště letos vrátila už popáté.
Koláž vycházející z autentických zápisků, dopisů a vzpomínek chce postihnout některé lidské stránky běžného válečného života v posledních letech vlády císaře Františka Josefa I., zejména příběhy žen a dětí, jež se často nedobrovolně staly, ze dne na den, hospodáři a živiteli rodiny či předčasně dospělými. „Chceme, aby téma hry zůstalo vážné, ale ne jenom děsivé. Aby bylo i citové a diváka se dotklo," dodala režisérka.
Spoluautorkou textu je dramaturgyně Slováckého divadla Iva Šulajová, která přibližuje, jakými otázkami a tématy se při tvorbě koláže s režisérkou Mikotovou zabývaly.
„Původní červencové dobrodružství roku 1914, jak mnozí nadšení mladí vojáci chápali nástup do armády, se nakonec překvapivě protáhlo a bezprecedentně rozrostlo. Podle některých badatelů se lidská společnost po tzv. Velké válce už nikdy nevrátila do etických poměrů před rokem 1914 a civilizační úpadek například v oblasti morálky a etiky se otevřel právě v atmosféře válečného či bezprostředně poválečného světa, kdy dříve okrajové lidské chování se stalo normou," říká Iva Šulajová s tím, že téma koláže zpracovávaly se Zojou Mikotovou nejen s ohledem na Uherské Hradiště, ale i celý kraj. „Cítíme ji situovanou někam sem, na Slovácko či šířeji na Moravu, ale pojímáme příběh jako nadosobní a nadmístní.
Pro jedinečnou novinku bude podle tvůrců důležitá i výprava. Tu pro Slovácké divadlo vytvořily dvě mladé výtvarnice, Juliána Kvíčalová a Markéta Šlejmarová. Scénografky se do divadla vracejí po roce, kdy se Zojou Mikotovou spolupracovaly na pohádce O Květušce, zahrádce a babici Zimici, za niž získaly letos i Cenu komediantů.
„Vycházely jsme z materiálů, které nashromáždily režisérka Zoja Mikotová a dramaturgyně Iva Šulajová. Ze starých dopisů, pohlednic a korespondenčních lístků, které jsou lokální, pocházejí i přímo ze Slovácka," přibližuje novinku Markéta Šlejmarová.
„Dohodly jsme se, že scénu ani kostýmy nechceme dělat dokumentárně a podávat autentické svědectví, proto bude výtvarné pojetí stylizované. Materiálů z první světové války je totiž podstatně méně, takže hledání bylo obtížnější a ani není v našich silách pojmout toto téma dokumentárně. Proto







Kdy bude po válce, Slovácké divadlo v Uherském Hradišti, 2018

jej posouváme dál a díváme se na něj naším pohledem," doplnila Juliána Kvíčalová. Hudbu k inscenaci složil český bubeník, zpěvák a skladatel Zdeněk Kluka.

Ohlasy žáků 9.B (UH) na představení „Kdy bude po válce"

Divadlo se mi líbilo. Bylo velmi silné a mělo hluboký příběh. Zahrané bylo výborně. Překvapilo mě, kolik se toho jsou herci schopni naučit zpaměti. Mají můj obdiv. Zprvu jsem si říkala, že se mi to nebude líbit, protože je to o 1. světové válce, ale nakonec to bylo fakt dobré…

Divadlo se mi líbilo. Nepochopila jsem sice úplně všechno, protože o období války toho moc nevím, ale i tak se mi to líbilo. Bylo to vtipné, ale zároveň i smutné a vážné. Obzvlášť byly dobré jejich herecké výkony. Nejtěžší to měla asi ta, co hrála to malé dítě, ale zvládla to skvěle.

V divadle se mi nejvíce líbilo to, že bylo poučné. Přestože divadlo bylo o první světové válce, tak mě zaujalo, i když mě taková témata nebaví. Herci předváděli velmi dobré výkony.

Divadlo bylo hezké, líbilo se mi, herci to dobře zahráli, líbil se mi děj představení a taky rekvizity a projevy herců. I když to trvalo docela dlouho, tak mě to bavilo a klidně bych na to šla znovu.

Divadlo se mi moc líbilo, bylo zajímavé, smutné. Myslím, že byla výhoda to, že jsme dostali sedadla vepředu. Bylo to určitě těžké to nacvičit, bavilo mě to, ale mohlo to být kratší.

Líbilo se mi, jak zpívali… trošku mi vadil ten dým, ale to tam patřilo.

Herečka té malé holky to hrála výborně… ta velká panenka byla strašidelná…

Divadlo mám ráda, ale tohle mě moc nezaujalo. Nebylo to úplně nejhorší, ale viděla jsem i lepší. Přišlo mi to trošku nudné, čekala jsem, že to bude zážitvnější, když to bylo o 1. světové válce. Zase jsem se ale dozvěděla, jaké to bylo pro rodinu žít bez otce, jaká byla nouze o jídlo. Hlavně se mi líbil výkon herců.

KDY BUDE PO VÁLCE
Slovácké divadlo Uherské Hradiště
premiéra 21. 4. 2018







Sněhová královna, Městdké divadlo Zlín, 2018

SNĚHOVÁ KRÁLOVNA

Městské divadlo Zlín
pohádka Hanse Christiana Andersena
2018

Zojka na divadelním webu řekla ke svému režijnímu pojetí: „Pan Andersen to napsal tak krásně, že se toho člověk určitě podrží rád. Jestli tam jsou nějaké úpravy, tak aby se příběh mohl odvíjet v dialozích na jevišti, aby se mohla odvíjet podívaná, která působí i na smysly, úpravy jsou z důvodu jevištního provedení. Ale na smyslu a poslání pohádky nic s dramaturgyní neměníme.
V pohádce je chlapec Káj unesen do království věčného sněhu, kde zapomíná na svou nejlepší přítelkyni Gerdu a babičku a propadá chladnému kouzlu Sněhové královny. Gerda však chce o Káje bojovat.
Andersenovy pohádky jsou pro některé čtenáře tvrdé, nekončí vždy dobře. Živé provedení má tu výhodu, že je tam přítomný živý člověk a přes city, které Gerda může dát najevo vůči Kájovi, vidíme, co je schopna udělat a podstoupit, aby ho zachránila. To celý příběh přibližuje. I když je tam určitá tvrdost, je to vyváženo tím, co se kolem děje a proč se to odehrává".







Budhistický chrám, hra YODAKA, 2018



YODAKA

prefektura Oita (Kjúšú), město Usa, Japonsko
Divadlo 501
2018

Režie japonského příběhu Yodaka řešila formu tvůrčí komunikace s japonskou herečkou Naoko, především k vytváření vztahových situací ve hře s netradičními loutkami, k výraznému fyzickému projevu mnohdy až tanečního charakteru. A k výraznému plastickému projevu zpívaného i mluveného slova.
Inscenace vyniká až rituálním propojením přírodních prvků, přesahem k výpovědi o koloběhu života na Zemi.
Inscenace byla hrána na festivalu Kita Kyushu Kaikyo theatre festival.
Obnovená premiéra se konala v budhistickém chrámu. Prostor chrámu, jeho duchovní rozměr, světlo, akustika... to vše umocnilo obsah hry.

ZLATOVLÁSKA
prefektura Oita (Kjúšú), město Usa, Japonsko
Divadlo 501
2018

Česká pohádková klasika v japonské modifikaci. Spojení specifického rukopisu loutkářky Yumi Hayashi, herečky Naoko a „českého“ příběhu v kompaktní režijní „obraz“ respektovalo identitu místa. Tuto symbiózu vztahů podpořila jednoduchá scénografie. Kompaktní objekt, který zvládla jedna herečka, který umožnil maximální proměny prostředí. Herečka Naoko byla vedena k proměnlivému, plastickému hereckému výkonu, musela uplatnit pohybové fyzické herectví, také práci s maskami a loutkami. Náročný byl rovněž mluvní part v široké výrazové škále postav této pohádky.



paní Naoko, Zojka, Yumi Hayashi



Yumi Hayashi, loutky







Blesk se mne dotekl, život který bolel, Reduta, 2019

BLESK SE MNE DOTEKL

NdB, divadlo Reduta, Brno
2019

Peter Stoličný

Málokdy se povede na jevišti dostat podrobný životopis známého autora tak, aby to nebyl jenom nudný výčet jeho životních problémů a díla. Takový žánr patří spíše do memoárové literatury. Ale v brněnském Národním divadle, na scéně v Redutě se to povedlo. Více jak dvouhodinové představení „proteklo" diváky v šokujícím tempu, s hlubokým vnořením do komplikované duše autora. Nebýt příběhů Lišky Bystroušky, kterou proslavil svou operou Leoš Janáček, tak by asi běžný čtenář Těsnohlídkovo dílo neznal. Vždyť je více novinářů, spisovatelů první poloviny 20. století, které znají jenom fajnšmekři české literatury. Ale **Těsnohlídek**? Známou operou se stal slavným už za svého života. Dnešní bulvár by na osudech autora Bystroušky určitě hezky vydělal. Vždyť ta komplikovaná duše zažila už v dětství topícího se kamaráda, kterému nedokázal pomoci. Prožil dětství v ústraní, protože táta byl ras a mladý Rudla trpěl výsměchem kamarádů. Pak se bláznivě zamiloval do dívky, kterou se kterou oženil, ovšem ta trpěla asi bipolární poruchou, nálady se u ní střídaly, jako na houpačce, až se milovaná žena zastřelila. Omylem..? Schválně..? A druhé žena mu i se synem utekla za milencem a třetí žena po tom, co Těsnohlídek neunesl tíhu osudu a sám se v pětačtyřiceti letech sprovodil ze světa, tak jeho manželka taky spáchala sebevraždu. To jsou osudy! To by bylo sousto pro dnešní bulvár! V divadle bylo nebezpečí, že se i realizace „poveze" na atraktivnosti lidského neštěstí! Nestalo se tak. Zoja Mikotová, režisérka inscenace, se spoluautorkou Ivou Klestilovou, s dramaturgem Pavlem Jurdou přistoupili k tématu citlivě, jako by byli psychoanalytici, kteří pozorují, zpovídají a posuzují životní etapy spisovatele. Těsnohlídek v nejtíživější době svého života (která etapa ale u něj nebyla tíživá...) nastoupil v Brně do redakce časopisu Moravský kraj a své duševní utrpení ze ztráty milované bytosti, první manželky léčil v přírodě, okolo Brna. Právě tehdy jej zaujaly bílovické lesy, které jsou s jeho životem tak fatálně spojovány. Po krachu Moravského kraje se Těsnohlídek ocitl na dlažbě, a zachránilo jej setkání s redaktorem Lidových novin Arnoštem Heinrichem. Těsnohlídek začal psát pro Lidové noviny soudničky a lokálky. Měl úspěch a v roce 1908 se stal řádným redaktorem. V tomto redakčním svazku zůstal dvacet let, až do konce svého života. Autoři divadelního životopisu velmi citlivě sledují zásadní zlomy v životě spisovatele. Spolu s okolím ve kterém žije, povzbuzují, chápou, někdy ubližují a překážejí. Nejedna osobnost českého literárního nebe té doby s Těsnohlídkem komunikuje, v dobrém i zlém. A tak se na scéně krátce setkáváme s Jiřím Mahenem, S. K. Neumannem, Eduardem









Blesk se mne dotekl, Reduta, 2019

Bassem, nebo Jaromírem Johnem. Jsme svědky nádherných scén ze slavné Lišky Bystroušky, i se setkáním s excentrickým českým náčelníkem Eskymáků, Eskymo Welzlem. Je toho skutečně hodně, co nám autoři nabízí. Ovšem kromě vnější roviny často překvapivého zpracování (fragment opery Liška Bystrouška) je zde dost prostoru pro hlubší ponor do trpící Těsnohlídkovy duše. Jeho komunikace se starými rodiči, kteří ho s láskou vychovávali, jeho opakované návraty k tragickým momentům, které trýznili jeho duši. Na jednoduché a plně funkční scéně Jana Štěpánka, v kostýmech Marie Jiráskové, které jsou jednu minimalistické, jindy, dle potřeby plné nápadů (zvířata v ukázkách opery) vystupují v malých rolích v mnoha převlecích postavy, které Těsnohlídek na své životní poutu potkává. Ale není zde prostor, věnovat se každé roli zvlášť. Všichni jsou, i díky citlivé pozornosti režie věrohodní. Nutné je zde připomenout i pěveckému nastudování Petra Svozílka v operních partech. Činohra a s náročným zpíváním? I to jde na deskách Reduty. Záleží na důkladné technické přípravě herců. Hlavní důraz, neuvěřitelná náročnost čekala hlavního protagonistu, Těsnohlídka, kterého bravurně zvládl Dušan Hřebíček. Pracoval jako pošťák na Valašsku a jako kulisák ve zlínském divadle. Rok byl elévem ve Večerním Brně a po vojně nastoupil jako herec do Těšínského divadla. Celkem 24 sezon byl v angažmá v Klicperově divadle v Hradci Králové, odkud odešel do Divadla Drak. V současné době je v angažmá v Národním divadle Brno. A zúročil své zkušenosti po mnoha rolích, v mnoha divadlech, právě v Těsnohlídkovi. Tolik poloh, od hlubokého neštěstí po excentrickou bujarost. Poloh něhy, trápení láskou, radosti a smutku. Je fakt, že herci autorky připravili nevšední příležitosti. A herec Hřebíček nabízené možnosti opravdu využil. Ještě je potřebné připomenout hudbu Zdeňka Kluky, který citlivě pracoval i s Janáčkovým partem a neméně důležitý byl v inscenaci světelný design Pavly Beranové, ve kterém se na všechny bílé plochy promítaly třeba novinové články, nebo vize, nálady hlavního protagonisty. Více než dvouhodinové představení uběhlo na premiéře nečekaně rychle. Pohled na hodinky byl udivující. To už je tolik hodin? Plný rozporuplných pocitů ze života Těsnohlídka bude diváka ještě dlouho doprovázet. Co to bylo za člověka, který tak miloval život a občas tak nenáviděl sebe sama? Jaké byly a čím se trápily ženy v jeho blízkosti? Proč vlastně bylo tolik hoře v jeho bohatém tvořivém životě? Proč se zastřelil ve svých pětačtyřiceti letech. Kolik toho přece ještě mohl napsat? Kolik životních plánů ho ještě čekalo? Co jeho velký román, do kterého se opakovaně pouštěl? Napsal by ho někdy? Díky myšlenkově bohaté inscenaci nabízí divadlo Reduta celý rejstřík otázek a hledání odpovědi. A to byl taky účel této moudré inscenace.



Čekání na..., 2019, foto: F. Ortmann

ČEKÁNÍ NA...

Městské divadlo Kolín, 2019, premiéra

Hrají: Zoja Mikotová a Antonín Novotný
Nonverbální představení.

Facebook Divadelních novin – Cirkus v záři reflektorů (No. 4)

V jednoduchosti je krása a v aktivní nehybnosti celý svět. Zastavení se, pohled či gesto a hluboký nádech charakterizovaly souostroví pantomimických etud sjednocených pod názvem ***Čekání na...*** Zoji Mikotové a Tondy Novotného. Puristický melancholismus a křehce nasládlý černý humor zaplnily malé šapitó.

Na jevišti stál dřevěný stůl a dvě obyčejné židle, které – proměnami pozic – naznačovaly jednak prostor pro každou situaci, tak především vztah dvou jednajících osob. Oba herci rozvíjeli akce v tichu ve škále od napjatého či zvídavého očekávání po dusné chvilky či něžné vyčkávání a podobně. Jednotlivé etudy, jichž bylo při této – jak tvůrci po představení prozradili – premiéře této inscenace asi čtrnáct, působily jako samostatné celky. Protagonisté je spíše než dramatickou linií propojovali hereckým přístupem, formou, stylem – především úsporně gestickým rukopisem a objektovou střídmostí. Jejich setkávání tak vyznívala jako záblesky reality, na kterou oba pohlíželi jakoby odkudsi mimo prostor. Anebo – naopak – zcela niterně. Někdy dokonce herecké jednání absentovalo úplně. Každý výstup by vypointován nějakou absurditou, mnohdy nečekané vyústění předešlo patetickému zakolísání. Dva lidé s životními zkušenostmi vepsanými do tváře i pohybového výrazu se například setkali, aby vypili šálek čaje/kávy. Každodenní situaci vdechli nevšední křehkou atmosféru, kdy postupně zhasínalo jevištní osvětlení, až – v úplné tmě – osvětloval jejich tváře miniaturní světelný zdroj umístěný uvnitř hrnečku. Anebo se vzájemně vyhlíželi, spěchali k sobě i od sebe, těkali pohledem...

Komorní představení ***Čekání na...***, v němž se na jednom jevišti scházejí dvě legendy českého pohybového divadla, by se mohlo jevit jako kus pro artového diváka, ale svou nonverbální „prostštinou" – vycizelovaným fyzickým minimalismem s mnoha symbolickými odstíny – vyzařovalo zároveň potenciál divácké srozumitelnosti, a to jak v emoční, tak obsahové rovině. Potvrdily to i názory některých diváků v krátké diskusi s tvůrci po představení

Díky zvolenému žánru a pohybově-herecké schopnosti obou interpretů jsou situace humorné i smutné, absurdní a nadčasové...

13/2021
ročník 30
22. 6.–1. 9. 2021







Jak děti zachránily motýly, Divadlo Polárka, 2019

JAK DĚTI ZACHRÁNILY MOTÝLY

Divadlo Polárka, Brno
2019

Mudrování (nejen) nad divadlem (No. 449)
Jaroslav Tuček

Malá scéna brněnského Divadla Polárka se stává mezi rodiči uznávanou značkou. Není divu. Jejich drobečkové se totiž v přítmí útulného prostředí cítí vždy nadmíru dobře.
Múza Mab řekla: Tentokrát moc informací nemám. Zoja Mikotová se nechala inspirovat africkou pohádkou Motýli z knihy konžského spisovatele Kamy Sywora Kamandy Africké pohádky a vytvořila interaktivní inscenaci pro děti od tří let.
Ale to už zvonila paní šéfová Pelcová na zvoneček. Vážení a milí, vítám vás na premiéře pohádky, Jak děti zachránily motýly. Prosím, před vstupem do prostoru Malé scény, zujte se…
Mab se usmála: Bosá múza, to tu ještě nebylo…
Usedl jsem vedle Gabriely Budíkové, dámy, která vtiskuje podobu kostýmům i šitým dekoracím, na vyvýšené místo uprostřed podkovy sezení pro dospělé, a vydechl nad nádherou obložení stěn. Plachty do půl pasu v barvě saharského písku a pak přechod k světlému nádechu šmouhy zeleného stínu.
Mezi žlutí polštářků je plácek, palouček bez travičky. Dva rozpustilí kamarádi tlučou dlaněmi do djembe bubnů a pokřikují: Předaleko v Africe byla jedna ulice a také palice a také čepice, číšnice, opice, krasavice, babice… Dívka má sukýnku z lýčí, chlapík šamanský kukuč. Jsou to milí rošťáci. Zpívají: Bubnujeme pohádku tam a zase pozpátku. Pohádku, ukdáhop… Na hlavách mají kloboučky z rohoží a mezi bubny velkou ošatku. Najednou z ní vykouzlí malou Afričanku, co se jmenuje Ula, a mrňavého Afričánka Oriho.
Černé děti mají černá očka, černé vlásky, karmínově červené pusinky a zářivě bílé zoubky. Maminko, Ori neumí říkat r. Je moc malý, viď, brebentí přede mnou sedící blonďatá holčička. A protože je v Africe sucho, tluče se do bubnů a černé děti se modlí za déšť…
A jak to v pohádkách bývá, stane se, a zaprší. Palouk se zazelená. Totiž, ti dva šamánci vykouzlí zpod plachty koberec. Pak na zelený trávník přičarují kvítka. A na květinky přilétají motýlci. Modráčci i žluťásci sedají dětem na ramínka, na hlavičky, na ručičky. Tatínku, můžu si sáhnout? Klidně si sáhni, říká černoušek Ori.
Kontakt herecké dvojice s dětmi je úžasný, jaksi samozřejmý. Zacházení s loutkami a rekvizitami virtuózní. Kateřina Veselá je komediantkou z boží milosti, Václav Dvořák s ní drží krok. Výtečně zpívají, dobře mluví, jsou přesní v rytmu i vtipní. Je na nich vidět, jak moc je hraní baví.





Koncert pro oči, 2014



Let jeřábů, 2019

Výtvarně skvěle je vyřešen pohádkový Pralesní duch. Obrovitý africký kolos s ušima opice, obrostlý vlákny lýčí, se podobá českému sněhulákovi. Polyká motýly, protože jsou krásní… Má velké břicho a v něm barevné akvárium. Je to dobrák. Děti se ho nebojí. Ochotně mu, za pomoci herců, dělají z ošatky, kvítečků a banánů usměvavou tvář.
Moc hezkou pohádku vymyslela a nařežírovala paní režisérka Zoja Mikotová. Africkými rytmy i hudbou ji vybavil soubor Spálený sušenky Lenky Hricové a skladatel Zdeněk Kluka. Báječnou scénou a loutkami inscenaci zkrášlila Juliána Kvíčalová. Dlouho jsme tleskali. Dětem se nechtělo domů…
Múza se obouvala, a než zmizela, řekla: Bylo to krásně exotické odpoledne s mistrovským dílem láskyplných divadelníků.

KONCERT PRO OČI
JAMU, VDN, JANÁČEK ANSAMBLE
2014

Hudebně dramatická labotaroř JAMU, ulice Orlí. Koncert pro oči.
Scénické ztvárnění hudby.
Leoš Janáček – Mládí, Janáček Ensemble (Vít Spilka). Výtvarná koncepce a režie.
Bohuslav Martinů – Kuchyňská revue. Výtvarná a režijní koncepce.

LET JEŘÁBŮ
JAMU, VDN
2019

Pohybové vyjádření starého japonského příběhu, s využitím scénických prvků papírových jeřábů vytvořených technikou origami. Scénický pohyb je rovněž inspirován znakovým jazykem.





Aby se děti divily, Divadlo Bolka Polívky, 2020

ABY SE DĚTI DIVILY

Autor: Alois Mikulka
Režie: Zoja Mikotová
Hrají: Veronika Slámová, Miroslav Sýkora
Hudba: Petr Graham, Zdeněk Kluka
Premiéra: 19. 9. 2020



Alois Mikulka, známý brněnský malíř, sochař a spisovatel, bývá označován za žijícího klasika české pohádky. Napsal a nakreslil řadu originálních knížek pro děti nejrůznějšího věku, které vzbudily nadšené reakce malých, ale také odrostlejších čtenářů. Poprvé v sobotu 19. září od 10 hodin uvedeme představení Aby se děti divily inspirované právě Mikulkovými texty a obrázky.
Dílo Aloise Mikulky přináší hodně radosti a fantazie a je psáno tak, aby se děti opravdu divily. A tak se můžete v této hře setkat s vynálezcem dětských snů a jeho pomocníky, zažít společnou komunikaci hlasem a pohybem, mluvenou i znakovou řečí – v průběhu inscenace si děti mohou nenásilnou hravou formou osvojit i základní znaky jazyka neslyšících.
V novince na našem repertoáru Aby se děti divily se v režii Zoji Mikotové představí Veronika Slámová a Miroslav Sýkora, kterého už diváci znají z představení Srnky, Re:kabaret Re:vue či Re-kabaret Re:publika.

„Texty i obrázky pana Aloise Mikulky jsou pro mne velkou inspirací. Jeho svět má v sobě takovou zvláštní divokost a zlobivost, zároveň také něhu a radost. Je blízký dětem, dospělí se v něm také neztratí. V naší inscenaci se mluví nejen hlasem, ale celým jevištním děním, gesty i znakovým jazykem. Porozumět může každý a snad se i něco naučit. Lidé mají dar komunikace, která může probíhat na mnoha úrovních. Je dobré si to občas připomenout.“





Hrdiny?!, 2022, Divadelní spolek OUKEJ, Divadlo Barka, Brno

HRDINKY?!

Životní příběh Helen Keller a Anne Sullivan
Divadelní inscenace pro slyšící i neslyšící
Premiéra: **10. 10. 2022**

Divadelní spolek **OUKEJ**, Divadlo Barka – Brno Královo Pole
Režie: Zoja Mikotová
Dramaturgie: Jana Ondrušová
Scénář: Zoja Mikotová, Jana Ondrušová
Hrají: Veronika Slámová, Šárka Šildová
Návrh a realizace loutek: Yumi Mráz Hayashi
Hudba: Zdeněk Kluka
Výtvarná spolupráce: Jiří Eliška, Jan Mikota
Světla: Zoja Mikotová
Zvuk: Radka Kulichová
Produkce: Radka Kulichová
Foto a grafické zpracování: Daniela Hyklová

Společně nalezly cestu ze tmy a ticha. Jak? Helen Kellerová je hrdinkou nejen světa neslyšících, ale také nevidomých. Byla spisovatelkou, aktivistkou, lektorkou a první hluchoslepou osobou, která vystudovala Harvardovu univerzitu. Anna Sullivanová byla její životní průvodkyní a přítelkyní. Než je ale poznal celý svět, byli divokou žačkou a tvrdohlavou učitelkou. Dvě herečky, z nichž jedna je neslyšící a druhá slyšící, vám prostřednictvím pohybového divadla, výtvarných prvků a v neposlední řadě s využitím českého znakového jazyka ukážou, jak se nevidomá a neslyšící dívka dokázala naučit komunikovat. Představí vám odlišné možnosti dorozumívání, seznámí vás se znakovým jazykem či braillovým písmem. A třeba vás svou neuvěřitelnou silou vůle také inspirují k překonávání překážek a nepřízně osudu jakéhokoli druhu. Inscenace vznikla na motivy knihy Jindry Jarošové Via lucis.

Mudrování (nejen) nad divadlem (No. 768)

Dostalo se mi pozvání od divadelního spolku OUKEJ sdružujícího absolventy ateliéru Divadlo a výchova pro neslyšící Divadelní fakulty JAMU v Brně na premiéru inscenace Hrdinky?! vzniklé na motivy knihy Jindry Jarošové Via Lucis.
Múza říká: Představení o dvou amerických dívkách stižených zdravotními hendikepy. Helen Kellerová, narozená 27. června 1880, byla spisovatelka, aktivistka a lektorka. Před druhým rokem svého věku ztratila zrak i sluch. Jako první hluchoslepý člověk dokončila studium na Harvardově univerzitě. Anne Sullivanová, její učitelka, vychovatelka a přítelkyně, se potýkala se slepotou. Zrak jí byl díky několika operacím navrácen.







Sedím v hledišti divadla Barka, hledím na potemnělé jeviště a vzpomínám na dobu dávného mládí. Tady začínalo mé umělecké putování. Na tomto jevišti jsem hrával. Byl jsem pohádkovým čarodějem, havranem i veselým zrzounem. Všudybylka múza se směje: Nějaký pátek poté jste tomu tady šéfoval a také vám, to jste byl už v důchodu, při hereckém výkonu padla na hlavu celá dekorace panelového domu. Kulisa není peříčko, viďte. Ale přežil jste.

Brebto.

Je deset minut po sedmé. Konečně se hlediště začíná plnit. Poznávám tváře němých herců, některé z nich mne zdraví.

Múza šeptá: To je pěkné, nezapomněli na vás.

Vždyť jsem byl u toho, když v Martě připravovali své první veřejné vystoupení. Když si lehali s roztaženýma rukama na jeviště a přitištěnými hrudníky naslouchali scénické hudbě, měl jste v očích slzy.

No jo, měl. Když vstali, gestikulovali a hlučeli. Režisérka Mikotová zářila: Jsou šťastní. Líbí se jim muzika. Prý je moc krásná.

To mě dojalo...

Světla v hledišti hasnou. Jeviště se halí do šerosvitu. Rozeznávám obrysy věšáku s pláštěm a kloboukem, vzadu stojí židličky, nalevo je kupa hadříků. Na forbínu vstupují tmavě kostýmované herečky. Blondýnka je mluvná, hraje učitelku Sullivanovou. Druhá dívka má na tváři úsměv Mony Lisy a mlčí. Její prsty, dlaně i paže kreslí do prostoru znaky hluchoněmých.

Děvčátko Helen je loutka, jejího tatínka nahrazuje poletující klobouk a plechová vanička je skrýší zakleté dušičky nešťastného dítěte.

Režie je laskavá, herecké výkony sugestivní, hra s loutkou citlivá, inscenace je nabitá nápady a emocemi.

Sedmiletá Helen napíše první dopis. V osmi letech se učí jazyky. Zvládne angličtinu, němčinu, francouzštinu, latinu a řečtinu. V deseti se učí mluvit. Je horko, je její první větou...

Helena se naučí rozumět Breilovu slepeckému písmu. V roce 1904 jí vychází první kniha, autobiografie Povídka mého života. Pak jich napíše ještě jedenáct...

Bojím se pohnout, abych nevyrušil při vpisování písmen do dřevěných ručiček a jejich chápající reakci. Jsem ohromován informacemi o absolutně hluchoslepé





Helen a pedagogickém vlivu vlídné Ann. Jsem nadšen vynikající interpretací obou jejich představitelek.
Hudba je skutečně scénická. Drobounké hudební motivy skromně zabublají, aby nerušily slyšící diváky a přitom vytvořily cézury v inscenačním toku.
Téměř nedýchám, uhranut sleduji herecký koncert půvabných dívek, vláha se mi dere do očí…
Představení je oslavou geniality dvou tvrdohlavých žen, Anne Sullivanové a Helen Kellerové.
Nuzné světlo pohasíná, výbuch potlesku je veliký.
Bravo, bravo, mistrovské dílo, šeptá múza.
Tleskám a pro slzy nevidím. Rozrušený opouštím divadlo.
Múza cituje z křestního listu inscenace: Podpořte nás. Patnáct minut světla nás přijde na sto korun, za hodinu tepla platíme dvě stovky, technik na půlden stojí pět set a svícení představení celý tisíc.
Co to meleš, moje milá?
Otřete si oči, ať vám nenastydnou, řekla múza a zmizela.
Brno – Komín, 11. 10. 2022

Jaroslav Tuček
Publikováno: 16. října 2022



O MEDÚZKE

Bábkové divadlo na rázcestí, Banská Bystrica
Premiéra: **19. 3. 2023**

Autor predlohy: Jošitomo Imae
Výprava: Yumi Mráz Hayashi a.h.
Scénická hudba: Zdeňek Kluka a.h.
Dramaturgia: Iveta Škripková
Scenár, réžia: Zoja Mikotová a.h.
Výroba: ateliéry BDNR pod vedením Kataríny Mažáryovej
Svetlo: Pavol Bukovina
Zvuk: Marek Horváth
Foto: Dodo Šamaj
Hrajú: Marianna Mackurová, Marianna Ďuranová, Peter Vrťo a.h.

Rozprávka o medúzke, ktorá sa narodí štvorhranná, nie okrúhla, ale všetko sa na dobré obráti. Pre deti od 3 rokov v slovenčine a v posunkovom jazyku.

Velký príbeh o malej medúzke – divadelné predstavenie o výnimočnosti
Gaudium (informačný časopis pre nepočujúcich 2/2023, Banská Bystrica)

Určite ste si všimli, že Bábkové divadlo na rázcestí (ďalej len BNDR) v Banskej Bystrici opäť pripravilo predstavenie v slovenskom posunkovom jazyku. Inscenáciu realizovalo v rámci projektu MOFEM, divadlo *mobility&emocionality&flexibility*. Jeho cieľom je osloviť znevýhodnené skupiny divákov a umožniť im prístup k divadelnému umeniu. Premiéra sa konala 19. marca 2023.

A o čo išlo? Bolo to rozprávka *O Medúzke*, ktorá je inšpirovaná textom z knižky ***Fúzy na mašličku*** od japonského autora ***Jošitomo Imae***. Táto kniha nebola preložená do slovenského jazyka, len do českého jazyka. Inscenácia *O Medúzke* je prvým uvedením autora na Slovensku. Rozpráva o medúzke, ktorá sa narodí štvorhranná a nie okrúhla, ako všetky ostatné medúzy. Štvorhranná medúzka si uvedomuje, že je iná a cíti sa vylúčená zo spoločnosti okrúhlych medúz, je smutná a osamelá; hľadá a snaží sa pochopiť seba samú, prečo je odlišná. Nakoniec sa však prijala taká, aká je – štvorhranná, a začala byť spokojná so svojím životom. A tak sa všetko na dobré obrátilo.

Rozprávka sa predstavila aj s čarovným morským svetom a japonským umením, na ktorej spolupracovala japonská výtvarníčka Yumi Mráz Hayashi. Jej výtvarné umenie poukazuje na japonské umenie. Viac informácií o tejto japonskej umelkyni nájdete na: https://en.yumi-hayashi.com/about.

Po predstavení sme si vo výtvarnej dielni poskladali origami – vtáka žeriava. Tento vták v Japonsku symbolizuje nádej, zdravie a dlhý život. Legenda hovorí, že každému, kto poskladá tisíc papierových žeriavov, sa splní tužba. Papierový žeriav



sa stal prostredníctvom japonského dievčatka Sadako Sasaki symbolom mieru. Vzhľadom na vojnu na Ukrajine, a po volaní mieru, to vo výtvarnej dielni hýrilo žltými a modrými žeriavmi.

Režisérka Zoja Mikotová je zakladateľkou ateliéru výchovnej dramatiky nepočujúcich v Českej republike, na JAMU v Brne, rovnako je zakladateľkou profesionálneho divadla nepočujúcich. Získala viacero ocenení, naposledy Cenu ministra kultúry ČR za celoživotné dielo (r. 2022).

Po premiére sme jej položili pár otázok:

Pani Zoja, v tvorivom tíme spolupracujete s japonskou výtvarníčkou Yumi Mráz Hayashi. Bol to dôvod, prečo ste sa rozhodli pre japonskú rozprávku?

Študovala som strednú výtvarnú školu, a vtedy som začala obdivovať aj japonské výtvarné umenie. Neskôr som obdivovala aj divadelné a tanečné umenie japonského umelca Mina Tanaky, ktorý často hosťoval v Českej republike. V divadle Archa v Prahe som pod jeho vedením aj hrala. No najdôležitejšie pre mňa bolo stretnutie s výtvarníčkou Yumi Hayashi, ktorú z Japonska do Prahy priviedol veľký záujem o bábky. O našej spolupráci by som mohla rozprávať dlho. Spolupracovali sme spolu v Čechách, na Morave a aj v Japonsku. Opakované návštevy Japonska a práca ma viedli k tomu, že je nielen dôležité spoznávať japonskú kultúru, ale ju aj zdieľať. Príbeh Medúzky ma zaujal svojou myšlienkou a páčila sa mi možnosť stvárnenia živlu vody – mora.

Váš život a vaša tvorba sú spojené s nepočujúcimi. V 90. rokoch vďaka vášmu úsiliu, vytrvalosti a odhodlaniu vznikol odbor Výchovná dramatika nepočujúcich na Janáčkovej akadémii múzických umení. Odvtedy uplynulo už veľa rokov, a vieme, že katedra sa stala inšpiratívnym miestom mnohých slovenských študentov. Ako sa vám darí dnes?

Na Divadelnej fakulte JAMU v Brne sme ateliérom, ktorý sa teraz nazýva Divadlo a výchova pro Neslyšící. Myslím, že je sympatické, že aj v dnešnej zložitej dobe plnom bremien tento ateliér stále existuje. Po celú dobu svojej existencie ateliér citlivo reaguje na zmeny, ktoré sa v tomto odbore dejú. Snažíme sa byť o krok vpred. Ateliér už nie je len pre nepočujúcich, ale aj pre počujúcich študentov, ktorých tento odbor zaujíma. V tejto dobe, keď pribúda kombinovaných postihnutí a kochleárnych implantátov, je potrebné ovládať viac možností komunikácie. To je len malý príklad špecifického znaku tohto ateliéru a jeho súčasného stavu.

S BNDR v Banskej Bystrici ste prvýkrát spolupracovali v roku 1997 pri príprave rozprávky Prabájky a v r. 2000 pri príprave Vesmírne rozprávky. Obidve boli v posunkovom jazyku. Vo Vesmírnych rozprávkach účinkovala nepočujúca herečka. Po dvadsiatich rokoch ste opäť spolupracovali s BNDR pri tvorbe rozprávky pre počujúce a nepočujúce deti O Medúzke. V hereckom tíme sa objavil nepočujúci herec Peter Vrťo. Myslíte, že je prínosné, keď sa nepočujúci herec začlení do profesionálneho divadla medzi počujúcich hercov?

Zapojenie nepočujúceho hosťa do inscenácie je z môjho pohľadu veľmi skvelé. Použitá komunikácia v inscenácii v posunkovom jazyku má svoju špecifickosť;





zaručuje možnosť bezprostredného kontaktu s nepočujúcimi divákmi. Počujúcim divákom tak ukazuje svoju krásu a výrazové možnosti posunkového jazyka. Herecká spolupráca počujúcich a nepočujúcich hercov je veľmi náročná pre obe strany. Nie každý nepočujúci herec sa vie začleniť do počujúceho kolektívu. Počujúci herci musia byť tiež mimoriadne ohľaduplní a vedieť sa prispôsobiť nepočujúcim. Je krásna myšlienka, že BNDR sa snaží spájať rôzne svety, nie každý je ochotný ísť nad rámec bežných možností. Vyžaduje si to vložiť do tvorby práce ešte viac síl, viac pozornosti, viac citu.

Ďakujeme p. Zoji Mikotovej za rozhovor. Želáme jej aj naďalej pracovné úspechy, veľa inšpirácie do tvorby s nepočujúcimi. A hlavne aby sa jej darilo aj v osobnom živote.

Redakcia

Foto: Dodo Šamaj, archív KCNS



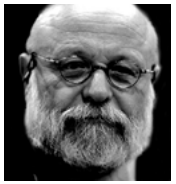


Zojka (bez bot) v hledišti divadla **KAAT,**
Yokohama, Japonsko, 2016



Hana Burešová
režisérka

Zojku jsem poznala – jestli mě paměť neklame – někdy v roce 1979, když na pražské DAMU probíhala soutěžní přehlídka nejlepších inscenací DAMU, JAMU a VŠMU. Jako studenti prvního ročníku jsme tehdy s nadšením fandili její nesmírně půvabné a poetické inscenaci Aucassin a Nicoletta. Pokud se nemýlím, hrála (nebo dělala pohybovou spolupráci?) taky ve vtipném Kaločově Strakonickém dudáku, kde se po jevišti prohánět tehdy i její o něco mladší kolega Standa Moša. S našimi brněnskými kolegy jsme se tehdy velmi sblížili – utkvěl mi hlavně dlouhý večer plný ohnivých debat o divadle a přípitků na bratrství ve vinárně Orlík na nábřeží u Mánesa. A i když se od těch dob se Zojkou potkávám spíš zřídkavě, vždycky stejně radostně – jako bychom spolu opravdu prožily kus mládí. Což lze vysvětlit nejen tím, že patříme do pytle jedné generace. Zojka je – při veškeré tělesné křehkosti – síla a jistota. Od první chvíle je pro mě Janinka z chaloupky u lesa (z Broučků), ta empatická a jemná bytost, co uměla pofoukat bolístku. Kdo by ji neměl rád?
Ať ve zdraví dlouho žije – k radosti a potěše svých blízkých a všech diváků, spolupracovníků a žáků! A ať ji taky oni těší!



Arnošt Goldflam
dramatik, spisovatel, režisér, herec, výtvarník

Jak já to mám se Zojou Mikotovou…

Poprvé jsem Zoju viděl snad v šedesátých letech. Tehdy se objevily různé divadelní netradiční aktivity. V Brně jsem šel někam na představení pohybového divadla. Účinkovali Kaj Kostelník a Zoja Mikotová. Pozor! Líčím tady jen moji vzpomínku, ani to nemusí být úplná pravda, možná ani není, možná se mi tady prolíná několik různých situací! Nicméně jednající osoby výše jmenované tam byly. Pohybovaly se v jakési pantomimě a mně se to zdálo podivně zajímavé a od té doby si Zoju pamatuju v několika vtěleních.

Jednak jako režisérku, už od studií na JAMU, kde vytvořila několik inscenací, byly plny poezie, hravosti, jemného humoru i vážnosti. Co jsem tehdy od ní vídával, bylo vždy zvoleno s vkusem, nikdy bych nemohl říct, že špatně zvolila, že se minula výběrem tématu nebo přístupem. Samozřejmě její poetika byla plná ženského přístupu, na rozdíl od mužského uchopení tu nebylo nic drsného, ostrého, útočného, groteskního – a když, tak v jemné, vlastně ženské, poetické podobě. Nakonec – i když někdy hrála, bylo to podáno s jakousi zvláštní stydlivostí, jakoby se maličko zajíkla, než se vysloví. Byla to víc nabídka, možnost, než nějaké plácnutí do stolu, tady mě máte – a hotovo! Vždycky v tom, co vytvořila, byla noblesa, takt, niternost, i když to bylo nebo mělo být i třeba něco trochu směšného.

A přece se dokázala pustit do něčeho, co mělo ostřejší zvuk, razantnější gesto, vzpomínám na její pohybové spolupráce, kde jsem si někdy kladl otázku, jestli je to Zoja, která tu vyrobila takový rumrajch, zmatek, emoci, náladu. Ale byla, ona to umí, dokázala to, byť jsem byl zpočátku i překvapen.

Pardon, já tady schválně nic a nikoho nejmenuju, žádnou inscenaci, režii, titul, jména, poněvadž si mnohé nepamatuju a taky se mi to plete. A tak Zoja celá léta poctivě, obrazivě a se specifickou atmosférou dělala

na svých věcech. Tady si vzpomíná na žertovnou historku. Režisér Petr Scherhaufer, velmi razantní, pracovitý člověk, který se rád chlubil i tím, jak je aktivní, výkonný, pracovitý, že může dělat naráz na několika stavech, několik inscenací naráz a ještě v různých městech, jednou, když jsme někde seděli, povídá: "Já jsem vloni udělal 14 inscenací, možná víc než vy všichni dohromady! A víte, kdo mě přetrumfl? Tady Zojka! Ta udělala patnáct!"

Zoja se stydlivě usmívala, trošičku polichocena, vymlouvala se, že zdaleka ne, že většina byly pohybové spolupráce, kde třeba přijela na jeden den, poradit s nějakým gestem, situací neb podobně. Ale Scherhaufer jen pokyvoval hlavou, usmíval se škodolibě pod vousy a opakoval: „Zojka nás všechny přetrumfla!" A na tom to taky zůstalo. Jen Zoja měla na rtech provinilý úsměv, jakoby provedla něco nepatřičného… Ale měla nejspíš i tak trochu radost.

A pak, když jsme se potkali na JAMU, kde jsme po převratu začali učit, vybrala si Zoja zase něco ne zcela běžného, daleko těžšího, než my ostatní. Zabývala se hluchoněmými, založila Ateliér výchovné dramatiky Neslyšících se zaměřením na pohybové disciplíny, dělala s nimi představení, jezdili na festivaly, pod jejím vedením byli slavní!
A zase to všechno dělala jen tak, jakoby bokem, že za tu obrovskou práci a námahu ani v podstatě nemůže, že je to jenom taková náhoda, náhodička.

A já si jí za to nesmírně vážím. Jiný by se celým tím jejím dílem pyšnil, vychloubal, sklízel pocty a ocenění – a ona jakoby nic. Celá Zoja, jak ji znám, jak jsem ji poznal, a proto jí vzdávám část a chválu, hold a uznání!



Yumi Hayashi Mráz
designérka, výtvarnice loutek





Karel Heřman
hráč na ukulele, zpěvák, herec, občan Čanki

Zojka?
Zojka je víla. Zojka je KRÁLOVNOU VÍL ! Milá, vlídná, konejšivá, upřimná, která ovšem dokáže dát průchod spravedlivému hněvu. Je velmi pracovitá. Se Zojkou půjdu do jakéhokoliv projektu, protože mě její vidění světa baví a práce je s ní velmi příjemná.



Miloš Horanský
prof, dramatik, režisér, básník

DĚKAN DAMU DIVADELNÍ FAKULTA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
116 65 Praha 1 Karlova 26 tel./fax 02/24 22 94 47

Čtená paní docentko

Ve sto letech, být při
předávání ceny, by mě radost jak
diváci rozhodli, sdílející to i o nich,
jejich citlivosti, že hrají srdcem
kterých jste se dotkli,
blahopřeji z té pozice,
děkuji za vaši náročnou,
objevitelskou práci, nejen
divadelně krásnou & inspirující,
ale hlavně humanistickou.

S přátelským pozdravem
Váš obdivovatel
Miloš Horanský

10.6.97



Vladimír Hulec
divadelní teoretik, kritik, publicista

Hulcovy bleskovky z festivalu Divadlo Plzeň (No. 3)
Divadelní noviny 18.září 2010
TaBalada, režie Zoja Mikotová, Décalages Praha

Divadelní chuť mi tak zachraňovala trojice Petra Kotmelová, Seiline Vallée a Salvi Salvatore z pražské skupiny Décalages. Seiline Vallée a Salvi Salvatore jsou mistři závěsné akrobacie, jíž se věnují dlouhodobě, Petra Kotmelová s nimi v této dva roky staré inscenaci (před dvěma lety byla k zhlédnutí i na festivalu regionů v HK) hostuje jako vypravěčka a zpěvačka. Předlohou je jedna z klasických her divadla nó Aoi no ue, u nás je baladický příběh syna a matky, již odnáší na horu mrtvých, známý především zásluhou filmu Shohei Imamury Balada o Narajamě (Zlatá Palma v Cannes 1982). Režisérka Zoja Mikotová citlivě využila artistických a pohybových dovedností obou performerů, pracuje se světly, využívá i loutky, rovnocenně dává prostor slovu, obrazu, hudbě i herecké a pohybové akci. Výsledkem je víceméně abstraktní poetické představení, u kterého nemusíte znát téma ani příběh – jsou možná až příliš skryté – ale podstatná je imaginace, již vyvolávají obrazy, hudba, performeři. Asi stovka se zaujetím představení sledujících diváků v proluce Theatrum Mundi v Křižíkových sadech (hrálo se mezi devátou a desátou hodinou večerní) mne přesvědčila, že to s tím plzeňským diváckým nezájmem nebude tak zlé. Příjemné zakončení roztříštěného dne.



Miloš Hynšt
režisér, teoretik, pedagog

prof. Zoja M i k o t o v á
JAMU
B r n o

Vážená a milá paní profesorko,

jak to udělat, abych neklasifikoval a přitom Vám zdůvodnil, proč mě Vaše inscenace i tentokrát oslovila?

Zaujala mě už zajímavá dramaturgie, její hledání a nalézání v oblastech neprošlapaných - Munch. Osobitý režisérský rukopis Vás prozradí, i když si divák nepřečte Vaše jméno na programu. Vytváříte výtvarné hodnoty ze živých lidských těl, ne z papundeklu. V Genezi jste dala hercům do ruky hole, zde provaz, který prostupuje obrazem a dotváří jej. Jedna výtvarná hodnota ustavičně prolíná v hodnotu jinou, je to scénografie, která teče. To je Vaše specifikum.
Herci naplňují Vaše představy projevem technicky zvládnutým a kultivovaným.
I hudba je pozoruhodná a slouží záměru vyhraněné režisérské osobnosti.

Dík za zážitky a potěšení,
které jsem si z představení odnesl

Miloš Hynšt

2.4.2009



Vladimír Javorský
herec

...zojka je víla pohádková víla, poezií prodchnutá víla požehnaná a žehnající incenacím, kterých se dotýká jedinečnou poetikou. víla velmi mocná a nebývalé síly. ať inscenační či lidské. (a nevím proč, ale) vnímám její práci podobnou té jiřího trnky. preciznost, oddanost, nekonečná láska ke všem figurám i figurkám jakož i nekonečná péče o ně. tato veliká něha z hlubohé intimity zojčiny prochází a prostupuje (a oživuje či živí) zrovna tak něžně a intimně krajiny srdcí diváků. hravost, humor, hledačství, otevřenot nápadům, přehršle inspirace a pokora její veliká, mně ještě napadá při vzpomínkách na společné zkoušení. a kolik jsem toho ještě nespatřil! zdráva buď zoji!



Kateřina Jebavá
herečka

Můžu říct, že se Zojkou se vlastně znám už velmi dlouho a přesto se železnou pravidelností objevuji nové a nové schopnosti, talenty, příběhy, tajemství nebo události, které k ní patří. Když přijde na divadelní zkoušku, kde hercům a režisérovi „jen" pomůže z nějaké neohrabané situace, máte pocit, že přesně takhle jste to chtěli sami udělat, jenom se vám nějak zapletly ruce a nohy a Zojka nějakým kouzlem ty vaše údy rozpletla a vy najednou slézáte ze stolu elegantně, tančíte lehce nebo dokážete vyjádřit ve třech krocích i to, na co byste ani ve snu nepomysleli. Je režisérka s darem neobyčejně silné vizuální představivosti. Ráda s ní zkouším, ráda pozoruji, jak vede své herce i studenty jakoby polehoučku a nespěchá, a přitom má nervy z ocele a dokáže celou inscenaci jako nějakou obrovskou loď dokormidlovat do přístavu v tu správnou chvíli a na to správné místo. Její inscenace pro děti, které neslyší, můžou vypadat jako takové inscenační maličkosti, ale pro rodiče, který poprvé vidí své dítě ve šťastné a smysluplné interakci s cizím člověkem znamenají nepopsatelně mnoho. Vlastně tak nějak podobně proměňuje i lidi a svět kolem sebe, vypadá to, jakoby „jen" zasévala nápady, myšlenky, emoce do té správné hlíny, ona je ale taky včas zalévá, semtam přistíní a zlehka opatruje, aby mohly růst a vykvést a nezmarnily se. Obdivuju, že dokázala tak neústupně jít za svým, že se stala režisérkou v době, kdy to pro ženu nebyla obvyklá profese, že pro mladé talenty omezené hendikepem vymyslela, vybudovala a vedla nový obor: Ateliér výchovné dramatiky pro Neslyšící na divadelní fakultě JAMU a dokázala dotáhnout do koce i mnoho dalších projektů a přitom má rodinu a vychovala dvě děti. Skláním se před talentem, pracovitostí a vůlí, kterou v sobě má a jsem vděčná, že jsem ji potkala v tu správnou chvíli na tom správném místě. Rostu a kvetu.
Malá historka na závěr.

Spěchám s kočárkem na smluvené místo v parku kdesi na Kolišti, hledám skupinku studentek a také Zojku. Rozhlížím se – vidím jen jakési dívky

a uprostřed hloučku malou zlatovlásku – že by to byly ony? říkám si. Pak ale: kdepak, to by tam už byla Zoja, raději rychle zamířím ještě na druhou stranu parku, ale tam nikdo. Vrátím se – a s údivem si uvědomím, že to zlatovlasé děvče je profesorka Zoja Mikotová, která nejspíš nějakým zvláštním kouzlem zachytila sluneční odlesky svou hlavou. Anebo je to jinak, Zojka není z tohoto světa, je to ve skutečnosti magická bytost, která mění podoby, cestuje v čase a umí čarovat! Proto má pochopení pro ty z nás, kteří nejsme dokonalí, kteří se můžem zdát ostatním marní, porouchaní a k politování – ona ale vidí skryté poklady v každé bytosti a vytahuje je na světlo.



Iva Klestilová
scénaristka, publicistka

Milá Zojko, je to už drahně let, co nás Arnošt Goldflam seznámil. Tuším, že tys tehdy byla čerstvá maminka malého Honzíka a já drzá a pyšná začínající herečka. Měly jsme spolu tenkrát zkoušet, ale nakonec k té spolupráci nedošlo. Setkaly jsme se pracovně až mnohem později při práci na představení Petrklíče a Petrkliky a to už jsem byla maminkou i já. A chodila pravidelně se svými dětmi na Tvá představení do Divadla Radost. A ačkoliv angažmá v Radosti nebyla pro Tebe jen radost, já i moje děti na pohádky, které jsi tam režírovala dodnes vzpomínáme. A nejen v Divadle Radost, ale i na jiných, především brněnských scénách. Stali jsme se Tvými nadšenými diváky. S hlubokou úctou jsem sledovala Tvoji práci s neslyšícími a na představení, která jsem měla možnost vidět, nikdy nezapomenu. Caprichos, Genesis nebo Pojď, do mého světa a další a další, nejen pro dětské diváky. Když moje už dospělé děti viděly Tvou režii Sněhové královny ve Stavovském divadle, rozhodly se chodit do „velkých" divadel. To není málo. Díky, Zoji. Zdravíme Tě všichni, Anežka, Vojta a moje vnučka Sára, se kterou jakmile trošku povyroste vyrazím na nějakou Tvoji pohádku. Takže hezky pracuj, roste Ti generace nadšených diváků. Líbám a objímám, Iva.



Zdeněk Kluka
bubeník, rocker, skladatel

Díky Zojce jsem se dostal ke spolupráci s neslyšícími herci a pod jejím jemným, režisérským vedením vznikaly na JAMU zázraky! Caprichos, první inscenace s prvním ročníkem pantomimy neslyšících, jen pohyb a hudba–sen, pohádka, zázrak.

Jednou jsem přišel do studia Marta na zkoušku a neslyšící herci mi uznale poklepávali na ramena a říkali (vlastně znakovali): „...moc dobrá, výborná hudba, fakt!" Děláte si ze mně srandu, opětoval jsem „...ale ne, my jsme dnes tvou hudbu poslouchali. Moc se nám líbila". (??!!) Pak jsem se od techniků dozvěděl, že si „hluchavky" nechaly do sálu nanosit všechny reprobedny, které byly jen trochu použitelné, polehaly si na praktikábly, mou scénickou hudbu jim zvukař pustil tak nahlas, že se to nedalo vydržet a měly poslechovku – celým tělem. Bylo to příjemné, líbila se jim.



Josef Kovalčuk
dramatik, režisér, pedagog

Zojčino jméno jsem znal nejprve z plakátu divadelního studia JAMU Marta, kde mě zaujalo, že tam režírovala svou adaptaci novely Bulata Okudžavy Buď zdráv, studente (v listopadu 1979). My jsme totiž nedlouho předtím (v březnu roku 1979) s Arnoštem Goldflamem v HaDivadle uvedli adaptaci jiné prózy tohoto režimem ne příliš vítaného ruského písničkáře a spisovatele Šipovova dobrodružství (pod názvem Život ze sametu barvy lila). Proto mě potěšilo, že je tu další člověk, který má Okudžavu rád. Osobně jsem se Zojou začal blíže seznamovat až po přechodu HaDivadla z Prostějova do Brna, když ji Arnošt Goldflam přizval k pohybové spolupráci na inscenacích Dcery národa (1987) a Písek (1988) a následně Ivo Krobot na inscenaci Büchnerova Vojcka.

Zlom potom přinesl rok 1990, kdy jsem byl po četných diskusích brněnských divadelníků i studentů divadelních oborů na JAMU pověřený nově zvolenou rektorkou Alenou Štěpánkovou Veselou, abych se ujal formování obnovované Divadelní fakulty. Zoja Mikotová patřila mezi osobnosti, o jejichž působení na nové fakultě jsem velice stál. Nejprve byla spolu s Nikou Brettschneiderovou pověřena vedením předmětu herecká pohybová výchova. Někdy v roce 1991 potom za mnou přišla s námětem, o kterém u předtím diskutovala s Kajem Kostelníkem z Unie Neslyšících a pedagogem akrobacie Petrem Šmolíkem, zda by nebylo možné uvažovat o otevření nového studijního oboru pantomima Neslyšících. V Brně se v té době pravidelně konaly mezinárodní festivaly pantomimy neslyšících a náš obor na ně mohl navázat. Nápad mě zaujal a jen jsem přemýšlel, jaké profesní uplatnění by absolventi tohoto oboru mohli mít. A protože jsem ve stejné době uvažoval o možnosti založit na naší fakultě obor dramatická výchova, tak jsem Zojce navrhl, zda by tímto směrem nebylo možné směřovat i nový obor pro neslyšící, aby měli širší uplatnění. Rychle jsme se dohodli, Zoja navrhla strukturu a studijní program studia, uskutečnili se přijímací zkoušky a obor

Výchovná dramatika pro Neslyších jsme od akademického roku 1992/93 mohli otevřít.

Tehdy jsem ještě zdaleka netušil, jak pozitivní vliv bude mít přítomnost Neslyšících studentů na život celé fakulty. A rovněž jsem nevěděl, s jakou tvůrčí energií a invencí se do úkolu vybudovat tento obor Zoja pustí. Naplno jsme si kvalitu této její práce uvědomili při premiéře její první inscenace Goya – Carprichos ve Studiu Marta v lednu roku 1995. Inscenace byla nejen pro mne doslova zjevením a pokud si vzpomínám, představili jsme ji na několika domácích i zahraničních festivalech. Jednu z repríz navštívil v Martě i ministr kultury Pavel Tigrid a s obdivně se o ní vyjádřil.

Následovala dlouhá řada dalších, neméně pozoruhodných Zojčiných inscenací s neslyšícími, vzpomínám například na Genesis (leden 1997), Odysseu (2001) Sem tam (2003), Bajky a sny (2007) až po Písně, básně balady nebo letošní inscenaci Dům. Jedinečné je, že se Zoja nikdy neopakovala, ale s velkým hledačstvím a invencí otevírala nové cesty a možnosti tvorby Neslyšících a s neslyšícími. Ovšem nebyly to jen inscenace s Neslyšícími, ale také dlouhá řada seminářů, workshopů a konferencí doma i v zahraničí. Zoja byla jejích častým a vítaným účastníkem a díky tomu rostla také její umělecká i odborná prestiž. Ve svém oboru nesporně patří mezi významné osobnosti a autority v kontextu nejen evropském, ale i světovém.

Byl bych však nespravedlivý, kdybych nepřipomenul další aktivity a zásluhy, kterými Zojka obohacovala a stále obohacuje život Divadelní fakulty JAMU. Nešlo jen o řadu pohybových spoluprací na inscenacích jiných režisérů, ale také o vlastní režie, například Sluhy dvou pánů v Martě v roce 1992 a mnoho dalších v jiných divadlech. Byla také dlouholetou členkou akademického senátu, v němž svým klidem a rozvahou hodně pomáhala vytvářet příznivé prostředí pro celou fakultu. Studenty i své kolegy si získává také svou laskavostí, trpělivostí a neokázalým zájmem a porozuměním pro starosti a problémy druhých. A tady jsme u jedné z největších Zojčiných zásluh – ona fakultou trvale žila, asi jsem nikoho neviděl častěji na premiérách nebo fakultních předváděčkách jiných oborů a ročníků, než právě ji. Ona se jich nejen účastnila, ale zasvěceně a s porozuměním (někdy samozřejmě i kriticky) se k nim uměla vyjádřit. Prostě svým myšlením, cítěním a názory spoluvytvářela atmosféru fakulty. Já bych k tomu ještě dodal, že byla a je jejím dobrým duchem.



Ivo Krobot
režisér, pedagog

7 pádů.

Zoja. Vždy s mírným vědoucím laskavým úsměvem,
občas s melancholickou vráskou.

Bez Zoji. Mnohé moje inscenace by byly chudší.

Zoje. Vděčím za pomoc často v nejbolestivějších fázích zkoušení,
kdy už jsem hercům lezl krkem.

Zoju. Jsem s radostí zval ke spolupráci s pocitem
spolehlivě krytých zad.

Zojo. Díky za společné hledání a překvapivá řešení situací
k přesnému fyzickému hereckému výrazu.

O Zoje. Vždy jako o skvělé umělkyni a z přátel nejvěrnějších.

Se Zojou. Ještě jistě nekončím.

ivo



Hana Mikolášková
režisérka

Zojka Mikotová je úžasná bytost, která podle mě ztělesňuje rčení „tichá voda břehy mele“. Je v ní, v tom malém a štíhlém těle, neuvěřitelné množství síly a energie, která pohání nejenom ji, ale všechny, kteří se dostanou do její blízkosti. Ačkoli je na pohled křehká a zranitelná, tak ve skutečnosti zůstává stále pevná a nezlomitelná. A také jsou v ní všechny podoby ženy: moudrá matka, citlivá dívka, hravá a okouzlující holčička. Jako režisérka má obrovský smysl pro detail, poezii, takže dokáže vyčarovat zázraky. A protože umí naslouchat, tak dokáže jako správný pedagog dávat odpovědi a rady mladším kolegům i svým studentům. A k tomu všemu má i svůj svébytný smysl pro humor, díky kterému zvládla jistě nejenom nesnadnou profesi divadelní režisérky na volné noze, ale i nejedno lehké životní období s nadhledem a úsměvem. Zkrátka není moc takových žen v českém divadelním světě a já jsem hluboce vděčná, že jsem se se Zojkou mohla setkat jak pracovně, tak troufám si říct, i lidsky.



Stanislav Moša
režisér, ředitel MdB

Zoufale jsme si přáli napřímo poznat, co je to to slavné ruské divadlo. Bylo nás pár. Můj kolega Pavel, student režie ze stejného ročníku jako já a Zojka. Netušil jsem, co všechno to bude obnášet. Ale vrhli jsme se do toho po hlavě. Například ta příšerná cesta vlakem, která netrvala hodiny, ale dny! Předlouhá cesta, která se však změnila ve svátek dialogu. A pak v té neuvěřitelné Moskvě třeba to, jak moc jsme chtěli vidět zkoušku Ljubinova Na Tagance a dostali jsme se na ni! Tak nějak nelegálně… Zvládli jsme to! Seděli jsme tam ovšem jen pár sekund a pak se mistr jemně ohlédl, dal pokyn a už nás vyváděli ze sálu za límce kabátů a já pokřikoval a Zojka přizvukovala: „Tak tohle je to vyhlášené přátelství mezi našimi národy?“ Večer jsme seděli na jeho představení, vůbec jsme nebyli dotčeni dopolední agresí, vždyť jsme věděli, že mistr potřebuje ke své výjimečné práci klid, a s nepředstíraným úžasem jsme se dívali na jeho výtvor až do okamžiku, kdy nás vyrušila světýlka z jedné lóže na boku hlediště natolik, že naše soustředění bylo náhle to tam. A za tím byl znovu on! Démon režie, který své herce neopouštěl ani při představení a různými světly své baterky a používáním ji jako taktovky svým aktérům určoval temporytmus jejich výkonů. A my jsme se Zojkou kulili oči. Ona obzvlášť, protože z podstaty své letory nevěřila na průběžné emoce, ona sázela, tak jako vždy, hlavně na intelekt. A ten se v té velké Rusi vyskytoval jen velmi, velmi zřídka… I když… kdo to může říct, co bylo dřív? Jestli slepice, nebo vejce, jestli emoce, nebo intelekt…

Pak jsme se se Zojkou potkali na jedné velké české divadelní provokaci. Aristofanovi „Ptáci“. Nejdřív v Martě, divadle JAMU, kdy mi v roce 1983 senzačně pomohla se scénografií a kostýmy. Když mi pak v roce 1988 nabídl profesor Milan Lukeš vlastní volbu dramaturgie pro Národní divadlo v Praze, řekl jsem bez dlouhého přemýšlení: Aristofanovi „Ptáci“. Premiéra se měla odehrát v květnu 1989, ale odkládala se pro spoustu

nevyhovujících detailů nějaké tři neděle. Tenkrát se netleskalo moc často vstoje… při „Ptácích“ ano a dlouho! Pamětníci vzpomínají na to, jak se skrz vstoje tleskající diváky z řady číslo deset odprostřed drala ven nějaká paní Švorcová, která nemohla mimo jiné vydýchat Zojčiny kostýmy, které se v určitém momentu proměnily z nádherných barev do unifikované „maoistické“ šedi, kdy se na jevišti ve vteřině místo nejsvobodnějších tvorů na světě – ptáků – objevila masa tvorů bez mozků.

Vždy jsem byl užaslý nad Zojčinou inteligencí, touhou hluboce analyzovat, naslouchat jiným a pomáhat jim. Byl jsem vždy vážně zaujatý její schopností skromné a neokázalé sounáležitosti se všemi, kteří se spolupodíleli na vytváření zázraku, kterému říkáme divadlo.

Někteří jednají rychleji, než přemýšlejí. Zojka vždy raději déle přemýšlela, než by se dopustila chyby.
Díky Bohu za takové lidi.
Díky Bohu za to, že se věnují divadlu…



Simona Peková
herečka

Jako kapka rosy
na sametu listu
prchavá chvíle klidu
harmonie
hlas větru v rákosí
co křičí do nebe
a ticho

/ já ho slyším /

Tobě Simona



prof. Miroslav Plešák
dramaturg

O zázračném s/tvoření Zoji Mikotové

Připadá mi to jako včera, když jsem coby mladistvý dramaturg seděl začátkem sedmdesátých let při nějaké zkoušce v hledišti zlínského divadla (tehdy Divadla pracujících Gottwaldov) vedle režiséra Aloise Hajdy a na jevišti probíhala příprava scény, ten dělný okamžik, kdy se v divadle na nic nehraje. Mezi statnými chlapy a těžkými kusy nábytku i závěsů se pilně činila drobná dívenka, která ihned upoutala naši pozornost nejen tím, že byla jedinou ženou mezi muži, ale především graciézností svého zjevu. Naše nová „technikářka". Bylo nám jasné, že ona charismatická bytost patří právě na jeviště; ale nemohli jsme tušit, kolik talentu a energie se v subtilní dívce ukrývá. Naštěstí to neuniklo pedagogům, kteří přijali Zoju Mikotovou ke studiu činoherní režie na JAMU, kde také získala prostor k rozvíjení svých pohybových schopností v oblasti pantomimy. To už měla za sebou i průpravu a pracovní zkušenost výtvarnice a grafičky. Po vysokoškolském studiu (1975–80) se stala na deset let s režisérkou a choreografkou Loutkového divadla Radost.

Ne každý dokáže veškeré své životní poznání zúročit. Zoji se to podařilo bez zbytečných slov; ostatně i nonverbalitu přiřadila ke své abecedě. Divadlo poznala jako technikářka doslova od podlahy, zezdola. Ale ani na děti v hledišti svého prvního profesionálního angažmá neshlížela shůry, nýbrž k nim od počátku vzhlížela. K jejich upřímnosti, hravosti, představivosti, fantazii. Učila se od nich. I jejich přičiněním (a díky svému výtvarnému cítění) se spřátelila s loutkou jako s hercem z nejspolehlivějších. Inscenacím pro nejmenší diváky se věnuje dodnes. Mají v sobě i velkou míru odborného přístupu a okouzlují diváky všech generací.

Pro pantomimu byla stvořena jako herečka i režisérka. Plasticita a gestičnost lidského těla (jež dokáže vnímat i zevnitř, skrze sebe sama), se staly výchozí dynamickou jednotkou všech jejích divadelních prací. Sotva lze v úplnosti vyjmenovat moravská, česká a slovenská města, v nichž působila, natož inscenace, které tam vytvořila, od

divadel alternativních a chudých až po scény Národní. Režírovala i ve Vídni a Lublinu a jako choreografka rovněž pracovala v Rakousku, Polsku, Německu, Maďarsku, Francii. Byly tu festivaly a workshopy v Itálii, USA, Německu, Rakousku, na Slovensku…

Na JAMU našla po roce 1989 uplatnění nejprve jako pedagožka pohybových disciplín, ale brzy to bylo něco mnohem originálnějšího. Začala se věnovat neslyšícím studentům jako potenciálním hercům a metodikům dramatické výchovy. Jejich talent znala z produkcí pantomimy (v Brně se tradičně konal i festival pantomimy Neslyšících), ale nespokojila se s běžným standardem. Na Divadelní fakultě založila ateliér Výchovné dramatiky pro Neslyšící, který se vyprofiloval v divadelní laboratoř, jež si vydobyla jméno a respekt v České republice a Evropě i za velkou louží. Se svými nejbližšími spolupracovníky (zejména s Veronikou Broulíkovou a muzikantem Zdeňkem Klukou), žáky i absolventy začala zkoumat znakovou řeč nejen jako prostředek praktického dorozumívání, ale i jako nástroj vyjádření uměleckého. Objevuje obrazivost a divadelní poetičnost této řeči.

Představení Zoji Mikotové ve školním Studiu Marta se vyznačují dramaturgickou originalitou, často volbou témat inspirovaných výtvarným uměním, biblickými, mytologickými a jinotajnými motivy (Caprichos, Genesis, Odysseia, Bajky a sny), nevyhýbá se však ani sondám do různých zážitků neslyšících studentů (Sem tam). V jedné ze svých zralých inscenací, nazvané Být sám, se inspirovala deníky malíře Edvarda Muncha. Stejně jako v Caprichos, hře o Franciscu Goyovi (1995), hraje i zde hlavní roli protiklad mezi citlivým nitrem jedince a jeho pragmaticky založeným okolím. Jistěže jde o Neslyšícím důvěrně blízké téma hledání vztahu „poznamenaného" člověka k majoritnímu světu, ale to není všechno. Inspirací ke scénáři Být sám se stal také Munchův sugestivní obraz Výkřik, který má zvláštní vazbu na svět Neslyšících, neboť je vizualizací zvuku. Představení v sobě spojilo výchovu herců k přesnému imaginativnímu výrazu s určitou formou psychoterapie v metaforicky bohatém scénickém tvaru. Neslyšící studenti, kterým setkání s profesorkou Zojou Mikotovou dodává sebevědomí a nové možnosti uplatnění, založili v Brně i vlastní Divadlo Neslyším. V posledním opusu na jevišti Marty otevřela originální pohled na Lorcovo drama Dům doni Bernardy.

Jestliže mi to připadá jako včera, co jsem Zoju poprvé spatřil na jevišti, není to jen projev sentimentální nostalgie, ale velmi současný pocit, že čas jde mimo ni.

Milá Zojko, ať je to tak nafurt. A dík za všechno.



Antonín Přidal
spisovatel, překladatel, dramatik, básník, pedagog

----- Původní zpráva -----
Odesilatel: "Antonín Přidal" <antopri@volny.cz>
Příjemce: "Zoja Mikotová" <mikotova@jamu.cz>
Kopie: "Přidal Antonín" <antopri@volny.cz>
Datum: 28-11-2016 22:06
Předmět: RE: Re[2]: Dům v listopadu ve Studiu Marta

Milá paní Zojo,

moc Vám děkuju za možnost vidět Váš "Dům" a sdílet tu zvláštní atmosféru, kterou Vaše studentky vykouzlily kolem starého příběhu. Obdivuji vynalézavost, s jakou tyto křehké duše vedete k tvořivým variacím a neobvyklým odstínům. Dojemná hra s babičkou - například - by myslím nadchla i Lorku, jakkoli si tu starou ženu představoval jinak; a přitom jí Vaše inscenaci neubrala nic na významu. Ještě jednou dík a mnoho pozdravů,

AP

From: Zoja Mikotová [mailto:mikotova@jamu.cz]
Sent: Sunday, November 27, 2016 2:23 PM
To: Antonín Přidal
Subject: Re[2]: Dům v listopadu ve Studiu Marta

Ano,místo pro Vás na pondělí 28.11. zajištěno....srdečně ZM

----- Původní zpráva -----
Odesilatel: "Antonín Přidal" <antopri@volny.cz>
Příjemce: "Zoja Mikotová" <mikotova@jamu.cz>
Kopie: "Přidal Antonín" <antopri@volny.cz>
Datum: 25-11-2016 15:05
Předmět: RE: Dům v listopadu ve Studiu Marta

Milá paní Zojo, díky za dobrou zprávu, moc rád Váš Dům uvidím, opravdu jsem Vás na dálku provázel a nemám pochyby o šťastném výsledku… Mohl bych v pondělí 28. 11. Můžete mi, prosím, rezervovat jedno místo? Ale pokud byste raději, abych přišel na některou další reprízu, nejsem proti. Těším se

AP

From: Zoja Mikotová [mailto:mikotova@jamu.cz]
Sent: Friday, November 25, 2016 8:49 AM
To: antopri@volny.cz
Subject: Fw: Dům v listopadu ve Studiu Marta

Milý pane profesore, ale to souviselo právě s prací na inscenaci...přiznávám ,že jsem váhala s pozváním...je ve mně hodně pochybností a studu ...ale bude to veřejně provozováno, tak ???? Ráda bych Vám pak napsala více...velmi jste mne v mé duši provázel...jen teď musí ještě utíkat a dodělávat technické věci...srdečně ,s úctou Zoja M



Peter Scherhaufer
režisér, zakladatel DHnP

Milá Zojko,

ani nevíš jak jsem byl (mile) překvapen, když jsem dostal Tvé řádky. To se mi už dávno nestalo, aby si někdo z mého okolí povšiml oné události která mne tuhle potkala. Spíše to prošlo tak nějak kolem jak vánek.
Dokonce i já sám jsem to bral tak, že když se Magistrát rozhodoval stran oceněni, někdo mu nakukal, že zápasim s rakovinou a že už vbrzku opustim toto slzavé údolí - tak se rozhodli, že mi nějakou tu cenu (ovšem bez jakéhokoli finančního vypolstrování) udělí. A teď - tu máš čerte kropáč - já to přežil a opruzuji nadále. Ovšem vyhnout se tomu oceňování už nemohli a tak se stalo co se stalo. Mohl bych je ovšem „potěšit", že metastáze „nám unikla" (jak řekl pan doktor) na plíce, takže celý kolotoč chemoterapií a ozařováni s neznámým koncem začíná znova...
Každopádně Ti však chci opravdu upřimně poděkovat a zvláště Jirkovi za hezký obrázek.

Váš

Peter Scherhaufer

P.S.
Já posilal takovéto PF-ky. Třeba se chvilku pobavíte.



Igor Stránský
režisér

Bude to bezmála čtyřicet let, kdy jsem se prvně setkal s mimořádnou osobností, jako bezesporu Zoja Mikotová je. Tenkrát mi dělala společně s Arnoštem Goldflamem figuranty při mých přijímacích zkouškách na postgraduální studium režie na JAMU. Už tehdy mne zaujala, protože byla docela jiná, než její spolužáci. Nesla v sobě takové zvláštní kouzlo. Křehkost a oduševnělost. A tato „definice" ji provází po celou dobu, co ji znám a obráží se v její režijní práci. Měl jsem možnost sledovat Zojčiny režie nejenom na JAMU, ale i v dalších divadlech. Zcela mimořádnou kapitolou je její projekt divadelního studia s neslyšícími. V tomto oboru patří mezi evropskou špičku. A tak jsem byl velice rád, když se mi podařilo pozvat Zojku ke spolupráci se Slováckým divadlem. Všechny tři tituly, které nastudovala – Pinocchio, Oskar a růžová paní, Deník Anne Frankové, mají punc vysoké kvality s výraznou vizitkou – Zoja Mikotová.
Zdraví a zdraví přeji.



Jaroslav Šťastný Graham
hudebník, skladatel, pedagog

Se Zojou Mikotovou jsem se poznal na školním seznamováku před nástupem do prvního ročníku na JAMU v září 1975 na brněnské přehradě. Byl jsem tehdy čerstvě ženatý, moje Růža tam byla tehdy taky jako prvačka na oboru herectví, ale když jsem se dal se Zojou do řeči – vidím to jako dnes, bylo to na palubě parníku – hned mi bylo jasné, že Zoja je naprosto mimořádná. Úplně mě okouzlila po všech stránkách: půvabem, intelektem i povahou. Rázem mě napadlo, že moje manželství bylo ukvapené (což se ostatně brzy potvrdilo). Ovšem Zoja už byla vdaná a o svém Jirkovi mluvila s velikou úctou. Taky mi dala svým jemným způsobem najevo, že u ní nemám šanci, takže mi nezbylo než jen tak z dálky obdivovat. Ale pokud je mi známo, zamilovaní jsme do ní byli asi všichni…

Při imatrikulaci byli nejsměšnější akademičtí funkcionáři ve svých talárech, ale nakonec každý z nás byl při svém veřejném výstupu nějak nervózní, byla to celkově trapná situace. Vzpomínám si, že jediná Zoja tohle zvládla s naprostou lehkostí – ve svých jednoduchých šatech byla elegantní a na pódiu se pohybovala zcela přirozeně.

Od prváku na JAMU jsem si přivydělával hraním při hereckých pohybovkách. Všechny holky z její třídy byly oslnivé krasavice, Zoja působila proti nim poměrně nenápadně. Ale když se převlékly do trikotu a začaly cvičit, tak bylo vidět, že Zoja má nejladnější pohyby a vlastně i nejhezčí postavu.

Ještě v prvním ročníku na JAMU, jsem se bavil se svou tehdejší ženou o Zojce. Růža s ní byla ve třídě a říkala mi: Zoja má jednu vlastnost, která všem druhým chybí – je k lidem ohromně shovívavá!

Bohužel už si vůbec nevzpomínám, jak došlo k tomu, že jsme začali se Zojou spolupracovat. Asi první společná věc byla Velká kočičí pohádka v divadle RADOST – představení, které mi připadalo režijně i scénicky úžasné. Bohužel se však moc nehrálo, protože představitel hlavní role z divadla odešel a nebyl nahraditelný, protože hrál většinu hudby na klavír.

Mrzelo mě, že nemělo takový ohlas, jaký si zasloužilo – oběma nám připadlo nedoceněné. Po letech jsme se k němu vrátili, když je Zoja

udělala jako ročníkové představení třeťáků na Divadelní fakultě JAMU, kde později začala učit. Hrálo se ve třídě s minimem kulis a podobných prostředků – vždycky jsem na Zoje obdivoval, že dokáže udělat divadlo prakticky z ničeho. To bylo snad to nejlepší, co mi kdy bylo dopřáno udělat. Myslím, že ti třeťáci se na tom hodně vydováděli, malý prostor umožnil krásně pracovat s detaily, miloval jsem tu spontaneitu a hravost, kterou z nich Zoja dokázala vykřesat. Zároveň to představení bylo nesmírně sugestivní – moje tříletá dcera se při scéně s krokodýlem rozplakala, protože prý „měla strach, aby těm hercům neublížil"…

Nakonec jsme se k Velké kočičí pohádce vrátili ještě jednou: se stejným ročníkem to Zoja udělala jako absolventské představení ve Studiu Marta. Tam to bylo taky moc pěkné, ale té intimity, jaká byla ve třídě, už se nepodařilo dosáhnout, to už bylo na scéně, ale i tak tam byla krásná divadelní atmosféra. V tom ročníku se podařilo všechny role výborně obsadit. Písničku Loučení pak prý zpívali při „předávání klíčů".

Díky Zojce jsem také začal psát k písničkám texty, i když jsem nikdy neměl takovéto ambice. U některých textů jsem byl totiž bezradný, ale Zoja mě povzbuzovala, ať se nebojím si slova nějak upravit. To bylo ve Velké kočičí pohádce, později jsem už psal písničky rovnou s textem sám. Bylo to vlastně jednodušší…

Nedokážu už vypočítat všechna představení, která jsem se Zojou dělal. Snad nikdy jsem ji neodmítl, i když občas ze spolupráce z nějakých vážných důvodů sešlo, nebo se na ní podílel ještě někdo jiný, třeba Zdeněk Kluka, se kterým jsme si výborně rozuměli. Zojka si vůbec uměla vybírat lidi! Společně jsme dělali Odysseu jako pohybové divadlo neslyšících, to byla velmi krásná práce. Uvědomil jsem si, jak Zoja dokáže pracovat s nejrůznějšími typy herců a jak dokáže vyjádřit i tak komplikovaný děj pouhými náznaky gest a pohybem. To, co je schopnost velkých básníků, totiž vyjádřit hlubokou životní zkušenost zhuštěním do několika slov, to Zoja dokáže pohybem a jevištní situací, která pracuje s vizuálními metaforami. A umí taky využít osobních zvláštností herců ve prospěch celku. Díky ní jsem v tomhle představení dostal nejlepší hudební nápad svého života: na „zpěv Sirén" jsme využili tři neslyšící herečky – takovou hudbu by nenapsal žádný skladatel na světě!

Zojka taky může za to, že jsem rezignoval na kariéru skladatele živícího se scénickými hudbami pro různá divadla. Původně jsem s něčím takovým docela počítal. Kvůli ní jsem však brzy začal odmítat spolupráce s jinými režiséry. Těch pár představení, co jsem udělal pro di-

vadlo s jinými, mě totiž nijak moc netěšilo, druzí režiséři mi připadli oproti Zoje jaksi těžkopádní a bez nápadů. Spolupráce s nikým jiným mě nedokázala tolik vtáhnout. Se Zojou bylo totiž vždycky krásné období příprav, kdy jsme si sdělovali svoje představy a hledali jsme, jak je realizovat. Zároveň jsem se od ní vždycky dozvídal – jaksi bokem – plno zajímavostí, které s představením třeba ani nesouvisely, nebo jen okrajově. Zoja mi půjčovala různé knížky, které by mi asi nikdy nepřišly do rukou, vyprávěla mi o lidech, o kterých jsem nic nevěděl, nebo jen velmi málo. Vždycky měla na mne trochu výchovný vliv.

Jednou, už je to strašně dávno, jsem čekal po nějakém koncertě na půlnoční vlak do Adamova. Čekalo nás tam pár a vlak pořád nikde. Byli jsme z toho nervózní. Žádné zpoždění nebylo hlášeno. Najednou, v určený čas, kolem nás projel prázdný vláček, který předtím stál až kdesi na konci nástupiště. Rozčileně jsme mávali, ale nezastavil. Vtrhli jsme protestovat na dispečink, ale tam se s námi odmítli vůbec bavit. Co teď? Byl to poslední spoj. Na taxíka jsem neměl, noc na nádraží jsem rozhodně trávit nechtěl a šlapat tři hodiny pěšky taky ne. Stejně jsem zas musel být ráno v Brně. Zkusil jsem tedy zavolat Zojce a když jsem k ní přišel, byla už postel nachystaná. Vždycky měla pochopení pro lidi v nouzi a opravdu byla ke všem shovívavá.

Občas mi zničeho nic zavolala, abych si přišel pro oblečení, které schovávala a také nasbírala od kamarádek pro moje dcery. Bývaly to dost luxusní a kvalitní věci, jaké bych svým dětem těžko mohl dopřát. Trvalo to spoustu let. Takže díky Zojce moje děti chodily docela dobře oblečené, což je pro holky důležitá věc! Za to jsem jí pořád vděčný.

Budulínka jsme dělali aspoň třikrát. Pokaždé s jinou muzikou! Poprvé pro nejmenší děti v RADOSTI. Zojka si tehdy přála hodně jednoduché písničky ve stylu Vlastíka Pešky. Tak jsem měl příležitost parodovat svého letitého kamaráda. Ve Zlíně to bylo pro velké divadlo, písničky jsme pojali trochu rockově. V divadle Polárka se hraje taky Moravský Budulínek, tedy původní pohádková verze. Tam jsem napsal písničky pseudo–lidové a na ně jsme zase využili místní muzikanty z technického personálu, takže se tam snad docela vyblbnou.

Jedním z nejúspěšnějších představení byla Genesis s neslyšícími. Dělali jsme ji pro festival Expozice nové hudby. Hlavním autorem hudby byl Zdeněk Kluka, který tam hrál živě na bicí. Já jsem se omezil na výběr již existující hudby, použil jsem převážně skladby brněnských autorů. Rytmická preciznost neslyšících mi téměř vháněla slzy

do očí. Díky Detlefu Gojowému se to podařilo prosadit i na nějaký hudební festival v Německu.

Po letech jsme se k tomuto projektu vrátili v rámci ročníkového představení Zojčiny třídy. Tentokrát jsem dělal celou hudbu sám: využil jsem výhradně vokálních zvuků, nahraných i prováděných živě. Latinský text z Bible namluvil František Derfler. Plánoval jsem do budoucna přizvat ke spolupráci berlínský soubor Die Maulwerker, ale z toho nakonec sešlo a hrálo se to jenom ve třídě. Byl tam jeden kluk, kterému připadlo divné dělat nějaké zvuky jenom na pusu. Moc se mu do toho nechtělo, ale nakonec mu to šlo docela dobře. Po čase jsem se od Zojky dozvěděl, že toho kluka experimentování s takovými zvuky chytlo a stal se mistrem republiky v beatboxu.

Snad nejkrásnější pohádka, kterou jsme spolu dělali, byla Urašima a mořská princezna v divadle Polárka. Zojce se podařilo získat jako výtvarnici Japonku jménem Yumi Hayashi (ta mimochodem studovala v Praze u mého bratrance Jaroslava Doležala), akrobatickou pohybovku nacvičil a předváděl Honza Kruba. Hudbu měl původně dělat zkušený divadelník David Smečka, ale ten to kvůli stěhování do Hradce Králové odmítl. Zoja tedy oslovila mne. Dost jsme to spolu promýšleli. Zoja stále hledala vhodnou textovou stylizaci a nakonec ji našla – ve sbírce Hledání modrého květu, v níž představil Ivan Slavík texty předmáchovských básníků! (Tady jsem si uvědomil, jak ve školách tradované tvrzení, že před Máchou žádná kvalitní česká poezie nebyla, vlastně neopovídá skutečnosti. Ovšemže tihle básnici toho nestačili napsat mnoho, jejich osudy byly kruté a téměř všichni zemřeli v ještě mladším věku než Mácha, ale horší určitě nejsou!) Kupodivu ten zvláštní jazyk první poloviny 19. století vyjadřoval velmi dobře atmosféru staré japonské pohádky a některé básně se daly beze změny použít jako texty písní. Bral jsem to jako ambiciózní projekt, hudbu jsem vytvořil co nejjednoduššími prostředky, s minimálním použitím nástrojů a velmi prostým zpěvem. Mělo to působit jako pradávné písně, které všichni znají, takže se vlastně jen lehce naznačují. V poslední chvíli se ozval David Smečka, že by se na tom představení přece jen chtěl podílet. Dohodli jsme se tedy, že vytvoří tance do „Podmořského světa“. Když mi to však na zkoušce předvedli, zůstal jsem zaražený: z reproduktorů se ozvala taková ta profesionálně udělaná hudba „pro děti“, asi jako z televizního večerníčku. Padl na mne tak strašný smutek, že jsem jen seděl a nedokázal jsem ze sebe vypravit slovo. Muselo to trvat hrozně dlouho, protože mi později Zoja řekla, že

to moje mlčení bylo nesnesitelné. Ale David sám pochopil, že to do téhle hry není úplně ono a do příště udělal muziku jinou, za použití té rozladěné citery, na kterou se hrálo ve zpívaném dialogu rybáře Urašimy a Mořské princezny (tu naprosto neodolatelně zpívala Petra Bučková). Rozladění té citery jsem opravdu miloval a David ji dokázal využít tak skvěle a natolik odlišně ode mne, že jsem se toho zvuku nemohl nabažit a ten taneček jsem považoval za nejlepší kus muziky, co tam byla, a vždycky jsem se na něj těšil.

Ta pohádka nekončí typickým happy endem, spíše poukazuje na pomíjivost všeho a nevyhnutelnost smrti. Po premiéře jsem zaslechl rozhovor nějaké maminky se synem, asi šestiletým, kteří šli přede mnou: „To byla ale škaredá pohádka, že?“, říkala mu. „Proč?“, opáčil chlapeček: „mně se líbila!“

.....

Zoja Mikotová patří k těm umělcům, o kterých všichni moc dobře ví, že jsou mimořádně nadaní a mimořádně schopní, ale všichni se zároveň tváří, jakoby tihle lidé neexistovali. Speciálně v oblasti divadla! Nevěřím, že by někdo nevěděl, kdo je Zoja Mikotová. Vždyť hostovala po celé republice a bůhví kde všude. Přitom nevím o nikom, kdo by byl tak dlouhodobě nedoceňován jako ona. Pitínský a Vladimír Morávek (nic proti nim, jsou to fajn kluci a respekt si zaslouží) jsou už dávno bráni a uctíváni jako „klasikové“, přitom jsou o dost mladší…

Snad je to tím, že dělala hodně divadlo pro děti, že dělala s neslyšícími, že pracuje pedagogicky a některé její projekty zůstaly jen na půdě školy, že některá představení se (z nejrůznějších důvodů) hrála málo, takže je moc lidí nevidělo.

Na druhou stranu, Zojčina inscenace O pejskovi a kočičce se v divadle RADOST hraje už přes třicet let ve stejném obsazení a pořád je o ni zájem. Kam se hrabou broadwayské muzikály!



Michal Ženíšek
knihkupec, milovník opery

Pokud se mi dostalo té cti pohovořit o Zojce Mikotové, je třeba několik důležitých okolností zmínit předem. Se Zojou jsem se seznámil ještě dříve, přesně v roce 1997 v nynějším Klicperově divadle u příležitosti premiéry divadelního kuse „Opala is Diamond“ v režii jejího spolužáka Pavla Harvánka. Až o mnoho let později jsem se potkal s její maminkou neúnavnou bojovnicí za občanskou abstinenci a ještě o několik málo let s jejím stejně milým tatínkem Dr. Milošem Mikotou, který představoval v Brně špičku „Unitářského hnutí.“ To už jsem měl ve svém knihkupectví i jejich nástěnku a je tam dodnes. Léta jsem pracoval v řadě divadel jak dětských, ale i operních, kde jsem se nemohl se Zojkou minout. Tato krásná a půvabná žena přiváděla v úžas publikum po celém světě svoji prací s neslyšícími, ale i dětskými herci i loutkami. Zažil jsem s ní, Simonou Pekovou a profesorem Antonínem Přidalem na společných výletech neuvěřitelně euforické situace, kdy jsme vnímali i to, co je lidskému vědomí možná nepochopitelné… Děkuji Bohu, že Zoju mohu považovat za svoji kamarádku…



Zkouška inscenace Ježíškova košilka na nádvoří Domu pánů z Kunštátu, Brno

PREZENTACE ATELIÉRU VDN: FESTIVALY, DIVADELNÍ AKCE, DIVADELNÍ PŘEHLÍDKY

1994 – Janek z hory – prezentace na ISTROPOLITANA, Bratislava, **Slovensko**
1994 – FEMAD, Libice nad Cidlinou
1994 – Setkání – Stretnutie, Zlín
1994 – Studijní pobyt na **Gallaudet University**, Washington, **USA**
1994 – Divadelní dny, Sulzbach, **Německo**
1995 – Mezinárodní festival pantomimy neslyšících Brno
1996 – Mezinárodní festival dramatické a výtvarné tvorby neslyšících dětí – Beroun
1995 – Mezi ploty, Praha
1995 – Minifest – Tolerancie, Banská Bystrica, **Slovensko**
1995 – Festival alternativní tvorby, Prostějov
1995 – The Equal Opportunities for the Deaf, 5. evropské setkání rodin s neslyšícími dětmi, Praha
1996 – Kašparův memoriál, Kolín
1996 – Mezi ploty, Praha
1996 – Festival k 50. výročí vzniku Divadla Petra Bezruče. Ostrava
1996 – Tschechisch Deutsches Theater Festival, Köln, **Německo**
1996 – Přehlídka tvorby neslyšících, Stráž pod Ralskem
1996 – Synagoga Na Palmovce –Bábel– divadelní akce v rámci výstavy
1996 – Festival Bábkarská Bystrica, Banská Bystrica, **Slovensko**
1996 – Setkání – Stretnutie – Zlín
1996 – Les Émes Rencontre Théatrales de Lyon, **Francie**
1996 – Kolner Universitats Theater Woche – Kolín nad Rýnem, **Německo**
1996 – Zlomvaz, Praha
1995 – 1996 zahraniční zájezdy s VDN, Wien, Varšava, **Polsko, Rakousko**
1997 – Setkání 1997, Mezinárodní festival vysokých divadelních škol, Brno
1997 – Zlomvaz, Praha
1997 – Mateřinka 97, Povídám, znakuji pohádku, Liberec
1997 – Loutkářská Chrudim 97, Povídám, znakuji pohádku, Chrudim
1997 – Mimos–15e Festival international du mime actuel Perigueux (Caprichos), **Francie**
1997 – Mezinárodní hudební festival – Brno, Expozice nové hudby, (Genesis), Brno
1997 – Divadlo deťom, (Abeceda), Bratislava, **Slovensko**
1997 – DIV – Trnava (Abeceda), **Slovensko**

1997 – Spectaculo interesse, (Abeceda), Ostrava
1997 – televizní záznam představení Caprichos
1997 – Performances Festival international Ottignies, (Caprichos), **Belgie**
1997 – Festival Europeen de la culture des Sourds, (Abeceda) Brusel, **Belgie**
1998 – Mezinárodní festival vysokých divadelních škol Setkání, (Genesis) Brno
1998 – Festival Theatre European Regions, Hradec Králové
1998 – Istropolitana, Bratislava, **Slovensko**
1998 – Kašparův kolínský memoriál, Kolín
1998 – Mluvící ruce – mezinárodní den neslyšících, Divadlo v Dlouhé, Praha
1998 – Festival na hranici, Český Těšín
1998 – (Povídám,znakuji pohádku), dílna v Salzburgu, **Rakousko**
1998 – televizní dokument Febio, Alena Činčerová: Dorozumění (o inscenaci Caprichos a osudech jejich herců)
1998 – Umění bez bariér, Praha
1998 – Setkání Utrecht – Brno (Genesis)
1998 – ASSITEJ – Festival Bursa, (Abeceda), **Turecko**
1998 – Festival Acteurs, acteurs, (Caprichos), Tours, **Francie**
1998 – Mezinárodní festival pantomimy neslyšících, Brno
1998 – Europalia, Festival české kultury (tři týdny Caprichos, Abeceda, Genesis), Brusel, **Belgie**
1998 – Hervé, (Caprichos), **Belgie**
1999 – Divadlo Archa, (Genesis), Praha
1999 – Ilkirch, (Caprichos), **Francie**
1999 – Palác Akropolis, Festival Integrace Slunce, Praha
1999 – Festival, (Genesis), Ostrava
1999 – Yzeure, (Caprichos), **Francie**
1999 – Festival Zlomvaz, (Genesis), Praha
1999 – Genesis, absolventské představení Neslyšících, VDN, Marta, Brno
1999 – Festival Mezi ploty, (Abeceda), Brno
1999 – Festival Kaukliar, (Genesis), Bratislava, **Slovensko**
1999 – Pražské Quadriennále 1999, (Genesis), Praha
1999 – 15e Festival de Théatre Européen, Grenoble, (Caprichos), **Francie**
1999 – Boskovice (Abeceda)
1999 – Mateřinka 99, (O malém tygrovi), Liberec
1999 – Festival Goya, Castres, (Caprichos), **Francie**
1999 – Programme de la saison d´ete 99, Theatre du Fort Antoine, (Caprichos), **Monaco**
2000 – Kratochvílení 2000, Zahrada příběhů, zahrada snů, Kratochvíle
2001 – Mezinárodní festival Neslyšících, **Švédsko**
2001 – Festival FRINGE – **Macau – Čína**, (Věc není věc, dílny pro SP děti)

2002 – workshop + inscenace: festival MULTIKIDS, Vídeň, **Rakousko**
2002 – Festival International du Mime Actuel, Périgueux, **Francie**
2002 – Medzinárodný festival kultúry nepočujúcích, Nitra, **Slovensko**
2003 – Sibiu International Theatre Festival (Odyssea), **Rumunsko**
2003 – Pražské quadrienále – Srdce PQ práce pro místo, Neslyším, ale vnímám + přednáška na dni, ASSITEJ „O činnosti VDN“
2003 – The 12th Annual Conference of the European Acces Network, prezentace inscenace Dům hluchého, beseda s účastníky konference
2003 – seminář Užitočné divadlo – příspěvek na téma VDN, Bratislava, **Slovensko**
2003 – Spectaculo interesse, Ostrava, inscenace Dům hluchého
2004 – Medzinárodný festival kultúry nepočujúcích, Nitra, **Slovensko** (VDN jako garant dílen dramatické výchovy)
2004 – Theatre European Regions, Hradec Králové, (prezentace inscenace Sem Tam)
2004 – Mezinárodní festival divadla a filmu ScenaUp, Priština, **Kosovo**
2005 – přehlídka České divadlo 2004/2005 Praha, (inscenace Sem Tam)
2005 – Mezinárodní divadelní festival „Divadlá na margu“, Banská Bystrica, **Slovensko** (vedení mezinárodního workshopu na téma: Gestická komunikace, **Slovensko**
2006 – Mezinárodní festival kultury Neslyšících sv. Františka Sáleského v Nitře, příprava a provedení tvořivých dílen a přednáška: Talentovaní Neslyšící, **Slovensko**
2006 – Setkání – Stretnutie – Zlín, inscenace Pojď do mého světa
2006 – Hráme pre vás, mezinárodní festival divadel pro děti BIBIANA Bratislava, Kouzelník Tom Kiks, **Slovensko**
2006 – Skupova Plzeň, inscenace Pojď do mého světa
2006 – Mezinárodní den divadla ASSITEJ – Praha, Kouzelník Tom Kiks
2006 – Pouť bez bariér – Ostrava – Kouzelník Tom Kiks, Pojď do mého světa
2006 – Prezentace města Brna v Poznani, **Polsko**, inscenace Sem Tam
2006 – Mimraj Praha, Kouzelník Tom Kiks
2006 – Festival Integrace Slunce, Praha, inscenace Tom Kiks a Sem Tam
2007 – Mezinárodní den divadla ASSITEJ, Praha, inscenace Pojď do mého světa
2007 – Theather Sucht III, Bajky a sny, Kouzelník Tom Kiks, Vídeň, **Rakousko**
2007 – Festival Setkání, Mezinárodní festival VŠ škol, Bajky a sny, Brno (cena pro M. Kosiecovou za ženský herecký výkon)
2007 – Muzejní noc, Palác šlechtičen, VDN, Brno
2007 – Noc kejklířů, Zelný trh, Brno (pohádky)
2007 – Festival Kopřiva, Kopřivnice, Pojď do mého světa, cena diváků
2007 – Všichni za jeden provázek, Divadlo Husa na provázku, (pohádky)

2007 – Zahájení výstavy Mistři českého skla, pocta Františku Kupkovi, v rámci Brána Orlických hor bez bariér, *za účasti emeritního ředitele Guggenheimova muzea v NY, Thomase M. Messera,* Opočno
2007 – Festiwal szkol Teatralnych, Lodž, **Polsko**, inscenace Bajky a sny
2007 – Festival evropských regionů, Hradec Králové, inscenace Bajky a sny
2007 – Hudební a divadelní léto Telč, inscenace Pojď do mého světa
2007 – Spectaculo interesse, Ostrava, inscenace Bajky a sny
2007 – Mezinárodní den Neslyšících, Riga, **Lotyšsko,** inscenace Bajky a sny
2007 – 3. Spinning Jenny – Theatertage 2007 – Chemnitz, **Německo**, 2x Tom Kiks, Bajky a sny a workshop
2007 – Mitteleuropäisches TheatetKarussell, Theater Brett, Vídeň, **Rakousko**, inscenace Bajky a sny
2008 – Mezinárodní festival kultury Neslyšících sv. Františka Sáleského, Nitra, inscenace Bajky a sny
2008 – Europäisches & Internationales Gehörlosen Theater Festival, Bajky a sny, 2x workshop, Vídeň, Salzburg. Gratz, **Rakousko**
2008 – XiX Gliwickie Spotkania Teatrálně, TaBalada, Gliwice, **Polsko**
2008 – Dny kultury Neslyšících v Holandsku, Tom Kiks, worshop, Zootermer, **Holandsko**
2009 – Theater und Konflikt – Netzwerk Europa, 24. Bundestagung Theaterpödagogik. Chemnitz, **Německo**, workshop
2009 – Mezinárodní teatroterapeutická konference, Olomouc, workshop
2009 – Setkání – Encounter, inscenace Být sám, Brno
2009 – Zlom vaz, Divadlo na zábradlí, inscenace Být sám, Praha
2009 – Kopřiva, festival, inscenace Být sám, Kopřivnice,
2009 – Festival Na jednu notečku, Pohádky (knižní představení) Uherské Hradiště
2009 – 10. Europaisches und Internationales Gehörlosenfestival Vídeň, Lienz, Salzburg, Klagenfurt, Být sám, Tom Kiks, **Rakousko**
2009 – Festival Evropských regionů, inscenace Být sám, Hradec Králové
2009 – Luhačovice – kulturní léto, zahájení festivalu s inscenací Být sám
2009 – Mezinárodná prehliadka alternatívnych a bábkových divadiel pre děti, Bratislava, **Slovensko**, inscenace Pohádky – knižní představení
2009 – Theater Karussel, Vídeň, **Rakousko**, inscenace Být sám
2009 – Festival Integrace – Slunce, Palác Akropolis, Praha
2010 – 2011 Eupopäisches & Internationales Gehörlosen Theater Festival, Vídeň a Amstetten, **Rakousko**
2010 – 18. ročník mezinárodního festivalu DIVADLO, Plzeň
2010 – 4. ročník festivalu Premieres Rencontres – Biennale Européenne, Val-d´Oise, **Francie**

2010 – Mezinárodní festival tvorby pro děti Bibiana, Bratislava, **Slovensko**
2010 – Festival Integrace Slunce, Praha
2010 – Přehlídka České divadlo, Praha, inscenace Být sám
2011 – Mezinárodní workshop pro Gruntwik, Brno
2011 – 2012 Evropský mezinárodní festival Neslyšících, **Vídeň**, Salzburg
2011 – Integrace Slunce, workshop, Veselá abeceda, Praha
2011 – Kopřiva, divadelní festival, Kopřivnice
2011 – Festival Dítě v Dlouhé, Divadlo v Dlouhé, Praha
2011 – Dobrý den Kociánko, Léčebna Kociánka, Brno
2011 – Mateřinka, mezinárodní festival loutkových divadel, Liberec
2011 – Festival evropských regionů, Divadlo Drak, Hradec Králové
2011 – Festival Hráme pre vás, Bibiana, Bratislava, **Slovensko**
2011 – Mluvící ruce, Praha
2011 – Mezinárodní festival pantomimy Neslyšících, Brno
2012 – 13. Evropský mezinárodní festival Neslyšících, Vídeň, **Rakousko**
2012 – Festival ASSITEJ, Praha
2012 – Divadelní pouť Bez bariér, Divadlo loutek, Ostrava
2012 – Medzinárodný festival súčasného bábkového divadla, Prvý impulz, Banská Bystrica, **Slovensko**
2012 – 6. medzinárodný festival nepočujúcich Effeta, Nitra, **Slovensko**
2013 – Kopřiva, Divadelní festival, Kopřivnice
2013 – Písně, básně, balady, Divadelní svět, Brno
2013 – Festival Integrace Slunce, Akropolis, Praha
2014 – European and International Visual Theatre Festival Visual 15, Vídeň, **Rakousko**
2015 – Setkání – Stretnutie, Zlín
2015 – Deník Anne Frankové, Praha – Dítě v Dlouhé 13+
2015 – Jazz Art Festival, Sengawa, **Japonsko**, Scénická prezentace loutek Yumi Hayashi, režie a herecký výkon – role ženy
2015 – Pohádky trochu jinak, worshop a prezentace, Chemnitz, **Německo**
2016 – Kroměříž bez hranic – benefice. Kulturně edukační program pro žáky základních a středních škol. Knižní představení
2016 – Festival ASSITEJ, Praha, přehlídka ke světovému dni divadla pro děti a mládež
2016 – Festival Otevřeno, celostátní přehlídka pantomimy a pohybového divadla, Pohádky trochu jinak
2016 – Wroclaw, **Polsko**, Mezinárodní workshop, Víc než divadlo!
2016 – Setkání - Stretnutie, Zlín, Pohádky trochu jinak
2016 – Bratislava, **Slovensko**, Hráme pre všetkých, mezinárodný festival alternatývných divadiel, Rozprávky trochu ináč

2016 – Bánská Bystrica Tour, **Slovensko**, 20. ročník medzinárodného festivalu súčasného bábkového divadla
2016 – Divadlo bez bariér 9. ročník festivalu, Ostrava, Knižní pohádky
2017 – Přehlídka ke světovému dni divadla pro děti a mládež, březen, Institut umění, Divadelní ústav, ASSITEJ, Divadlo v Celetné, Divadlo Minor, KD Mlejn, Praha, představení Všelijaká koukátka
2017 – Přehlídka divadelních škol. Projekt Kniha, cena za herecký výkon studentky VDN, Fez, **Maroko**
2017 – Prague Nonverbal, festivalová prezentace inscenace Dům, Praha
2017 – Festival Týden pro inkluzi, Divadlo Polárka, Budulínek
2018 – Byl jeden domeček, DIFA, VDN, JAMU, výtvarnice Yumi Hayashi
2019 – Let jeřábů, DIFA, JAMU, VDN
2019 – Festival Otevřeno XXIV. Celostátní přehlídka pantomimy a pohybového divadla, Čekání na...

VÝCHOVNÁ DRAMATIKA NESLYŠÍCÍCH

ORGANIZACE WORKSHOPŮ EXPERTŮ A ZAHRANIČNÍCH LEKTORŮ PRO VDN

2007 – **Bernard Mayoral**, Francie, mim, herec, akce a improvizace
2008 – **Noriyuki Sawa**, japonský výtvarník, loutkář, režisér a herec
2009 – **2011 Ramesh Meyyppan**, neslyšící umělec ze Singapuru, žije ve Skotsku
2009 – **Gerdinand Wagenaar,** Holandsko, tlumočí ve znakovém jazyku v mezinárodním měřítku (Angličtina, Francouzština, Němčina...)
2009 – **Sigrid Federspiel**, Švýcarsko, Itálie, vede cirkusovou pedagogiku v CIRKOMIX, odbornice na divadlo pro děti a mládež
2010 – **Bohdan Gluszcak**, Polsko, „Hra herce v masce“, „Specifika herectví neslyšícího herce“, ukázky praktického fyzického cvičení
2013 – **Dagmar Trávníková** Psychomotorické hry a aktivity. Dílna choreografické řeči, gestické komunikace a základy acro–yogy
2013 – **Marika Antonova**, Litva, Otázky choreografické řeči a gestické komunikace

Měnit NE v ANO

O omylech a předpojatostech osobních i společenských.
Reflexe umělecko-pedagogických intervencí studentů a pedagogů VDN.
Rekapitulace 20 let VDN...
příspěvek do Sborníku o vdělávání lidí s postižením.

Chci hrát divadlo a jezdit po světě
(asociativní vzpomínkové zamyšlení nad touto větou)

Byly přijímací zkoušky do ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící (VDN) a takto odpověděla jedna uchazečka o studium na otázku „Proč se hlásíte na tento obor?“ „Chci hrát divadlo a jezdit po světě.“ Takto tedy odpověděla a lidé z přijímací komise se pousmáli, někteří potřásli nevěřícně hlavou. Zvláště když se zaposlouchali do dívčina podivného hlasu a vnímali zvláštní artikulaci. Byl to hlas, který nebyl kontrolován sluchem, proto zněl zvláštně a podivně.

Ta dívka se ale hlásila k přijetí do ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící, oboru, který byl speciálně otevřen jako první možnost vysokoškolského studia pro Neslyšící v České republice.
Její ruce se elegantně zakmitaly vzduchem a ona toto své přání vyjádřila ve znakovém jazyce. Pak udělala úspěšně přijímací talentové zkoušky, byla přijata a opravdu pak hrála divadlo a jezdila po světě. A hraje doposud, sama vytváří krásné pohádky pro děti a doufám, že ještě dlouho hrát bude...

Myslím, že informovanost veřejnosti je v dnešní době již zcela jiná, než tomu bývalo v minulosti. Přesto se musí neslyšící lidé potýkat s určitými předsudky většinové společnosti. Historicky je provází omyly. Počínajíc dobou antiky se mylně hluchota považovala za příčinu snížené inteligence. Přesto, že tento fakt byl později vědecky vyvrácen, proces emancipace Neslyšících je dlouhodobým nelehkým procesem.

*„...školy pro úchylné děti dostaly nové učební osnovy a směrnice na tři roky. Jsou to školy pro děti slabomyslné, **hluchoněmé**, nevidomé, mrzáčci a děti mravně narušené, ohrožené a vadné. Účelem jejich podle nových osnov je vychovávati děti k soběstačnosti a společenské upotřebitelnosti. Mezi hlavními výchovnými prostředky výchovně mravně ohrožených uvádějí se: osobnost vychovatelova, vyučování zejména občanské nauce a výchově, dobrá četba, ušlechtilá zábava, samospráva chovanců a odměny a tresty“(časopis Nový lid, 1930).*

Dnes již termín „hluchoněmý“ nepoužíváme. Ti, kteří neslyší, nejsou němí. Smějí se hlasitým smíchem a artikulovat hlasem se také mnozí naučí. Jiní dávají přednost jazyku realizovanému vizuálně-motoricky, využívají ke komunikaci znakový jazyk. Ten má jinou gramatiku než jazyk mluvený, a tak rada neslyšícímu člověku: „... nerozumíš, tak si to přečti...“ je opět částečným omylem. Právě tak mylný je názor, že znakový jazyk je univerzální jazyk a je všude stejný. Není, přesto se Neslyšící mezi sebou domluví snadněji než slyšící lidé. Mnoho znaků má ikonickou hodnotu, součástí znakového jazyka jsou mnohá gesta, k dorozumění pomáhá i „mezinárodní znakový systém“.

Neslyšící, aby obstáli ve většinové společnosti, musí být minimálně bilingvální, to znamená musí ovládat znakový jazyk a jazyk té země, ve které žijí. V dnešní době se k tomu přidává znalost mezinárodního znakového systému a většinou také angličtina.

Ta dívka, na kterou jsem vzpomínala, toto vše zvládla. Byla nadaná a pracovitá, měla také podporu své rodiny. Měla své pevné přesvědčení a sen: hrát divadlo. Svůj talent mohla rozvíjet i díky vysokoškolskému studiu.

Za roky existence ateliéru Výchovná dramatika pro Neslyšící na Divadelní fakultě Janáčkovy akademie múzických umění (založen 1992)jsou to již desítky absolventů, kteří působí v oblasti divadla, školství či ve sféře sociálních služeb v České republice, Slovenské republice i v dalších zemích.

Jestliže v souvislosti s Neslyšícími zmiňujeme DIVADLO, zmiňujeme pak především KOMUNIKACI. Divadlo je výsostným nástrojem komunikace, kterým mohou Neslyšící komunikovat nejen mezi sebou navzájem, ale především i s většinovou společností.
Může to být náročná inscenace využívající zajímavou scénografii, kombinující tanec, akrobacii, znakování a mluvené či zpívané slovo, žonglování, akrobacii či práci s loutkami nebo jen malý výstup pro děti ve škole – vždy se jedná o komunikaci.
Ta dívka, na kterou tu vzpomínám, kromě překrásného baletu svých znakujících rukou, vládne schopností komunikace a ta jí umožňuje to, po čem toužila: **„Hrát a jezdit po světě“**.

Nechci hrát, ale...

Byli v našem ateliéru studenti, kteří toužili hrát divadlo. Byli ale i takoví, kteří se ostýchali a jejich touha to rozhodně nebyla. To, na čem se shodli všichni, byl fakt, že se jim zdála nesmyslná funkce tlumočníka, který stojí na okraji jeviště a tlumočí sám rozhovor několika postav, a to ještě značně vzdálených a v pohybu. Za zvláště nedostačující to považovali

v divadle pro děti. Myslím, že takto či podobně smýšlí každý, kdo přeje dětem dobrý plnohodnotný zážitek z divadla. Takový, který by s nimi komunikoval bezprostředně, dovolil by zažít radostné sdílení významů i emocí.
Proto první inscenací, kterou jsme v ateliéru VDN připravili, byla pohádka pro děti „O ztracených barvičkách“. Příběh s vizuální zápletkou, využívající různých prvků pohybového a výtvarného divadla. Nehráli tenkrát úplně všichni, ale všichni se pak podíleli na výsledném tvaru inscenace: technickou pomocí v zákulisí nebo svícením. (V dalších inscenacích již hráli všichni, sdílet technickou výpomoc se také stalo dobrým zvykem).

A i když později vznikaly v ateliéru VDN zajímavé inscenace s náročnými tématy /např. reflektování samoty a touhy po komunikaci, obhajoba znakového jazyka jako plnohodnotného komunikačního i uměleckého nástroje, boj za jeho uzákonění atd/. Vždy se studenti jednotlivých ročníků věnovali tvorbě pro děti. Souviselo to samozřejmě s náplní jejich studia, kdy dramatická výchova (DV) se svou názorností a možností prožitku je nenahraditelným principem ve výuce neslyšících dětí.

Proto přípravy praxí, které byly realizovány v mateřské a základní škole pro neslyšící děti, byly prodchnuty hledáním prvních malých „divadelních“ výstupů. Zde se uplatňovala celková kreativita studentů, jejich hravost a vtip.

Těžko se již dá vzpomínat na ty snad nyní již stovky drobných výstupů (hravých pedagogických intervencí), které se jak drobné kamínky spojují aby vytvořily cestu k prožitku citu a poučení.

Na tomto místě si dovolím připomenout teoretická východiska a důvody vysokoškolského studia Neslyšících a cíle tohoto studia.

VDN
VÝCHOVNÁ DRAMATIKA NESLYŠÍCÍCH
se zaměřením na pohybově výchovné disciplíny

„...aby dítě našlo smysl a význam života, musí především získat schopnost přenést se přes hranice jen na sebe samého zaměřené existence a získat víru, že k životu významným způsobem přispěje, když ne právě nyní, tedy někdy v budoucnu. Tato víra je nezbytná, má-li dítě nalézt uspokojení samo se sebou a s tím co dělá. Jen naděje v budoucnost nás může podpořit v protivenstvích, s nimiž se nevyhnutelně střetáváme...“

Bruno Bettelheim

1992 – vznik oboru Výchovná dramatika neslyšících (VDN)
na Divadelní fakultě Janáčkovy akademie múzických umění
v Brně (DIFA JAMU)

PROČ? 1. VZDĚLANOST NESLYŠÍCÍCH
2. NESLYŠÍCÍ PEDAGOG
3. IDENTIFIKAČNÍ MODEL

DRAMATICKÁ VÝCHOVA = NÁZORNOST
= VLASTNÍ PROŽITEK

...činnosti, při kterých mohou děti a mládež zažít radost,
pocit uspokojení, plnohodnotnou komunikaci.
...činnosti, které vedou k rozvoji duševní a citové stránky osobnosti

ZAMĚŘENÍ VÝUKY:

- pohybová a výtvarná kreativita zaměřená k rozšíření komunikačních schopností
- rozvoj emocionální a racionální stránky osobnosti
- VDN... hledání nových forem výuky, kterými by se obohatila metodika výuky (projekty z oblasti dramatické výchovy)
- VDN... zkoumání možností scénického vyjádření s použitím prvků tance, pantomimy, akrobacie, hry s loutkami a předměty (tvorba představení)
- VDN... zkoumání scénického využití znakového jazyka

REALIZOVANÁ DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ... především pro děti ale i dospělé, hráno pro neslyšící i slyšící publikum.
DIVADLO POMÁHÁ PROPOJIT OBA SVĚTY... dává impulsy k přemýšlení, umí dát radost i potěšení. Divadlo klade otázky, ale dává také odpovědi. Může se stát zázrakem, který prožíváme všichni bez rozdílů.

Pozorováno zblízka, vždy vidíme pouze jednotlivosti, souvislosti a celek můžeme pozorovat jen s odstupem. Proto zde ráda nabídnu podrobnější popis těch jednotlivých malých „kamínků" z naší cesty, zmíněných výše. Zvykli jsme si je nazývat slovníkem dramatické výchovy: projekty. A jako jsou kamínky na cestě každý jiný, a přesto se některé podobají sobě navzájem, tak i naše projekty se tak trochu podobají.

To proto, že některá témata projektů jsou tak nosná, že je realizujeme opětovně. Jen s jinými studenty, v jiných souvislostech, pomocí jiného materiálu.

Opakovaně se vracíme k velmi potřebnému tématu pro Neslyšící – je to **ABECEDA.**
Mottem jsou vždy slova Caroline von Heydebrandt z díla „O duševní podstatě dítěte":
„...je důležité, aby se děti do písmen vžily, sledovaly očima jejich vznik a utváření. Současně by obrazy písmen měly vzněcovat jejich fantazii".
Jiná byla Abeceda v roce 1996, 2005, 2010, 2012.



Projekt „**KNIHA**" nebo také *„Knižní představení"* či *„Kniha jako divadlo"* označila prof. Veronika Broulíková (od roku 2015 vedoucí ateliéru VDN) ve své profesorské přednášce za jeden ze stálých vrcholů tvůrčí přípravy studentů VDN.

Projekt vychází z dlouhodobé zkušenosti, že je zásadní budovat a upevňovat vztah neslyšících dětí ke knihám již od útlého dětství a je realizován jako motivační sólová inscenace, kde stěžejním scénografickým artefaktem je výtvarně zpracovaná kniha, která je pak využita k divadelním akcím. Divadelní a výtvarné prvky činí knihu vizuálně přitažlivou. Pomocí divadelních akcí se obsahový problém lépe vysvětlí. Prožití situací vede k pochopení a porozumění. V procesu hraní dochází k rozšiřování a upevňování slovní zásoby. Rozehrání situací pomáhá k porozumění kontextů, které neslyšícím dětem často unikají.
Tento projekt vytvořený pro neslyšící děti pak přesáhl svou cílovou skupinu a uplatňuje se i v jiných realizačních kontextech. Studenti a absolventi VDN hrají své knihy sólově i sdruženě ve skupině. Většinou tři zahrané „knihy" dávají dohromady malé představení většinou pod názvem" Pohádky tak trochu jinak" nebo „Pohádky pro všechny". A protože si každý svou knihu odnáší do praxe jako věno, knihy byly a jsou hrány doslova po celém světě, někdy jako výstup pedagogický, někdy jako výstup herecký.



I ti studenti, kteří nechtěli hrát divadlo, postupně pochopili, že ono společné hledání a pak tvoření na jevišti, či sólová interakce přímo s divákem posiluje jejich komunikační schopnosti. Dává pocit sebejistoty i radostné pocity vzájemnosti. Že se to hodí pro jejich zamýšlené pedagogické působení i pro jiné profese a vlastně je to užitečné universálně...

Nechtěli loutky...

Z rozhovorů s neslyšícími studenty vyplynulo, že nemají rádi loutky. Postupně se však vyjasnilo, že si pod pojmem „loutky" představují pouze marionety, u kterých jim vadí obličej s neměnnou mimikou a trhavá gesta končetin. K zápornému vnímání loutky možná přispívá i znak, který pro vyjádření slova loutka naznačuje tahání za provázky a tím asociuje nepříjemnou závislost.

Postupné vysvětlování a hlavně poznávání jiných druhů loutek je však začalo zajímat. V inscenaci „O ztracených barvičkách" byly využity plošné loutky, které potřebovaly oživit především rytmem pohybů, doplňováním rukou a nohou, mnohdy skrývaly výtvarná překvapení na způsob klasických „sklapovaček". Tyto proměny byly pro herce a pak i pro diváky velmi přitažlivé. Při hře byl však důležitý herec, který oživoval materiál a byl strůjcem jevištního dění, všech tvořivých momentů.

Tento tvořivý moment byl pro neslyšící studenty zásadní. Právě tak jim byla blízká asociační práce s předměty, měli rádi proměnlivost materiálů. Své počáteční odmítavé postoje postupně zmírňovali a tvořivou práci s materiály i schopnost personifikace přijali do svého komunikačního rejstříku.

Velkým mezníkem v tvořivé práci s rekvizitami a loutkami byl projekt „**ZAŽITÝ SLOVNÍK**".

(Plán, předpoklady a východiska.)

ZAŽITÝ SLOVNÍK – psychomotorické a dramatické hry v procesu předškolní výchovy.
Spolupráce ateliéru VDN DIFA JAMU Brno a ateliéru scénografie KALD DAMU Praha

Jsme studenti ateliéru „Výchovná dramatika pro Neslyšící" na Divadelní fakultě JAMU v Brně. Tento obor byl (doposud jako jediný) otevřen speciálně pro Neslyšící. Byly zde vytvořeny specifické podmínky, aby zde mohli studovat i ti s nejtěžší formou sluchového postižení - tzv. prelingválně neslyšící. Byl přijat tlumočník do znakového jazyka, teoretická látka je zpřístupněna i písemnou formou. Malý počet studentů v ročníku dovoluje pedagogům praktikovat individuální přístup ke každému studentovi. Prostředí divadelní fakulty nám dává možnost účastnit se

akcí, které nám jako menšině byly do té doby neznámé a nepřístupné, dochází zde k neformální integraci – což je pro náš budoucí život důležité.

Jako absolventi tohoto bakalářského studia budeme přicházet do škol, kde musíme být schopni komunikovat se slyšícími kolegy. Proto je pro nás nesmírně důležité projít tímto procesem spolupráce již nyní v období studia. Nejenže musíme nalézat adekvátní komunikaci mezi sebou (jsme z různých měst a různých zemí: Česká republika, Slovenská republika, Lotyšsko), ale musíme nalézat komunikaci se slyšícími studenty scénografie KALD z Prahy tak, aby došlo k tvořivému procesu.

Ateliér VDN se od svého vzniku zabývá především hledáním nových výrazových prostředků v oblasti divadla Neslyšících a potvrzováním nutnosti užívání principů dramatické výchovy ve výuce Neslyšících. I v této oblasti hledáme co nejefektivnější specifické postupy, které jsou ověřovány v praxi našimi studenty i absolventy (v hodinách praxe, v zaměstnání i při pořádání dílen a seminářů).

Projekt „*Zažitý slovník*" vzniká na základě palčivých problémů, které se týkají neslyšících dětí v předškolním věku. Prvních 5 až 6 jsou rozhodující roky pro vývoj řeči u všech dětí. To, co se zanedbá v tomto období se těžce později dohání, někdy již nedožene.

Říká se, že neslyšícím dětem chybí sluchová stimulace, jsou pak pasívnější než zdravé děti, opožďuje se vývoj hry: je námětově chudší, chybí v ní sociální prvky, děti mají potíže v komunikaci s okolím, negativně se to odráží v jejich náladách, v celé citové oblasti a sociálních náladách...

Za základ dobré práce považujeme KOMUNIKACI. Náš projekt by měl napomoci k dobrému vývoji řeči dětí v předškolním věku. Nepreferujeme zde znakový jazyk nebo mluvenou řeč, věříme, že základ je jeden: **Vybudovat, rozšířit a upevnit dítěti jeho slovník, poskytnout mu možnost plnohodnotné komunikace.**

Výzkumy ukazují, že nejlepší cestou ke vzdělávání neslyšících dětí je metoda bilingvální. Doufáme tedy, že my, neslyšící studenti VDN, budeme pomáhat neslyšícím dětem v jejich namáhavém procesu vzdělávání, známe jejich svět a potřeby důvěrně a víme, že i pro nás je důležité setkávání s neslyšícími dospělými... Věříme, že náš projekt bude užitečný i pro ostatní děti. Ověřili jsme si, jak naše dílny vnímaly děti v zahraničí, děti zdravé i různě handicapované. Vnímání a reakce byly v základu totožné. Potřeby všech dětí jsou stejné: jsou šťastné, když mohou komunikovat, když cítí lásku, bezpečí a zájem.

I my se stále učíme, proto je důležité abychom se neuzavírali do ulity své menšiny, ale učili se spolupracovat, komunikovat s okolím. Jen spolupráce a vzájemný respekt mohou přinést dobré výsledky. Proto jsme rádi, že došlo k navázání kontaktu mezi naším ateliérem a scénografií KALD DAMU Praha.

Zamýšlená spolupráce s tímto ateliérem je plánována pro práci našeho 5. semestru studia, kdy v hodinách předmětu „pohybové divadlo“ máme za sebou přípravné práce pro projekt psychomotorických a dramatických her. Zatím jsme pracovali s nám dostupnými materiály (papír, noviny, hadice, míče, švihadla, papírové kotouče atd). Ve spolupráci s ateliérem scénografie 1. ročníku pod vedením paní Ireny Marečkové by vzájemným ovlivňováním měly být vytříbeny speciální pomůcky, které právě mohou udělat jen zruční výtvarníci, mající k dispozici materiály i nástroje, které nemáme my. Pro naše scénografické kolegy to nebudou abstraktní cvičení, ale konkrétně zacílená práce se svými specifickými požadavky. Věříme, že společná řešení obohatí obě strany.

Dřevěné objekty pro stimulaci cítění rytmu a reedukaci zbytků sluchu, především objekty umožňující asociativní variace, provedené v dětem přístupných materiálech – to znamená: trvanlivé, zdraví bezpečné ale i zrakově a hmatově přitažlivé. Takové objekty, které nám umožní realizovat námi plánovaný projekt „*ZAŽITÝ SLOVNÍK*“! Nejde o to, aby se dítě učilo slova memorováním, ale o to, aby každé slovo zažilo, aby pochopilo jeho význam.

„Jenom svými smysly (tedy zrakem, sluchem, hmatem a pohybovými smysly) se může tento slovní význam dovědět, pochopit jej a tím jej natrvalo přijmout do své slovní zásoby. Pokud školní nebo předškolní dítě nemělo možnost s novými, neznámými předměty zacházet, není označení a význam tohoto předmětu ještě jeho slovní zásobě trvale zakotven“.

Sabine Hermová *„Psychomotorické hry“*, Portál 1994

Projektu se zúčastnilo pět neslyšících studentů z JAMU a pět studentů scénografie, paní docentka Irena Marečková takto reflektovala společnou tvorbu:

„Základním námětem byly básničky, obsahující protikladné pojmy, například uvnitř - venku, dole - nahoře, zima - teplo, ale i slunce, voda, vzduch apod. Studenti JAMU nám, podle svých zkušeností, nabídli řadu těchto skupin pojmů.

Vzniklo pět malých výprav, obsahujících masky, kostýmy, objekty a řešení prostoru scény. A protože scénografové pracovali s naprosto nevšedním zaujetím pro věc, dá se říct, že jejich práce narostly téměř všechny do rozsahu jevištní výpravy pro mateřinky. To vše vyrobili vlastními silami v hodinách autorské realizace a scénografické tvorby. Byly doplněny skicou, nabídkou možného herního scénáře a fotodokumentací animace.

Výsledek naprosto předčil naše očekávání a z plodů této práce vznikla postupně malá představení, z nichž bylo jedno, totiž „Pták ve vzduchu, ryba ve vodě“ scénografa Jana Polívky, k vidění i na Mateřince 01 v Liberci. Ostatní se dodnes uplatňují ve školkách neslyšících a slouží i slyšícím dětem“.

Fotografie jsou dokumentací díla Daniely Klimešové (a další zachycují setkání neslyšících dětí ze školky Pipan se studenty obou oborů při ozkušování, ohmatávání , okukování a vůbec prověřování výtvorů ve studiu Řetízek...

Studenti scénografie byli inspirováni básničkami jen velmi volně. To, že vznikly pak regulérní inscenace, nejen pouhá cvičení a hry s dětmi (ty ovšem vznikly také a rovněž vystoupení neslyšících dětí např. „Veselé kroužkovky“ se probojovaly na přehlídku *Otevřeno*, festival pohybového a tanečního divadla) to bylo dokladem tvořivosti a vzájemné empatie všech zúčastněných. Inscenace „Pták ve vzduchu a ryba ve vodě“ už byla zmíněna. V německém *Lingenu* na *Festivalu smyslů* byla označena za příklad divadla pro děti mladší než tři roky, právě pro její názornost a hravost bez nutnosti textové narativnosti. Hrána byla s úspěchem na mnoha dalších festivalech. Když naši absolventi založili své divadlo „Neslyším“, stala se součástí jejich repertoáru pro děti. Právě tak i další dvě inscenace, které vznikly v projektu „*Zažitý slovník*“. Ze scénografie a loutek, které vytvořil Lukáš Kuchinka jsme zinscenovali „Kouzelníkovo překvapení“. Soustava chlupatých scénických prvků Martiny Andělové dala vzniknout hravé asociativní inscenaci, kterou jsme nazvali „*Věc není věc*“. Už tímto názvem jsme chtěli naznačit proměnlivost i hravou nedořešenost, která vybízela mimovolně děti ke spolupráci. Těšila diváky v USA, v Německu, Macau, Francii, Švédsku, Rakousku a především v České republice, kde na festivalu Mateřinka 03 byla oceněna (cena za režii pro Z. Mikotovou).

S myškami, medvědy a slony Matěje Němečka se dala vysvětlovat i gramatika, dalo se ale s nimi krásně hrát, protože to byly míče. Staly se pokladem dětí z Pipanu a obří skládací jablko Danky Klimešové zase dodnes zdobí třídu dramatické výchovy dětí v Brně. Dílky jablíčka jsou zároveň sedačkami této místnosti a tam byly nazkoušeny Veselé kroužkovky a hráno a tvořeno tam bylo se vším, co Danka připravila.

Po projektu „*Zažitý slovník*“, který byl pro tehdejší 1.ročník scénografie KALD pod vedením tehdy odborné asistentky, dnes již paní docentky Ireny Marečkové, první školní prací a byl ve svém výsledku velmi úspěšný a především v mnohém novátorský a inspirativní...



Zažitý slovník

Následovaly další zajímavé spolupráce.

Studentka z ateliéru prof. Petra Matáska Erika Čičmanová pro nás vytvořila výpravu inscenace „Tom Kiks“, která byla inspirována „Praštěnými pohádkami“ Ludvíka Aškenazyho. Erika byla nápaditá a společně jsme vyvinuly znakující loutku. Obličej Toma Kikse byl typ „mapet“, měl tedy i zajímavou mimiku. Tělíčko s rukávy, do kterých se vstrčily ruce, a tak mohl Tom znakovat. Ke kompletnímu oživení potřeboval tedy 2 vodiče. Později jsem viděla podobné loutky i v zahraničí. Všechny byly stvořeny myšlenkou na možnost znakování, tedy komunikace. Zajímavou zkušenost získala po mnoha letech studentka magisterského studia Aneta Hegyiová s podobnou loutkou Pana Doktora. Tato loutka je větší, tak trochu majestátnější než byl Tom, také má menší schopnost mimiky, není celkově tak pohyblivá. Herečka však i s touto loutkou Pana Doktora dokáže dobře komunikovat s dětmi, vždy však musí zapojovat do komunikace i svou mimiku. Jen minimálně používá skryté vedení loutky. Neslyšící děti doslova vyžadují tuto zdvojenou komunikaci. V konkrétním vztahu upřednostňují loutku, jsou schopny ji objímat a pusinkovat. Pro plnou komunikaci však potřebují mimiku loutkovodičky.



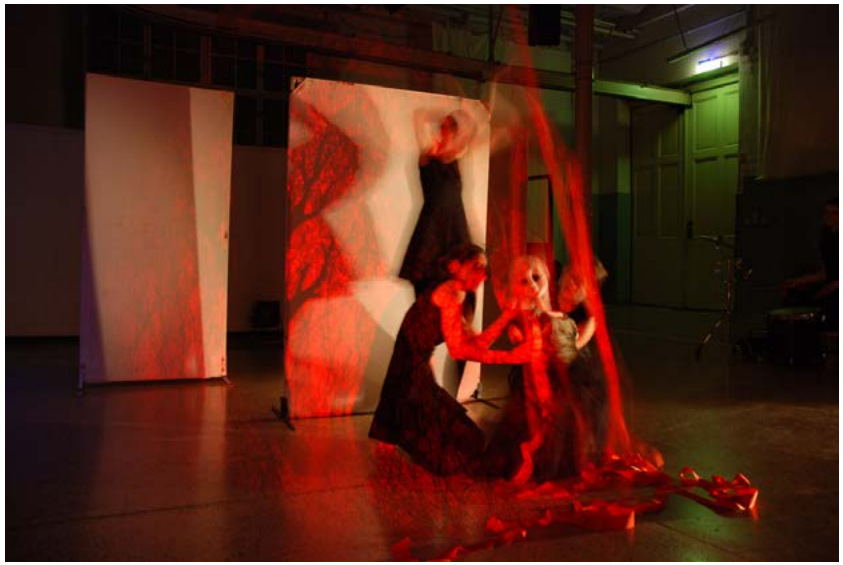
Tom Kiks

Jeví se to možná trochu komplikovaně, je to však krásný důkaz toho, že v určitém věku a na určitém stupni vývoje dítě loutku preferuje a potřebuje.

V hledání nových výrazových prostředků divadla Neslyšících nám vyšla vstříc i japonská studentka a nyní již absolventka prof. Petra Matáska: Yumi Mráz Hayashi. K inscenaci Zlatý kolovrat vytvořila pro náš ateliér několik loutek v životní velikosti – manekýnů. Každá měla jinou možnost vedení i další mechanické zvláštnosti. Daly se ovládat jedním hercem, další pak souhrou dvou až tří herců. Loutce Dorničky se daly utnout ruce a nohy, vydloubnout oči… a pak opět zázračně vrátit, tak jak to příběh vyžadoval. Loutka mohla zase zázračně ožít.
Při této spolupráci už o použití loutek nikdo nepochyboval. Ani mezi herci, ani mezi diváky.

V této inscenaci jsme tak velmi ústrojně využili „souběh“ znakového jazyka a mluvené řeči.

Jestliže jsem na začátku vzpomínky zmiňovala nechuť neslyšících studentů k loutkám, myslím, že je to v tuto chvíli již dávná vzpomínka a v současné době by se dal reflektovat opak. Kladný vztah i pochopení toho, že loutka může dětem přinášet radost i další emocionální a racionální zážitky. Všem divákům bez rozdílu věku se může stát zdrojem nevšední imaginace… To, že Neslyšící loutky přijali za své, svědčí především jejich již samostatná tvorba v této oblasti…



Zlatý kolovrat

TAM, KDE POHYB JE ŘEČÍ I JAZYKEM

Že se pohybem a gesty dorozumíme je všeobecně známo. O existenci znakového jazyka už většina běžné populace ví. K tomuto povědomí nejvíce přispělo ono malé okénko, které je většinou umístěno v dolním pravém rohu TV obrazovky a kde je zabírána polovina postavy člověka, který převádí (tlumočí) mluvenou řeč do znakového jazyka. Jazyka, který k nám „mluví" svoji vizuální podobou a pohybem.

Musíme však rozlišit znakovanou češtinu a znakový jazyk. Jedná-li se o znakovanou češtinu, jedná se o bez hlasu artikulovanou češtinu, doplněnou jednotlivými znaky.

Znakový jazyk má ale svá pravidla, strukturu a gramatiku. Pro znakování je důležitý tvar (gesto) a pohyb ruky. A také místo vzhledem k tělu, kde je znak tzv. artikulován.

Dráha pohybu a dynamika. Pokud je znak vytvořen oběma rukama, je důležitá vzájemná pozice rukou. K této manuální aktivitě se ve znakovém jazyku připojují prostředky nemanuální: mimika, pozice a poloha hlavy a horní části těla. Neslyšící využívají i gesta a různé pohyby rukou, které, když je použijí slyšící mají charakter neverbální, ale při použití ve znakovém jazyce se mohou stát součástí verbálního sdělení.

To, co tedy vidíme na televizní obrazovce je běžné tlumočení, většinou reportérská praxe. Stejně jako se liší mluvený projev reportéra od hereckého mluveného slova, tak se stejně může lišit projev běžného znakového projevu od znakového jevištního projevu.

Tam, kde herecký hlasový projev plně souzní se sdělovanou myšlenkou, kde herec vědomě pracuje s dechem, rytmem a intonací, tam se umocňuje hercův celkový projev. Na v podstatě stejných principech může být umocněn i projev neslyšících herců.

V inscenacích, které vznikaly v našem ateliéru (VDN) jsme se studenty a studentkami vědomě pracovali se znakovým jazykem, s jeho jevištním využitím. Jejich projev byl umocněn vším tím, čím se ve škole při studiu zabývali, ať už se jednalo o pohybové či výtvarné disciplíny, nebo o teoretické poznatky.

Probíhalo zde vzdělávání, kde pohyb měl své nezastupitelné místo. Studenti a studentky se stávali osobnostmi, které měly na jevišti co sdělit a k tomu měly i odpovídající výrazové prostředky.

V letech, kdy ještě nebyl znakový jazyk zákonem uznáván (v ČR platí až od roku 1999), byly naše inscenace příspěvkem v boji za jeho uznání a prostředkem k jeho pochopení většinovou společností.

V současné době inscenace studentů VDN na JAMU, i našich absolventů, především těch, kteří působí v *Divadle Neslyším* a *Divadle Tiché Iskry*, ukazují divákům krásu a obsahovou hodnotu znakového jazyka.

Díky těmto aktivitám, jevištnímu zpracování a začleněním znakového jazyka do divadelního kontextu se jazyk, který byl dlouhá léta označován za „opičí řeč" nebo „zlodějskou hantýrku" a kterému dodnes množí opovržlivě říkají „štrikování", může na jevišti i v běžném životě stát „baletem rukou".

Znakový jazyk Neslyšících byl uznám zákonem **č.384/2008** - **Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob**. Je to antidiskriminační zákon, který pozměňuje zákon č.155/1998 o znakové řeči a zaručuje právo neslyšících a hluchoslepých osob svobodně si zvolit z komunikačních systémů uvedených v zákoně ten, který odpovídá jejich potřebám.

V zákoně je jasně definováno, že osoby neslyšící jsou:
- neslyšící od narození
- osoby se ztrátou sluchu před rozvinutím řeči
- osoby s úplnou či praktickou hluchotou se ztrátou po rozvinutí mluvené řeči
- osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči.

Komunikační systémy neslyšících osob jsou definovány takto:
český znakový jazyk - základní komunikační systém těch neslyšících osob v České republice, které jej považují za hlavní formu své komunikace.

Komunikační systémy vycházející z českého znakového jazyka
- **znakovaná čeština, prstová abeceda**
- **vizualizace mluvené řeči, písemný záznam mluvené řeči**.

V zákoně je jednoznačně formulováno právo neslyšících osob na používání komunikačních systémů neslyšících osob a především právo na vzdělávání s využitím komunikačních systémů, které jednotlivé neslyšící osoby preferují.

V této souvislosti je důležité zmínit a zdůraznit zásadní fakt, že ne všichni neslyšící ovládají a používají český znakový jazyk a současně ne všichni neslyšící ovládají mluvenou či psanou formu českého jazyka.

Dlouho se mělo za to, že jediným a výlučným uměleckým vyjádřením Neslyšících může být, když pomineme výtvarné umění, oblast pantomimy, tzv. tichého umění. Obecně se tím mínila především pantomima, kterou k dokonalosti dovedl Marcel Marceau, u nás pak Ladislav Fialka. Vše se však vyvíjí, tito umělci mají nejen své pokračovatele, ale především inovátory tohoto oboru. U nás jsou to především Ctibor Turba, Boris Hybner, Boleslav Polívka. V jejich inscenacích se začaly

objevovat nové prvky inspirační, výtvarné, pohybové, dokonce i mluvené slovo – přesto jejich inscenace charakterizujeme jako pohybové či fyzické divadlo, protože pohyb zůstává základem uměleckého sdělení.

Škála pohybového divadla je v současnosti velice pestrá, dochází zde k mísení žánrů, tenká hranice je mezi tancem a fyzickým divadlem, či výtvarnou performancí. Silné jsou i vlivy východních pohybových technik (japonské bútó, indické kathakali, jóga či jejich nové modifikace např. akrojóga). Součástí této škály mohou být i inscenace tzv. nového cirkusu, či různých typů loutkových divadel.

Je pochopitelné, že Neslyšící také hledají nové formy. Nestačí jim nápodoba pohybových technik, to již není cílem. Hledají vlastní, osobité vyjádření, jehož součástí je jevištní použití znakového jazyka. Znakový jazyk je jazyk Neslyšících, který je realizován pohybem. Na rozdíl od mluvených jazyků, které vnímáme auditivně, je znakový jazyk vnímán vizuálně. Znaky jsou tvořeny pohyby rukou, které jsou vždy v konkrétním tvaru. Znak je realizován v čase (pohybem) a v prostoru (umístění znaku vůči horní části těla). Důležitá je rovněž mimika. Součástí znakového jazyka mohou být i gesta, která mají však pro Neslyšící v jejich projevu převážně verbální charakter. Pro člověka neznalého znakového jazyka jsou to jen pohybová gesta, která mají určitou emocionální výpověď.

Celkový vývoj kultury Neslyšících zaznamenal hluboký propad po roce 1880. Příčinou byl tzv. „Milánský kongres“, který upřednostnil ve výuce Neslyšících „orální metodu“ nad „manuální metodu“.

To vedlo k zákazům používání znakového jazyka a následně i k jeho vývojové stagnaci. Pouze v USA byla zachována tradice aktivního používání znakového jazyka. Proto je logické, že zde došlo k výzkumům a k obhájení znakového jazyka jako plnohodnotného jazyka s vlastní gramatikou. Dělo se tak v 60. letech dvacátého století a příklad USA se stal vzorem i pro ostatní. Přesto první zlom v Evropě začal až v osmdesátých letech dvacátého století ve Skandinávii...a postupně dochází k emancipaci Neslyšících v dalších zemích Evropy. Neslyšící byli uznáni jako kulturní a jazyková menšina.

Společenské změny v roce 1989 přinesly změny i do života českých a slovenských Neslyšících. V ČSSR nikdo Neslyšícím nezakazoval studovat na vysokých školách, nikdo je však v tomto studiu nepodporoval. Střední školy, kde mohli studovat i neslyšící studenti, byly v bývalé ČSSR pouze dvě. Gymnázium v Praze v Ječné ulici a Oděvní průmyslová škola v Kremnici. Na úrovni základních škol docházelo dokonce k redukci osnov.

Založení oboru Výchovná dramatika neslyšících na Divadelní fakultě JAMU v Brně bylo vstřícným počinem vůči neslyšícím zájemcům o vysokoškolské studium. Pochopení pro tuto menšinu bylo vyjádřeno přijetím tlumočníka znakového jazyka do plného úvazku a později změnou malého “n“ na velké „N“ v názvu ateliéru, jako výraz respektu k Neslyšícím jako kulturní a jazykové menšině. V současnosti tedy neslyšící studenti studují v Ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící. K upřesnění je ještě používán podtitul „se zaměřením na pohybově výchovné disciplíny“.

Jedním ze stěžejních předmětů je „Pohybové divadlo“ kde dochází k syntéze několika předmětů. Jsou to především předměty pohybové: Základní tělesná průprava, Speciální tělesná průprava, Akrobacie, Tanec klasický i moderní, společenský i historický, Práce s náčiním a žonglování. Důležité je také propojení na teoretické předměty. Předmět Pohybové divadlo je od počátku koncipován jako „laboratoř“, kde se hledají a nalézají nové cesty divadla Neslyšících a také možnosti obohacení speciální pedagogiky pro Neslyšící o dramatické prvky.

Mnozí studenti se při nástupu do prvního ročníku obávali, že budou studovat pouze „pantomimu“. Hledání a experimentování s novými pohybovými formami pak přijímali s plnou tvůrčí odpovědností. Začleňování znakového jazyka do pohybových jevištních forem bylo tehdy překročením určitého společenského tabu. Využití nejprve jednotlivých znaků (např. barev v inscenaci „*O ztracených barvičkách*“) podporovali, hledali jejich jevištní vyjádření. To, že jsme se znakovým jazykem experimentovali i v dalších inscenacích, byla především jejich zásluha. V inscenaci „*Caprichos*“ to byl např. písmena, která tvořila jméno titulního hrdiny *G-O-Y-A* a název některých grafických listů např. „*šťastnou cestu*“ při odletu čarodějnic. Pro slyšící diváky to byla zajímavá gesta rukou, neslyšící diváci se těšili z těchto drobných jazykových projevů. Inscenace „*Genesis*“ byla naším příspěvkem v boji za uznání znakového jazyka jako plnohodnotného jazyka Neslyšících.

Experimentem byla inscenace *„Povídám, znakuji pohádku*“ kde převažovala znakovaná čeština, protože k inscenaci byla plánovaná knížka textů jako pomůcka pro výuku českého jazyka. To se pro nedostatek finančních prostředků nepodařilo realizovat, přesto tato pohádka byla přijímána neslyšícími slyšícími dětmi spontánně, protože zde dominovala krásná a vtipná výprava a především přesvědčivé herecké výkony čtyř hereček, která děti upoutaly velkým emocionálním nasazením a situační pohybovou hrou. Tato inscenace později získala ocenění na Mezinárodním festivalu profesionálních loutkových divadel pro děti od tří let – Mateřinka 1997.

V dalších inscenacích již byl znakový projev vždy uměleckým vyjádřením studentů, který byl jen režijně korigován do jevištního tvaru. Postupně jsme totiž přicházeli na to, co je pro znakový jevištní projev důležité: že je to práce s rytmem, práce s energií, s napětím a uvolněním, s pauzou. Zajímavým příspěvkem do této oblasti jsou písemné vědecké práce našich studentek doktorského studijního programu Ivety Pavlovičové a později Mariky Antonovy.

Všichni studenti VDN absolvují předmět „Znakový jazyk“, který je vyučován neslyšícími odborníky a snažíme se sledovat veškeré vývojové trendy tohoto dynamicky rozvíjejícího se jazyka.

INSCENAČNÍ VÝSTUPY STUDENTŮ VDN

V úvodu byly připomenuty první inscenace studentů Ateliéru VDN, které se po svém uvedení staly překvapením pro veřejnost. Nejprve pro ty, kteří navštěvovali školní představení ve Studiu Marta, scéně Divadelní fakulty JAMU. Později i pro diváky v dalších městech, kam jsme dostávali pozvání, na festivaly v Čechách a na Slovensku, následovaly i cesty do zahraničí.

Inscenace pro děti naplňovaly přání našich studentů: přinášet radost a bezprostřední divadelní zážitek neslyšícím dětem bez závislosti na tlumočníkovi znakového jazyka. Inscenace pro mládež a dospělé dokázaly komunikovat s publikem slyšícím i neslyšícím, seznamovaly slyšící s existencí znakového jazyka, s jeho krásou i emocionalitou. Vždy nám šlo o *„...přiblížení Neslyšících odborné i široké veřejnosti ne z hlediska výčtu negativ sluchového postižení, ale naopak, z hlediska jiné emoční percepce a produkce, z hlediska kultivované krásy projevu Neslyšících v jejich přirozeném jazyce...“ prof. PhDr. Veronika Broulíková.*

Důležité bylo, že se dařilo naplňovat tvůrčí metodu společných pohybových improvizací, společného uměleckého hledání. Zvláště v projevu znakovém byl výsledný tvar použitý v inscenaci prověřen míněním i úsilím všech zúčastněných aktérů. Jednotlivé inscenace tak odrážely dobově aktuální povědomí o znakovém jazyku, který je upřesňován a stále obohacován o nové znaky. Tvůrčí práce se znakovým jazykem se stala nosným výrazovým pilířem všech inscenací Ateliéru VDN.
Jestliže jsem připomínala, že předmět „Pohybové divadlo“ je syntézou pohybových disciplín, je rovněž prostorem pro celkové tvůrčí aktivity, které však souvisí s využitím pohybové a výtvarné kreativity. A také se zapojením poznatků teoretických, především z oblasti pedagogiky a surdopedie, psychologie, literatury atd.

SEZNAM INSCENACÍ vytvořených v ateliéru (VDN)
Výchovná dramatika pro Neslyšící, DIFA, JAMU, Brno

1993 – O ztracených barvičkách, VDN JAMU
1995 – Caprichos, VDN JAMU
1995 – Povídám, znakuji pohádku, VDN JAMU
1996 – Abeceda, VDN JAMU
1997 – Genesis, VDN JAMU
1998 – Cesta smyslů aneb Pyramidae Klipteon, VDN, Divadlo Bolka Polívky
1999 – O malém tygrovi, VDN, Divadlo v 7 1/2
1999 – Okna, VDN, Divadlo V 7 1/2
2000 – Pták ve vzduchu, ryba ve vodě, VDN JAMU
2000 – Kouzelníkovo překvapení, VDN JAMU
2001 – Odyssea, VDN JAMU
2001 – Věc není věc, VDN JAMU
2001 – Prostor duše, VDN DIFA, JAMU
2001 – Prokletci, VDN, Sál Břetislava Bakaly
2002 – Dům hluchého, divadlo ARCHA, Praha
2002 – Dead Can Dance - Deaf Can Dance, VDN, Kongresové centrum, Praha
2003 – Doteky snění, VDN, Městské divadlo Kolín
2004 – Sem Tam, VDN, JAMU, Brno,
2004 – Tóny duhy, Centrum experimentálního divadla, Brno
2005 – Kouzelník Tom Kiks, VDN, JAMU, Brno
2007 – Bajky a sny, JAMU, Brno
2009 – Být sám, studio Marta, JAMU, Brno
2011 – Deník cizinky, VDN JAMU
2012 – Zlatý kolovrat – konkurz na tlumočníka,
spolupráce s Komorou tlumočníků znakového jazyka
2013 – Písně, básně, balady, VDN JAMU
2014 – Zvědavé slůně, VDN JAMU
2014 – Hudba pro oči, realizováno s Moravským kvintetem,
Divadlo na Orlí, Brno
2014 – Časoprostor, Studio Marta, VDN JAMU
2014 – Malé pohádky, VDN JAMU. Divadlo Drak, Hradec Králové
2015 – Knižní pohádky, VDN JAMU, Divadlo Komplex, Chemnitz
2016 – Pohádky trochu jinak, VDN, Přehlídka ke světovému dni divadla,
Divadlo v Celetné, Praha
2016 – Dům, VDN JAMU, studio Marta, Brno
2017 – Budulínek, VDN JAMU, Městské divadlo Kolín
2018 – Srdce v prachu, oči planoucí, VDN JAMU, Studio Marta, Brno

Uvedla jsem zde pouze premiéry našich různých inscenací, nejsou tu počty repríz. Faktem je, že máme rekord přes 200 repríz, ale také jen jednu. Každá však znamenala společné úsilí a hledání. Každá byla svým způsobem přínosná a obohacující.

Tvůrčí práci ateliéru vždy ovlivňovaly akce, které směřovaly nad rámec běžné výuky (tzv. kurzy či dílny). Nebýt uzavřený, a naopak vyhledávat možnost překračování limitů a hranic starých norem, se kterými byl svět Neslyšících donedávna či stále ještě je spojován, to bylo vždy v našich akcích vítané.

O Neslyšících panuje spousta předsudků, jedním z nich je, že nemají smysl pro rytmus, když ho nemohou kontrolovat sluchem. Usuzuje se, že jsou schopni kopírovat, ne tvořit… i oni sami trpí svými vlastními předsudky…

PRÁCE S TEXTY NESLYŠÍCÍCH BÁSNÍKŮ

Podle zájmu našich studentek a studentů jsme byli ve spojení s neslyšící básnířkou Eliškou Vyorálkovou, která našemu ateliéru poskytla texty dosud nepublikované. V minulých letech jsme hledali inspiraci pro umělecké překlady básní ve sbírce „*Tichý (pří)stav duše*“, kterou vydalo sdružení pro kulturu Neslyšících SORDOS přičiněním jeho vedoucího, pana Kaje Kostelníka. Tato kniha obsahovala básně deseti neslyšících básníků, naši studenti a studentky však v naprosté většině volili verše paní Elišky. Ona sama ztratila sluch několik měsíců po narození… žije tedy v tichém světě, kdy hudbu vnímá především vizuálně, tak jako vše, co ji obklopuje. Vzpomíná, že ji v dětství zaujaly básničky říkanky, pak se seznámila s verši Erbena a Vrchlického. Přemýšlela o vlastní tvorbě a začaly vznikat první pokusy. Sama o své tvorbě říká, že je pro ni poezie tím, čím je pro slyšící hudba. Je to její představa. To, že její verše budou „přebásněny“ do znakového jazyka si naopak nikdy nepředstavovala. Naše první pokusy ji proto překvapily, dojaly a potěšily. Dostali jsme od ní svolení k veřejné produkci, poskytla další, nezveřejněné texty. Tvorbu našich studentů a studentek sleduje, diskuze s ní poskytla mnohým lepší pochopení veršů. Pochopení smyslu a výklad veršů je pro překlad básní klíčový. O tom, že v překladu básní dochází k „přebásnění“, že nemůže jít pouze o technický překlad jsme se rovněž přesvědčili.

Ne každému se v této disciplíně daří. Jedná se o náročný proces, jehož součástí je pak znaková interpretace, která probíhá v čase a v prostoru. Ve výsledku se jedná o vizuální záležitost, která podléhá i určitým estetickým a interpretačním zákonům.

Zmiňovali jsme již otázku rytmu a důležitost vnitřního emocionálního napětí. K „čitelnosti“ pohybové interpretace může napomoci zvětšení znaků, připouští se rovněž zapojení obou rukou i v případě jednoručních znaků, prostor pro artikulaci znaků může být více fantazijní. Ruce interpreta by nikdy neměly bezdůvodně ztratit fyzické napětí (tzv. svěšení rukou). V našem workshopu jsme se věnovali otázce gestické komunikace, kdy běžné gesto se v básni stává znakem, složka pohybová se stává složkou verbální. Překlady nových básní Elišky Vyorálkové se staly výchozím materiálem pro inscenaci „*Písně, básně, balady*“.

Variace básní neslyšící básnířky Elišky Vyorálkové… výběr:

Barvy ticha

Ticho šedé
obzor nudný

Ticho modré
dálky chladné

Ticho tichoucí
výkřik tmy
v hloubce tonoucí

Ticho moje?
Barvy země
z níž se deru
na svět horoucí

Duše

Uši se uzamkly
ústa oněměla…
Jak křídla labutí
ruce se rozletí
žijí ze znaků
žijí z dotyků
Duše promluvila

Máma

Duše vánku
ruce slunce
slova rosy
nikdy nezaprosí
o vděk o lásku

Strom

Ten umí žít!
Z jara se do květů odívá
V létě si se sluncem pohrává
Na podzim kdekomu
plody rozdává
V mrazivé zimě
spí a sní

Autorské básně studentek, později zhudebněné pro inscenaci „Časoprostor“. Interpretovány znakově.

Anna Šperková

Příroda

Cestou vidím stromy a tam listí padá k zemi.
Přijde vítr a fouká na mé vlasy.
Jdu cestou, na nebi slunce slábne.
Mraky dlouho tancují až napadne první vločka.
Jdu cestou, vidím padat sníh, brr zima je mi.
Jdu k domečku, na okno si sednu.
Vyhlížím z okna ven na tu krásnou zem.
Chci jít ven ale zima je mi.
Jsem osamělá ale vezmu jehlici, upletu
čepici a k tomu šálu.
Otevřu dveře a vkročím ven do světa.

Věra Lištvanová

Vlaštovka

Za mořem a horami letí
vlaštovka mezi mraky.
Letí loukou mezi stromy
až do své rodné zemi.
Kouká mezi domy,
jedno malé, jedno velké.
Potká duši a naváže s ní vztah,
od rána až do noci.
Den za dnem, roční období se mění,
listy padají k zemi.
Kytky vadnou, vítr zesílí.
Vlaštovka odlétá pryč,
do teplých krajin.

Bylo zajímavé procházet procesem uměleckého tlumočení, zajímavé rovněž bylo podněcovat studenty k vlastní básnické tvorbě. Je rozdílné, zda vznikají básně primárně ve znaku nebo jsou inspirovány napsaným textem. Můžeme říci, že jsme v této oblasti jen okrajově experimentovali. Přesto se staly verše neslyšících studentek součástí inscenace „*Časoprostor*".



Časoprostor

AKUSTICKÉ PODNĚTY - komunikace prostřednictvím rytmu

Práci s rytmem považujeme v ateliéru VDN za klíčovou. Tím, že se u Neslyšících nepředpokládá vztah k hudbě ani k rytmům, nejsou na tuto činnost ani na tento prožitek zvyklí a mnozí teprve při studiu na DIFA JAMU, v ateliéru VDN, svůj vztah a svou schopnost interpretovat rytmus objevují. Proto se „***kurzy akustických podnětů***" ve studijním plánu ateliéru VDN periodicky opakují, aby studenti měli možnost touto rytmickou iniciací projít. Většinu kurzů vede pan Zdeněk Kluka, aktivní hráč na bicí nástroje (rocker) a s naším ateliérem spolupracuje také jako autor scénické hudby.

Práce s rytmem se pak pozitivně odráží nejen v pohybových předmětech: stepu, tanci, ale i ve znakovém jazyce. ***Rytmická kultivovanost vede ke svobodnému hereckému pohybovému projevu.***
Uměleckou znakovou interpretací se zabývala lektorka MgA. Marika Antonova, PhD.

„Dílna choreografické řeči a gestické komunikace"

Marika Antonova žije a tvoří v Lotyšsku. Je absolventkou Divadelní fakulty JAMU v Brně, ateliéru Výchovná dramatika pro Neslyšící a je absolventkou doktorandského studia Divadlo a výchova. Její dizertace nese název ***„Rytmus jako prostředek jevištního projevu neslyšícího herce"***, reflektuje v ní zkušenosti, které získala při práci s Neslyšícími v Lotyšsku, České republice, Francii, Švédsku, Rakousku, Polsku a Slovensku. Ve svém workshopu se zabývala především interpretací uměleckého textu ve znakovém jazyce. Akcentovala práci s rytmem, zde konkrétně umožnila studentkám seznámení se s africkými bubny, rytmy a tanečním vyjádřením. Soustředila se na práci s emocemi, které jsou pro jevištní práci důležité.

Dílna gestické komunikace při realizaci inscenace „Africká pohádka Zvědavé slůně“

Ve tvořivé dílně s Karlem Heřmanem dominovala složka rytmická. Rytmus veršů dětské říkanky byl obohacen rytmem tanečním. Došlo tedy ke „zpívání této říkanky“ a jejímu „přetlumočení“, které se stalo tancem. Využívali jsme africké rytmy, které studentky poznaly v tvůrčí dílně Mariky Antonovy.

Zpěvák a hudebník Karel Heřman a studentky ateliéru VDN ve výsledném uměleckém vystoupení interpretují africkou pohádku. Základem pro ni se stal příběh napsaný anglickým spisovatelem Rudyardem Kiplingem, který je známý pod názvem *Zvědavé slůně*. Scénář připravila Zoja Mikotová s přihlédnutím k jeho následné interpretaci znakovým jazykem a k inscenačním možnostem.

V pohádce jsou využity loutky, pro které jsme pak ve společných improvizacích hledali možnosti hereckého projevu ve spojení se znakovým jazykem studentek a hlasovým projevem Karla Heřmana. Loutky nejsou jen tradiční javajky, ale použili jsme i různé druhy masek, pro které jsme museli najít specifické pohyby a výraz. Loutky javajky potřebují pro svou akci paraván, jsou vedeny tzv. zespodu. Abychom mohli rychle měnit jednotlivá prostředí děje, postupně jsme našly způsob zapojení všech hereček k vytvoření paravánu z lidských těl. Toto řešení umožnilo rychlé změny scény i tvarovou i zajímavou vizualitu scénografie. Součástí byl i interpret Karel Heřman, také jeho tělo „bylo paravánem“, sedící na židli byl středem této naší pohyblivé scénografie, která dávala vyniknout hře loutek a masek.

Reprízy inscenace se uskutečnily v České republice a v Rakousku. Kladný ohlas nás přesvědčil, že se podařilo vytvořit jevištní tvar, který bez problémů komunikuje se slyšícím i neslyšícím publikem.



Zvědavé slůně

Hledání principů „dialogického jednání“ ve znakovém jazyku

Výuka ve specializovaném ateliéru na Divadelní fakultě Janáčkovy akademie múzických umění VÝCHOVNÁ DRAMATIKA NESLYŠÍCÍCH SE ZAMĚŘENÍM NA POHYBOVĚ VÝCHOVNÉ DISCIPLÍNY (VDN) - vychází z předpokladu, že pohyb je pro Neslyšící tou oblastí, kde nemusí tak silně a akutně pociťovat svůj handicap, protože pohyb přirozeně podporuje jejich komunikační systémy.

V předmětu POHYBOVÉ DIVADLO dochází k syntéze pohybových disciplín, které jsou umocněny hereckým výrazem. Prvky „dialogického jednání“ mohou neslyšícím studentům herecký výraz prohloubit, ale také mohou podpořit jejich profesní i lidské sebevědomí.

Cílem projektu bylo pomocí uplatnění prvků, metod a forem „dialogického jednání“ překonávat u neslyšících studentů VDN uzavřenost z tzv. obranných mechanismů jinakosti.

V předmětu POHYBOVÉ DIVADLO hledáme a rozvíjíme individuální projevy výrazových schopností u každého jednotlivce. Zabýváme se možnostmi sdělování, sdílení a předávání informací, docházíme k zákonitě k dialogu, ke schopnostem klást dobře a cíleně otázky, „naslouchat“ nejen druhým, ale i vlastnímu „vnitřnímu hlasu“.

Mladý neslyšící člověk se nachází v komunikační izolaci většinové společnosti, podléhá častým komunikačním klišé a mnohdy se stává, že svůj „vnitřní hlas“ (pokud o něm ví) pokládá za něco nevhodného, za formu nezpůsobného projevu. Vnímá svou jinakost prostřednictvím reakcí většinového slyšícího makrosvěta. Svůj vnitřní svět si pak logicky chrání před světem zvuků (grimas hlasů), je naučen využívat sebeobranné masky.

Při práci se studenty se pravidelně setkáváme s tímto obranným mechanismem jinakosti. Ten může vést k formálnímu napodobování, kopírování slyšícího světa, bez osobní angažovanosti, k vytváření jakési komunikační kamufláže.

Prvním krokem v procesu odbourávání těchto stereotypů je ztotožnění se Neslyšících studentů se znakovým jazykem jako plnohodnotným nástrojem komunikace. U současné generace je už tento problém méně aktuální (s porovnáním se situací před 20 lety), přesto i nyní jsou stále patrná jistá rezidua dlouhodobé orální výchovy, která neslyšícího člověka psychicky deptala a vytvářela u něj zbytečné pocity méněcennosti a nezakotvenosti.

Úvodní lekce profesora Ivana Vyskočila i následná spolupráce s Dr. Evou Slavíkovou, stejně tak konstruktivní a citlivé připomínky pedagogů (Zdena Kratochvílová, Michael Čunderle) v průběhu celého semináře

a osobní kontakt se studenty Katedry autorské tvorby a pedagogiky (DAMU Praha) radost ze získání nových poznatků o možnostech komunikace a nově modifikovaného vlastního projevu podporovaly. U většiny našich studentů se dostavuje po kurzu pocit uspokojení z širokých možností komunikace znakovým jazykem.

Naše výchozí předpoklady se potvrdily. ***Uvědomění si možností „vnitřního dialogu" a jeho následného „zveřejnění" obohacuje výrazové a komunikační prostředky neslyšících studentů.***

Vznikaly sólové výstupy, které jsou ve vizuálním znakovém projevu osobité a pro diváka nejen srozumitelné, ale i přitažlivé. Výchozí motivací a „záminkou" pro osobní zamyšlení byla prohlídka obrazů neslyšícího malíře Antonína Kovaříka. Studenti svůj sólový výstup vytvářeli jako svou „reflexi" a interpretaci konkrétního obrazu. Po poradě s prof. Ivanem Vyskočilem jsme v určité fázi „hledání a nalézání" pozornost studentů zaměřili na práci s loutkou, kdy loutka představuje „naše druhé já". Všichni studenti si navrhli a pak i zrealizovali svou vlastní loutku. Vždy s myšlenkou na to, že specifika znakového jazyka vyžadují, aby loutka mohla vykonávat speciální pohyby rukama. Tento požadavek ovlivnil výslednou podobu loutek a přinesl mnohá originální vizuální řešení. Loutky využívali studenti k výstupům ve kterých sdělovali své pocity a postoje. Všechny se následně staly součástí inscenace Bajky a sny, kterou připravil ateliér VDN JAMU Brno. Komunikace s loutkami již byla využita i v pravidelné výukové praxi, kterou studenti absolvují ve škole pro neslyšící děti.

Lze konstatovat, že mezifakultní spolupráce, osobní setkání slyšících a neslyšících studentů, vzájemná profesionální komunikace mezi Katedrou autorské tvorby a pedagogiky DAMU Praha a ateliérem VDN JAMU Brno je významným tvůrčím a inspirativním počinem. Předmět Pohybové divadlo se podařilo rozvinout o další kreativní úroveň a metodu: „Vnitřní partner jako koordinátor hledání formy jevištního znakového jazyka."

Schopnost dialogického myšlení, chování a jednání obohacuje dramatické i pedagogické dění ve VDN.

Práce pedagogů Ateliéru Výchovná dramatiky pro Neslyšící je po celou dobu svého trvání cíleně směřována k objevování nových výrazových možností znakového jazyka, jeho uplatnění na jevišti a k upevňování specifického přístupu ve výuce VDN.

Prof. Zoja Mikotová



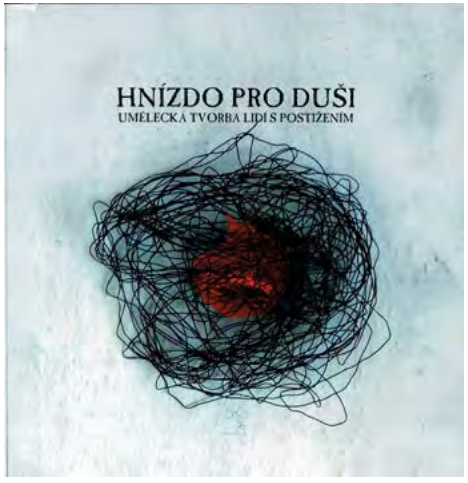
Bajky a sny

KONFERENCE, ODBORNÉ SEMINÁŘE, WORKSHOPY, PŘEDNÁŠKY

1992 – Vytvoření studijního programu a akreditace – Výchovná dramatika neslyšících, DIFA, JAMU, Brno
1994 – skriptum, Přehled historického vývoje vzdělávání neslyšících, VDN, DIFA? JAMU Brno
1994 – příspěvek do sborníku „ Vzdělávání zdravotně postižených na VŠ“ Univerzita Palackého, Olomouc
1992 – 1996 – 4x realizovaný grant MŠMT ČR z rozvojového programu VŠ
1995 – referát na setkání ASSITEJ při pražském Quadrienále, Praha
1995 – referát na 5. evropském setkání rodin neslyšících dětí, Praha
1996 – seminář pro učitele neslyšících dětí, Sordos, Stráž pod Ralskem
1997 – přednáška o VDN a znakové řeči, Školský úřad Jičín, Festival Jičín, město pohádky, Jičín
1997 – Habilitace, přednáška, obhajoba, JAMU, Brno
1998 – přednáška „Dva pohledy na divadlo neslyšících“, Mezinárodní sympózium antropologie, Brno
1998 – Workshop Mluvící ruce, Salzburg, **Rakousko**
1999 – Pražské Quadriennále 99, přednáška o scenografii a ředstavení s neslyšícími herci, Praha
1999 – MIN TANAKA, Grimm, Grimm 3 O Sněhurkách, Divadlo Archa, herecká účast v projektu, Praha
2000 – Přednáška k profesorskému řízení, (sborník JAMU)
2002 – seminář „Význam kulturně–uměleckých aktivit pro život Neslyšících“, Mezinárodní festival Františka Sáleského, Nitra, **Slovensko**
2003 – Pražské Quadrienále, přednáška na dni ASSITEJ: O činnosti VDN, Praha
2003 – Užitočné divadlo, seminár, príspevek na téma: Činnost a výsledky VDN, Bratislava, **Slovensko**
2004 – Sympozium divadelní antropologie, přednáška: Nové? pohledy na divadlo Neslyšících, Brno
2005 – I. dramaterapeutická konference, přednáška: Neslyšící a divadlo,Olomouc
2005 – VI. mezinárodní konference k problematice osob se specifickými potřebami, přednáška: Neslyšící herci, Olomouc
2005 – International Theatre Festival Art Therapy on the margin, Banská Bystrica, **Slovensko**, workshop Gestická komunikace
2006 – Mezinárodní festival kultury Neslyšících sv. Františka Sáleského v Nitře, přednáška: Talentovaní Neslyšící, Nitra, **Slovensko**

2006 – II. dramaterapeutická konference, přednáška: Darem tobě, získám i já, Olomouc
2007 – Odborný seminář, přednáška: Výchova pohybem k osobnostnímu projevu, Divadlo na zábradlí, Praha
2007 – Dialogické jednání, Praha, spolupráce na projektu. VDN JAMU a prof. Ivan Vyskočil
2008 – Mezinárodní festival kultury Neslyšících sv. Františka Sáleského v Nitře, konference, přednáška: Jevištní znakový jazyk, **Slovensko**
2008 – seminář Osobnostní herectví a osobnostní učitelství, přednáška Nebát se a běhat, smát se i plakat…Divadlo na Zábradlí, Praha
2008 – http://mluveny.panacek.com/literarni-pasma/13857-poeticke-zalety-zoji-mikotove-15-2008.html Divadelní a filmoví režiséři uvádějí vlastní interpretaci svých oblíbených autorů. Připravilo Brno v roce 2008. Poetické zálety Zoji Mikotové Premiéra 1. dílu 12.1.2009. Repríza 4.- 8.9.2017 ČRo 3 Vltava 12.50 h. v cyklu Poetická zastávka 1. Jan Zahradníček 2. Eliška Vyoralová, 3. Robert Louis Stevenson, 4. Jiří Kolář, 5. Karel Leger
2009 – III. mezinárodní dramaterapeutická konference Olomouc
2009 – Theater und Konflikt – Netzwerk Europa, 24. Bundestagung Theaterpödagogik. Chemnitz, přednáška a worshop, **Německo**
2009 – Ivan Vyskočil, odborné semináře, prezentce VDN, Praha
2010 – Asociační práce s předměty, v rámci výstavy Zapomenutý svět loutek, Brno, worshop
2010 – 9. International Biennale Terapia i teatr, Lodž, **Polsko,** workshop
2010 – 6. divadelní pouť Bez bariér, Divadlo loutek Ostrava, Pták ve vzduchu, ryba ve vodě, Sem tam
2010 – IV. mezinárodní teatroterapeutická konference, Olomouc
2011 – HAMU, přednáška: „Tam kde je gesto řečí i pohybem“, Praha
2011 – Mezinárodní workshop pro Gruntwik, Brno
2011 – 12. Evropská mezinárodní festival Neslyšících, **Vídeň, Salzburg**
2011 – Integrace Slunce, workshop, Veselá abeceda, Praha
2011 – **TEDx** Brno Divadlo Reduta, Brno, přednáška: Mluvit rukama, rozumět očima, https://www.youtube.com/watch?v=f5NhItVjTkA
2011 – 21. mezinárodní festival pantomimy neslyšících, Divadlo Bolka Polívky, Brno, předsedkyně mezinárodní poroty
2013 – 18. ročník medzinárodného festivalu súčasného bábkového divadla. Mezinárodní konference, přednáška: „Tabu v tabu v tvorbě pro děti“, Banská Bystrica, **Slovensko**, publikováno – KOD 2013
2013 – Mezinárodní odborná konference aplikovaných pohybových aktivit, MU Brno

2014 – Konference o dětském čtenářství, problematika Neslyšících
2014 – Tabu v literatuře a knihovnách, Moravská zemská knihovna, Brno
2015 – Mezinárodní konference Hlasohled přednáška: „Když je hlas jen představou“, Praha
2015 – Mezinárodní konference v Centru Grotowského, Téma: Víc než divadlo, „Kde je pohyb jazykem“, Wroclaw, **Polsko**
2016 – Konference UP Olomouc, Koheze speciální pedagogiky v současnosti. Příspěvek: „Divadelní projekty jako funkční součást výchovy a vzdělávání osob se specifickými potřebami“
2016 – Přehlídka ke světovému dni divadla pro děti a mládež, Pohádky trochu jinak, Praha
2019 – Jak děti zachránily motýly, 15. ročník festivalu Tvůrčí Afrika aneb Všichni jsme Afričani, Brno
2019 – Jak děti zachránily motýly, Den Afriky v Divadle Continuo, Malovice
2019 – Sympozium, Praha, Divadla ve specifických skupinách
2019 – Hnizdo pro duši, umělecká tvorba lidí s postižením. Příspěvek: „Měnit Ne v Ano“.



PUBLIKAČNÍ ČINNOST - výběr

- Sborník *Dramatická výchova a dítě v bludišti dnešního světa* přispěvky na konferenci o dramatické výchově, vydalo DAMU a Sdružení IPOS–ATRAMA, FF, Pedagogické a lékařská fakulty UK Praha, 2001, ISBN 80–901660–5
- Sborník z konference *Hic sun leones* o autorském herectví, nakladatelství AMU, Praha 2003, ISBN 80–7331–001–5
- Sborník *VI. Mezinárosní konference k problematice osob se specifickými potřebami a I. Dramaterapeutická konference*, Olomouc, 2006, ISBN 80–244–1264–0
- Ediční řada, učebnice *Rukověť dramaterapie a teatroterapie* Olomouc 2006, ISBN 80–244–1358–2
- *Rukověť dramaterapie II*, Olomouc, 2009, ISBN 978–80–244–2274–9
- *Divadelní tvorba ve specifických skupinách*, Vladimír Novák (ed.) *Autoři textů:* Vladimír Mikeš, Miloslav Klíma, Vladimír Novák, Kateřina Šplíchalová, Zoja Mikotová, Veronika Broulíková, Kateřina Jebavá, Hana Galetková. NAMU – nakladatelství Akademie múzických umění v Praze, Praha, 2014, 232 s.
- Jiřina Ryšánková *Vstříc novým formám*, reedice – Z. Mikotová a Ladislava Petišková, vydala JAMU, DIFA, 2018, ISBN 978-80-7460-145-3





Pan Sobotka, Ladislava Petišková, Majka Sobotková, ZM, Mirek Plešák nad reedicí knihy Jiřiny Ryšánkové, 2019, *foto: Z. Švehla*

ŠKOLITELKA
DOKTORANDSKÉ STUDIUM, DIFA, JAMU

MgA. Iveta Pavlovičová, PhD.
MgA. Adéla Kratochvílová, PhD.
MgA. Marika Antonova, PhD.
Mgr. Hana Galetková Volkmerová, PhD.
MgA. Alžbeta Vaculčiaková

DIZERTAČNÍ PRÁCE O ZOJI MIKOTOVÉ

Barbara Vrbová
Pohybové divadlo Neslyšících Zoji Mikotové
dramaturgicko–inscenační postupy
(s přihlédnutím ke specifikům divadelní komunikace)
Janáčkova akademie múzických umění v Brně, výběrová řada doktorských prací, Ediční středisko JAMU, Brno 2008, ISBN 978–80–86928–51–7

Zuzana Měřínská
Režie Zoji Mikotové v Loutkovém divadle Radost
Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Kabinet divadelních studií, Teorie a dějiny divadla, Bakalářská diplomová práce, vedoucí práce: doc. PhDr. Margita Havlíčková, 2009

Rafael Ugarte Chacón
Theater und Taubheit
Ästhetiken des Zugangs in der Inszenierungskunst
5.3 BILD–RÄUME: ZOJA MIKOTOVAS DAS GOLDENE SPINNRAD, str. 287
©2015 transcript Verlag, Bielefeld, ISBN 978–3–8376–2962–0



Ivan Vyskočil



Portrét ZM, olej 60 x 80, 1974



S Golemem v Japonsku



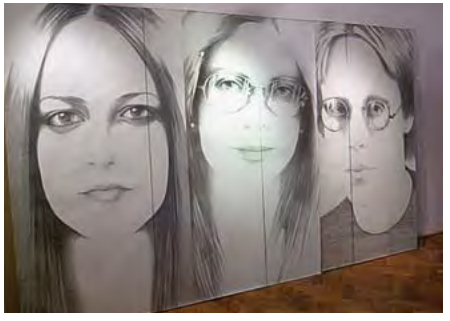
S loutkou čaroděje



S jiřím Pechou († 2018) v roli druhé babičky, Divadlo Husa na provázku



V parku u Šelepky, 2019



Portréty rodiny, velkoformátové kresby 80 x 180, 2002



ZM a V. Hulec



Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti divadla

Zoja Mikotová

za rozvíjení osobité poetiky básnického divadla, opřeného o pohyb, vtip a múzičnost, a za umělecké a pedagogické úsilí propojovat svět neslyšících a slyšících

Narozena 1951 v Brně. Vystudovala činoherní režii a metodiku pantomimy na brněnské Divadelní fakultě JAMU (1975–1980). Působila v Loutkovém divadle Radost (od 1980) jako režisérka a choreografka. Od roku 1990 režíruje a jako choreografka pracuje v divadlech u nás i v zahraničí, v Maďarsku, Polsku, Německu, Rakousku a Francii. V roce 1992 absolvovala studijní pobyt na Gallaudetově univerzitě ve Washingtonu, jediné univerzitě pro neslyšící na světě, a v témže roce založila Ateliér dramatické výchovy neslyšících na JAMU, kde se v roce 1997 habilitovala a v roce 2000 byla jmenována profesorkou v oboru dramatická umění. Její inscenace se vyznačují nezaměnitelnou poetikou i úsilím propojovat dětský svět se světem dospělých. V uměleckém propojení světa neslyšících a slyšících je v českém divadle průkopnicí. Dílo Zoji Mikotové dlouhodobě formuje estetické i hodnotové vnímání dětí a dospívající mládeže.

Cena se uděluje od roku 2003 k ohodnocení výjimečných uměleckých tvůrčích nebo interpretačních počinů, nebo za dlouhodobé umělecké zásluhy v oblasti divadla. Nositelem ceny se může stát fyzická nebo právnická osoba. Cena se uděluje na návrh poroty jmenované ministrem kultury.

Laureáti

2003	David Radok
2004	Otomar Krejča
2005	Jiří Suchý
2006	Ladislav Smoček
2007	Jan Antonín Pitínský
2008	Jan Borna
2009	Ivan Vyskočil
2010	Karel Kraus
2011	Jiří Kylián
2012	Pavel Šmok
2013	Ctibor Turba
2014	Adolf Scherl
2015	Jaroslav Vostrý
2016	Petr Oslzlý
2017	Petr Zuska
2018	Jan Schmid
2019	Jan Nebeský
2020	Tomáš Dvořák
2021	Hana Burešová

CENY

1994 – cena děkana JAMU – SETKÁNÍ 1994 – O ztracených barvičkách
1995 – Hlavní cena na XII. mezinárodním festivalu pantomimy neslyšících, Brno
1995 – Cena za režii – XII.mezinárodní festival pantomimy neslyšících, Brno
1995 – Caprichos – tři ceny – "Marta", "Setkání 95", Brno
1997 – Hlavní cena festivalu za představení Abeceda, Zlomvaz, Praha
1998 – Cena J.C.Debureau a cena za režii hry Genesis, Mezinárodní festival pantomimy neslyšících, Brno
1997 – Ocenění za „Bourání bariér mezi lidmi“, Mateřinka, Liberec
1998 – Ocenění, představení Genesis, za kolektivní výkon, Festival Setkání, Marta, Brno
1997 – Ocenění Abecedy na Festival Europeen de la cultures des Sords, Brusel, Belgie
2000 – Cena Františka Sáleského, Nitra, Slovensko
2000 – cena J.C. Debureau za osobní přínos pamtomimě neslyšících, Mezinárodní festival pantomimy neslyšících, Brno
2001 – nominace na Cenu Sazky (Divadelní noviny), Praha
2002 – nominace na Cenu Sazky (Divadelní noviny), Praha
2003 – Mateřinka 03, Festival profesionálních loutkových divadel s inscenacemi pro děti předškolního věku, Liberec, cena za režii
2003 – Spectaculo Interesse, Ostrava, cena za koncepci a režii
2003 – Cena diváků za nejúspěšnější činoherní inscenaci, Městské divadlo Zlín
2004 – Výroční cena Českého centra ASSITEJ
2005 – Hlavní cena na 18.mezinárodním festivalu pantomimy Neslyšících, Brno, za inscenaci Kouzelník Tom Kiks
2006 – Cena Františka Sáleského, Za propojování světa světů, za inscenaci Kouzelník Tom Kiks, Slovensko
2006 – Medaile Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy II. stupně
2007 – Hlavní cena na 19. mezinárodním festivalu pantomimy Neslyšících, Brno, za inscenaci Bajky a sny
2007 – Zlatá medaile JAMU
2007 – Výroční cena Mosty, finalista 3. kategorie – Zvláštní cena, projekt Kniha
2008 – Medaile Františka Sáleského za spolupráci při integraci Neslyšících do veřejného života, Slovensko
2009 – Kopřiva–Kopřivnice, inscenace Být sám, Kopřivnice, cena za režii
2009 – 20. Mezinárodní festival pantomimy Neslyšících, Brno, Cena poroty
2009 – Cena Poroty na 20. mezinárodním festivalu pantomimy Neslyšících, Brno, za inscenaci Znakovaná poezie Jana Skácela
2012 – Zvláštní cena Českého divadla 2011 za autorskou a pedagogickou práci při zpřístupňování divadelní kultury Neslyšícím
2016 – PIEROT, cena kritiků za nejlepší inscenaci sezony 2015, Deník Anne Frankové
2017 – Prague Nonverbal, cena Silence Speaks Louder 2017
2018 – Cena města Brna pro rok 2017, oblast dramatického umění
2019 – Cena Unie Neslyšících v Brně za osobní přínos pro neslyšící
2022 – Státní cena. Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti divadla

CV ZM

*1951
1966 –1970 SPŠ textilní Brno, výtvarné zpracování pletenin
1970 –1973 výtvarník městského kulturního střediska Brno
1973 –1974 montér scénické stavby, Divadlo pracujících Gottwaldov
1974 –1975 výtvarník, návrhář dřevěných hraček VD LIPTA, Liptál u Vsetína
1975 –1980 studium na JAMU, činoherní režie – Pavel Hradil,
metodika pantomimy – Jiřina Ryšánková
1980 –1990 režisérka a choreografka v Loutkovém divadle Radost
1990 – učí pohybově herecké disciplíny, DIFA, JAMU, Brno
1992 – založila ateliér Výchovné dramatiky Neslyšících (VDN),
DIFA, JAMU, Brno
1997 – habilitace
2000 – profesorské řízení
2022 – končí svou činnost na JAMU



Foto: Viktor Kronbauer, *Zojka v kavárně*



Federico Diaz_ BIG LIGHT, Dům umění, Brno, 2016
Zojka jako vědma_vernisážová performance

DIVADELNÍ PLAKÁT „ZOJKA“

Dodatek ke svatebnímu oznámení…
taky naše děti a vnoučata mají příjmení Mikota, Mikotová.

